

Земя завинаги

Ситуационен анализ за равноправен достъп до вода и санитария в България

в подкрепа на политическия процес
за реализиране на човешкото право
на достъп до вода и санитария

Протокол за вода и здраве под Конвенцията за Опазване
и използване на трансграничните водни течения
и международните езера

Оценка на равноправния достъп
до вода и санитария в България

Диана Искрева
д-р Каталина Вълкова
Зорница Димитрова
Павлина Делчева

ПРЕДГОВОР

Достъпът до чиста вода и адекватни санитарно-хигиенни условия е фундаментално изискване за осигуряване условия за здравословен живот на населението. Без достъп до чиста питейна вода, човешкият живот може да продължи само няколко дни. Липсата на устойчив достъп до чиста вода и адекватни санитарно-хигиенни условия биха довели до бързо разпространение на различни заболявания като децата ще бъдат изложени на най-високия риск: и през 21 век 361 000 деца в света¹ и 1700 в Европа² умират всяка година от иначе сравнително лесно предотвратими и лечими болести.

През ноември 2002, Комитетът по икономически, социални и културни права прие Генерален коментар № 15 за правото на вода³. Член I.1 заявява: „Човешкото право на вода е неотменимо за реализирането на други човешки права.“ Коментарът дефинира правото на вода като право на всеки до достатъчно количество безопасна за здравето, приемлива и физически достъпна и предлагана на достъпна цена вода за лични и домашни нужди.

На 28.07.2010, Резолюция 64/292 на Общото събрание на ООН⁴, призна достъпа до чиста вода и адекватна санитария за фундаментално човешко право. Резолюцията призова националните правителства да осигурят безопасна за здравето, чиста, физически достъпна и н достъпна цена вода и санитария за всички.

Целите за устойчиво развитие препотвърдиха решимостта на глобалната общност да осигури вода и санитария за всички до 2030 г. (ЦУР 6)⁵.

Настоящото изследване се базира на етическия императив на Дневен ред 2030 за устойчиво развитие, че никой не трябва да бъде изоставен. Задължението на всички правителства е да гарантират достъп до безопасна питейна вода и санитария за всички членове на населението, без дискриминация. Всеки – независимо дали е богат или беден, мъж, жена или дете, жител на град или село, имащ добро жилище или не, хората с физически ограничения или хората живеещи в институции като затвори или болнични заведения, имат неотменимо право на достъп до тези услуги.

Протокол вода и здраве влезе в сила през 2005 г., с което ангажира своите държави-членки от паневропейския регион да гарантират „осигуряването на равнопоставен достъп до вода, адекватна по отношение както на количество, така и на качество за всички членове на населението, особено за онези, които са в неравностойно положение или социална изолация“.

Устойчивата подкрепа на Франция за дейностите по равнопоставен достъп под Протокол за вода и здраве даде възможност на ключови партньори от правителствения и неправителствения сектор в България да осъществи това проучване, което цели да подкрепи политическите процеси за постигане на човешкото право на вода и санитария в страната.

Въпреки, че България е сред първите подписали Протокол за вода и здраве на 17.06.1999 г., страната все още не е ратифицирала, което ощетява националните и местни институции и населението до пълен достъп до възможностите, които Протоколът предоставя.

1 <http://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/drinking-water>

2 http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/150112/9789241564823_eng.pdf;jsessionid=59566556521D2680FBC8FA797AF03A25?sequence=1

3 General Comment No. 15. The right to water. UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights, November 2002

4 Resolution A/RES/64/292. United Nations General Assembly, July 2010

5 <https://www.un.org/sustainabledevelopment/water-and-sanitation/>

Прилагането на Оценъчната карта за равнопоставен достъп до вода и санитария, която е сърцевината на настоящото изследване е едва първата съвместна реализация между български партньори и Протокола. Представеното изследване е принос към общото осмисляне на политиките и практиките за реализиране на универсален достъп до чиста питейна вода и адекватни санитарно-хигиенни условия за всички в България. Изследването се базира на разбирането, че дефинирането на политиките и набелязването на конкретни мерки за подобряване на достъпа до вода и санитария за всички изисква детайлно познаване и осмисляне на съществуващата: инструменти, финансови стратегии и програми от мерки.

В настоящото изследване, екип от експерти от правителствения и неправителствения сектор в България, приложи Оценъчната карта за равнопоставен достъп. Това е аналитичен инструмент за самооценка за определяне на изходното ниво, както и широко обсъждане на по-нататъшни действия за преодоляване на ограниченията и прилагане на мерки за осигуряване на равнопоставен достъп до питейна вода и санитария за всеки.

В рамките на Протокол за вода и здраве, принципът „Никой не е изоставен“ характеризира основното контекстуално предизвикателство за съществуващите неравенства в паневропейския регион. Преодоляването му се осъществява чрез идентифициране на различията между града и селото, оценката за реалния достъп на уязвимите и маргинализирани групи и финансовата достъпност на водата и санитарните услуги за различните групи от населението. От съществена важност е оценката на наличните ресурси и ефективното им използване.

Анализът на получените резултати чрез прилагането на Оценъчната карта за равнопоставен достъп предлага информация за възможните политики за преодоляване на различните предизвикателства по пътя към осигуряване на равнопоставен достъп и реализиране на човешкото право на безопасна за здравето питейна вода и адекватна санитария за българското население. Тъй като в прилагането на Оценъчната карта се включиха голям брой заинтересовани страни - от секторите здраве, води, околна среда, развитие на селските райони, регионално развитие, човешки права, социални дейности, статистика и финанси, задачата помогна и да се определят потенциални партньори и да се инициира сътрудничество за бъдеща съвместна работа.

ПРИЗНАТЕЛНОСТ

Тази публикация стана възможна в резултат на сътрудничество в рамките на Протокол за вода и здраве, съвместно администриран от UNECE и Регионалния офис за Европа на Световната здравна организация (WHO/Europe), с финансовата подкрепа на Министерството на солидарността и здравето, Франция.

Екипът, осъществил прилагането на Оценъчната карта за равнопоставен достъп за България, изказва благодарност за всеотдайната методическа подкрепа на **г-жа Шантал Декамп**, Съвместен секретариат, Протокол за вода и здраве, на **г-н Роберто Мартин Хунтадо**, консултант на ИКЕ на ООН Икономическа комисия за Европа на ООН, както и на международните партньори споделили щедро своя опит за прилагане на Протокол за вода и здраве и Оценъчната карта в собствените си страни:

• **г-жа Марта Варга,**

Институт по обществено здраве, Унгария;

• **г-жа Наташа Доковска,**

Журналисти за човешки права, Македония;

• **г-жа Наташа Джурасинович,**

Председател на Бюрото на Протокол за вода и здраве; Министерство на здравето, Сърбия;

• **г-жа Кармен Неагу,**

Министерство на водите и горите, Румъния.

При разработването на Оценъчната карта, ползвахме много ценни коментари и идеи и почерпихме вдъхновение от редица правителствени експерти:

• **г-жа Боряна Джунева,**

Омбудсман, Р България, Отдел „Права на потребители на административни и обществени услуги“, Главен експерт;

• **г-н Цветослав Стоев,**

Отдел „Сметки в околната среда и енергетиката“, НСИ, Експерт;

• **г-жа Светла Кирчева,**

ПУДООС, вр.и.д. Директор;

• **г-н Георги Терзов,**

МРРБ, Дирекция ВиК, Старши експерт;

• **д-р Ваня Танчева-Манчева,**

РЗИ Пловдив, Изпълнителен директор;

• **г-жа Яна Михайлова,**

Министерство на външните работи, Отдел „Международни Хуманитарни организации“, Дирекция „Права на човека, Младши експерт.

Публикацията беше редактирана от **Джозеф Идиго** и **Ангел Гяуров** от фондация „Земя завинаги“.

СЪДЪРЖАНИЕ

ПРЕДГОВОР	III
ПРИЗНАТЕЛНОСТ	V
СПИСЪК НА СЪКРАЩЕНИЯТА И АБРЕВИАТУРИТЕ	VIII
УВОД	1
Глава 1 ВОДЕЩИ УПРАВЛЕНСКИ РАМКИ ЗА ОСИГУРЯВАНЕ НА РАВНОПРАВЕН ДОСТЪП ДО БЕЗОПАСНА ВОДА И САНИТАРИЯ	3
Глава 2 НАМАЛЯВАНЕ НА ГЕОГРАФСКИТЕ РАЗЛИЧИЯ	11
Глава 3 ОСИГУРЯВАНЕ НА ДОСТЪП ЗА УЯЗВИМИТЕ И МАРГИНАЛИЗИРАНИ ГРУПИ	17
Глава 4 ОСИГУРЯВАНЕ НА ФИНАНСОВА ДОСТЪПНОСТ НА ВОДАТА И САНИТАРИЯТА ЗА ВСИЧКИ	25
Заклучение: НЕОТЛОЖНИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И НЕОБХОДИМИ ДЕЙНОСТИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА РАВНОПРАВЕН ДОСТЪП ДО ВОДА И САНИТАРИЯ ФРАНЦИЯ (УРБАНИЗИРАН РАЙОН ГОЛЯМ ПАРИЖ)	30
АНЕКС: ОЦЕНЪЧНА КАРТА	34
Секция 1 ВОДЕЩИ УПРАВЛЕНСКИ РАМКИ ЗА ОСИГУРЯВАНЕ НА РАВНОПРАВЕН ДОСТЪП ДО БЕЗОПАСНА ВОДА И САНИТАРИЯ	37
Област 1.1 Стратегическа рамка за постигане на равноправен достъп	38
Област 1.2 Секторни финансови политики	40
Област 1.3 Права и задължения на ползвателите и другите правоимащи	42
Секция 2 НАМАЛЯВАНЕ НА ГЕОГРАФСКИТЕ РАЗЛИЧИЯ	44
Количествена информация за географските различия	44
Област 2.1 Обществени политики за намаляване на географските различия по отношение на достъпа	44
Област 2.2 Обществени политики за намаляване на географските различия по отношение на цената	46
Област 2.3 Географско разпределение на външната подкрепа за сектора	47
Секция 3 ОСИГУРЯВАНЕ НА ДОСТЪП ЗА УЯЗВИМИТЕ И МАРГИНАЛИЗИРАНИ ГРУПИ	49
Количествена информация за уязвимите и маргинализирани групи	50
Област 3.1 Обществени политики за посрещане нуждите на уязвимите и маргинализирани групи	51
Област 3.2 Хора със специфични физически нужди	53
Област 3.3 Ползватели на здравни и болнични заведения	54
Област 3.4 Ползватели на учебни заведения	56
Област 3.5 Ползватели на старчески домове	57
Област 3.6 Затворници	59
Област 3.7 Бежанци живеещи в бежански лагери и центрове	60
Област 3.8 Бездомни хора	62
Област 3.9 Пътуващи и номадски общества	64
Област 3.10 Хора живеещи в сгради без вода и санитария	65
Област 3.11 Хора без достъп до вода и санитария на работните си места	67
Секция 4 ОСИГУРЯВАНЕ НА ФИНАНСОВА ДОСТЪПНОСТ НА ВОДАТА И САНИТАРИЯТА ЗА ВСИЧКИ	70
Количествена информация относно финансовата достъпност	70
Област 4.1 Обществени политики осигуряващи финансова достъпност	70
Област 4.2 Тарифни мерки	72
Област 4.3 Мерки за социална защита	73

СПИСЪК НА СЪКРАЩЕНИЯ И АБРЕВИАТУРИ

ЕС	Европейски съюз
БВП	Брутен вътрешен продукт
ИКЕ на ООН	Икономическа комисия за Европа на ООН
СЗО	Световна здравна организация
СЗО/Европа	регионален офис на СЗО за Европа

УВОД

Признаването на достъпа до вода и санитария за човешко право през 2010 г., потвърди задължението на правителствата да осигурят достъп до питейна вода и санитарни услуги, които да са налични, физически достъпни, високо качествени и безопасни, приемливи от гледна точка на гарантиране на човешкото достойнство и уединение, както и финансово достъпни за всички без дискриминация.

Акцентът върху равнопоставеността е много силно заложен в Дневен ред за устойчиво развитие 2030, особено при 6-та Цел за устойчиво развитие за вода и санитария, където се поставят амбициозни задачи относно:

- Задача 6.1. До 2030 г., да се постигне пълен и равноправен достъп до безопасна и финансово достъпна питейна вода за всички;
- Задача 6.2. До 2030 г., да се постигне адекватен и равноправен достъп до санитария и хигиена за всички и да се преустанови дефекацията на открито, като се обърне специално внимание на нуждите на момичетата и жените и на хората в уязвимо положение.

За пан-Европейския регион, Протоколът за вода и здраве, администриран от UNECE - WHO/Europe представлява стабилна рамка за прилагане на практика на човешкото право за вода и санитария и за постигането на Целите за устойчиво развитие. Протоколът изисква от държавите-членки да осигурят достъп до вода и санитария за всеки и с особена загриженост да промотират равноправния достъп до вода и санитария „за всеки човек от населението, особено хората с увреждания или в социална изолация“. През юни 1999 г., България подписа Протокол за вода и здраве на UNECE-WHO/Europe, но все още не го е ратифицирала.

Трите критични фактора за гарантиране на равноправен достъп до вода и санитария са: намаляване на географските различия; преодоляване на препятствията за достъпа за уязвимите и маргинализирани групи; решаване на проблемите, свързани с финансовата достъпност, както са разработени в детайли в публикацията Никой не е изоставен: Добри практики за осигуряване на равноправен достъп до вода и санитария в пан-Европейския регион (UNECE, WHO/Europe, 2012).

Оценъчната карта за равноправен достъп, разработена под Протокола за вода и здраве, е аналитичен инструмент, който може да подпомогне правителствата и другите заинтересовани страни при определяне на базовата статус на равноправен достъп до вода и санитария чрез процес на самооценка, идентифициране на приоритетите и обсъждане на мерките, които трябва да бъдат взети в бъдеще.

Насоките за разработване на планове за действие за постигане на равноправен достъп до вода и санитария, приети от държавите-членки на Протокола през ноември 2016 г., целят да подпомогнат страните при привеждане в действие на приоритетите идентифицирани чрез самооценката с цел да се претопи различието в качеството на услугите осигуряваща достъп до питейна вода и санитария.

През април 2017 г., Министерството на здравеопазването, на основание неговите приоритети за защита на човешкото здраве, реши да подкрепи фондация „Земя завинаги“ за изпълнението на проект за подобряване на равноправния достъп до безопасна питейна вода.

Дейностите по проекта се осъществяват в рамките на Протокол за вода и здраве, съвместно администриран от UNECE и Регионалния офис за Европа на Световната здравна организация (WHO/Europe), с финансовата подкрепа на Министерството на солидарността и здравето, Франция.

Глава 1

ВОДЕЩИ УПРАВЛЕНСКИ РАМКИ ЗА ОСИГУРЯВАНЕ НА РАВНОПРАВЕН ДОСТЪП ДО БЕЗОПАСНА ВОДА И САНИТАРИЯ

Основополагащ принцип на Конституцията на Република България е, че всички хора се раждат свободни и равни по достойнство и права. Не се допускат никакви ограничения на правата или привилегии, основани на етническа принадлежност, пол, лично и обществено положение или имуществено състояние. Българската конституция гарантира, че гражданите на страната имат право на здравословна и благоприятна околна среда.

Предоставянето на услуги по водоснабдяване и санитария в България се осъществява в съответствие със Стратегията за развитие и управление на водоснабдяването и канализацията в Република България 2014-2023 г. и Планът към нея.

От 2007 г. страната е пълноправен член на ЕС и европейското законодателство отнасящо се до управлението, използването и опазването на водите е транспонирано в националното законодателство.

Още в процеса на договаряне на условията за членство на България в ЕС, стана ясно, че една от областите, които ще бъдат най-трудни за постигане на съответствие ще бъде пречистването на отпадъчните води.

Програмата за прилагане на Директива 91/271/ЕИО за пречистване на отпадъчни води от населени места, София, МОСВ, 2003 г. изчисли общото необходимо финансиране за пълно прилагане на Директивата на 2177 млн. евро и изрично призовава към строга финансова дисциплина и спазване на графика на предвидените срокове. Тогава разходите са оценени на 274 евро/човек,¹ но реално България има вторите най-високи разходи за отвеждане и пречистване на

¹ Стратегията за развитие и управление на водоснабдяването и канализацията в Република България 2014-2023 г.

отпадъчните води на е.ж. сред новите членки - 5280 евро на е.ж.² Така, българската икономика е трябвало да инвестира 1,66 % от БВП годишно, за да се постигне съответствие с изискванията на Директивата преди крайния срок.³

Отрасъл водоснабдяване и санитария се нуждае от огромни инвестиции на глава от населението ако продължава да се придържа към пристрастеността си към технологии свързани с централизирана канализация и конвенционални пречиствателни станции за отпадъчни води. Поради традиционната структура на населените места в страната, прилагането на конвенционални технологии доведе до свърх-инвестиране⁴ без да е постигнат задоволителен напредък към приближаване до изискванията за съответствие с Директива 91/271/ЕИО. Прилагането на алтернативни санитарни технологии за отвеждане и пречистване на отпадъчните води на домакинствата в населените места под 10000 е.ж. е задължително. Особено внимание е необходимо да се отдели на методите *in situ*, за които има отлични дадености в домакинствата в малките селища на България. Така третираните отпадъци лесно могат да се приложат обратно като ресурс в същото това домакинство в духа на икономиката със затворен цикъл. И не на последно място, такъв подход би се вписал съвсем хармонично в мерките за адаптация към промяната на климата.

Най-важно от стратегическа гледна точка при приоритетното прилагане на децентрализирани технологии е, че този подход ще даде възможност потребителите на услуги от пасивни заинтересовани страни, да се превърнат в активни инициатори за прилагане на мерки от долу за постигане на съответствие по Директива 91/271/ЕИО. Такъв подход би скъсил значително сроковете на несъответствие, за които България би понесла жестоки санкции.

През 2014 г. е приета Стратегия за развитие и управление на ВиК сектора. Планът за действие към Стратегия за развитие и управление на ВиК сектора обаче се реализира трудно поради хроничен недостиг на финансиране, дължащо се на нереалистична оценка на потенциала, ресурса и потребностите на сектора за постигане изискванията и стандартите на европейското и българското законодателство, както и на заложеното в Стратегията нереалистично очакване за 95% външно дофинансиране на реформата в сектора. Това се отнася в по-голяма степен за подсектор санитария, където България изостава драстично от задълженията си.

При влизането на страната в ЕС, финансовите нужди на сектора за постигане на съответствие с Директивата за градските отпадъчни води са изчислени на 2 969 милиона евро.⁵ Сега, направеният от КЕВР анализ на резултатите от дейността на ВиК периода 2009-2014 г. съгласно „Основен сценарий плюс заемно финансиране, повишаване на ефективността и избягване на прекомерни разходи за постигане на съответствие“, показва, че за периода 2014-2023 г. е необходимо да се инвестират общо 6,13 млрд. евро, от които: 3,24 млрд. евро от фондове на ЕС (Оперативна програма „Околна среда 2014 – 2020“, Програма за развитие на селските райони); национално съфинансиране и държавни субсидии (ПУДООС, държавни и общински средства); 2,24 млрд. евро от вътрешно-генерирани средства на операторите и 0,65 млрд. евро от заеми от операторите.⁶ В бюджета на МРРБ за 2018 г. са предвидени едва 9,24 млн. евро, които ще се използват за реконструкция на водопроводни мрежи в населените места.

В дългосрочен план до 2038 г. съгласно стратегията са предвидени общо 12,42 млрд. евро, 2/3 от които ще трябва да бъдат финансирани от ВиК операторите чрез вътрешно-генерирани средства и заеми, т.е. предвижда се значително увеличение на цените на услугите водоснабдяване и санитария, което би застрашило достъпността на тези услуги за значителни групи от населението.

За подобряване на качеството на услугите водоснабдяване и санитария в селските райони е предвидено финансиране през Оперативна програма „Развитие на селските райони“, 2014-2020, където има заделени ок. 230 млн. евро за отвеждане и пречистване на отпадъчни води.⁷ Това финансиране е крайно недостатъчно за посрещане на належащите нужди.

До средата на 2018 г. се очаква да приключи разработването на Стратегия за финансиране на ВиК сектора по Споразумението за предоставяне на консултантски услуги между Министерството на регионалното развитие и благоустройството и Световната банка, който разглежда различни механизми за финансиране като банкови заеми, лизинг, публично-частно партньорство, но без отдаване на концесия. Консултантските услуги са предназначени да подпомогнат създаването на условия, механизми и капацитет във ВиК отрасъла, насочени към увеличаване на ефективността от предоставяните услуги, изготвяне на стратегия за финансиране на отрасъла и механизми за намаляване на въздействието на цените, вследствие на реформата в отрасъла и ускорените инвестиции. Увеличаването на цените на услугите е неизбежно, но трябва да става постепенно, като се предприемат паралелни мерки за гарантиране на достъпа до услугите за социално уязвимите групи.

2. Консултантска програма за разработване и изпълнение на Стратегията за отрасъл водоснабдяване и канализация. План за стратегическо финансиране – окончателен документ Референтен номер: DIR – 5111328 – C001/20.06.2012 март 2013

3. ЕВРОСТАТ, 2012 за БВП, WISE, 2012

4. Консултантска програма за разработване и изпълнение на Стратегията за отрасъл водоснабдяване и канализация. План за стратегическо финансиране – окончателен документ Референтен номер: DIR – 5111328 – C001/20.06.2012 март 2013

5. http://ec.europa.eu/environment/water/water-urbanwaste/implementation/implementationreports_en.htm

6. <http://www.dker.bg/uploads/documents/vik/analiz-vik-2009-2014.pdf>

7. <https://www.rvo.nl/sites/default/files/2017/07/Studie%20over%20Bulgaare%20waterconsultancysector.pdf>

В новия закон отнасящ се за водоснабдяването и санитарията, в съответствие със Стратегията за развитие и управление на водоснабдяването и канализацията в Република България 2014-2023 г. за пръв път законово ще бъдат дефинирани понятия и въведени мерки отнасящи се директно до равноправния достъп до вода и санитария: социална поносимост на цената на услугата, уязвим потребител, гарантирано минимално количество водопотребление, защита на уязвимите потребители, такса солидарност. С това, Новият закон ще приложи механизъм за гарантиране на уязвимите потребители или ползватели за гарантиране на най-ефективно разходване на публичните финансови и максимално ограничаване на риска от прехвърляне на финансова тежест върху най-рисковите групи.

През май 2017 г., Министерство на регионалното развитие обяви, че работи по създаването на фонд, който да финансира проекти по водоснабдяване и санитария в общините, които не могат да се възползват от европейско финансиране. Коментира се въвеждане на ценови компонент за отпадъчни води базиран на принципа на солидарността. При потребление от 500 млн. куб. м вода годишно и въвеждане на такса „солидарност“ в размер на 10 ст. на куб.м потребена вода ще се акумулират около 25 млн. евро годишно във фонд за подобряване на инфраструктурата в най-бедните региони.

През юли 2017 г., правителството на България получи от Европейската комисия предупредително писмо за започнала наказателна процедура за несъответствие с изискванията на Директива 91/271/ЕИО отнасяща се за дерогация до 31.12.2010 г. за агломерациите над 10000 е.ж. и до 31.12.2014 г. за пълно съответствие с Директивата. Практиката на Европейския съд показва налагане на изключително високи глоби за несъответствие по тази Директива, което ще бъде допълнително предизвикателство за ценовата реформа в сектора. В края на 2016 г. за несъответствие в 80 агломерации, Комисията даде на Европейския съд Италия за близо 68 млн. евро еднократна глоба в допълнение към 345922 евро за всеки ден несъответствие с Директивата.

През 2012 г., МОСВ идентифицира над 600 агломерации под 2000 е.ж., в които има изградена канализация попадат под изискванията на чл. 7 канализационните води от агломерации под 2000 е.ж. да се подлагат на подходяща обработка преди заустване ако се заустват в сладки води и устия (естуари). Още в 268 агломерации под 2000 е.ж., с общо население 305 хил.д., ще е необходимо изграждането на ПСОВ до 2025 г., за което ще са необходими допълнително 245 млн. евро ако се използват модулни пречиствателни станции. Допустимите разходи за 1 е.ж. се изчисляват над 3600 евро⁸ В Стратегията за развитие на водния сектор, 2012 г., се допуска, че става дума за близо 15% от съществуващата канализационна мрежа, която не е предмет на статистическо наблюдение, тъй като не е включена в балансовите и задбалансовите активи на ВиК дружествата.

По наблюдения на фондация „Земя завинаги“ с голяма вероятност агломерациите над 2000 е.ж., по смисъла на Директива 91/271/ЕИО са в пъти повече като до момента не е отчетена тежестта на помощните стопанства в селските домакинства, която е значителна и изконно свързана с начина на живот на българският селянин.

Изчисляване на „еквивалент жител“ според Директивата става по количеството биоразградими органични вещества, за които биохимичната потребност от кислород за пет дни (БПК₅) е 60 грама дневно. Всичко, на което сме се натъквали до сега показва, че използваното изчисляване и в най-скъпо струващите стратегии и генерални планове не се основава на надеждна методология като масово драстично са занижени еквивалент жителите в селата. По *таблица 1*, прилагаме една от масово използваните методики за изчисляване:

Таблица 1: Изчисляване на еквивалент жител

	човек	крава	теле	прасе	кокошка
BOD ₅	50 g	940 g	470 g	160 g	5.3 g
Human versus Animals - Comparison of Waste Properties					
Ron Fleming and Marcy Ford - Ridgeway College - University of Guelph, July 4, 2001					

Заклучението е, че двама души с 1 крава, 1 теле, 1 прасе и 10 кокошки се равняват на 29 еквивалент жители. Двама души с 2 крави и 2 телета се равняват на 50 е.ж. Ферма от 125 крави с 3 работника е „агломерация над 2000 е.ж.“ по смисъла на Директивата.

Очакванията са България да постигне съответствие с Директивата примерно през 2037 г.

Целите на Министерство на околната среда и водите за 2018 г. по Оперативна програма „Околна среда 2014-2020 г.“ за изграждане/реконструкция на пречиствателни станции за отпадъчни води и изграждане/реконструкция на водоснабдителни и канализационни мрежи е свързано с подпомагане регионалното инвестиционно планиране на отрасъл водоснабдяване и санитария чрез подготовка на регионални прединвестиционни проучвания за 14

⁸ Национална стратегия за управление и развитие на водния сектор, 2012 г.

консолидирани райони на 14 оператора на стойност 30,380 млн. евро; подпомагане на ефективността, управлението и институционалния капацитет в отрасъла на стойност 7,9 млн. евро; подготовка на регионално прединвестиционно проучване за водоснабдяване и канализация за територията на Столична община на стойност 2,7 млн. евро.

Изпълняват се проекти на общини за колектори и канализации със средства от ПУДООС/държавен бюджет по 18 договора на стойност 14 млн. евро.

Изпълняват се проекти на общини за малки водоснабдителни обекти със средства от ПУДООС/държавен бюджет по 26 договора на стойност 9,8 млн. евро.

Правата и задълженията на ползвателите на услугите водоснабдяване и санитария се определят от Закона за водите и Закона за регулиране на водоснабдителните и канализационните услуги и подзаконовите им актове, както и от Закона за здравето.

Потребителите ползват услугите за питейно-битови или стопански и обществени нужди - включително за нуждите на лицата на бюджетна издръжка. Водата, предоставяна за питейно-битови нужди отговаря на изискванията на Наредба № 9 от 2001 г. за качеството на водата, предназначена за питейно-битови цели. При отклонения от изискванията за качествата на подаваната в разпределителната водопроводна мрежа вода операторите информират органите на държавния здравен контрол, кмета на съответната община, потребителите и собственика на водоснабдителната система.

Законодателната база цели задоволяване нуждите на потребителите от вода с питейни качества при отдаване приоритет на питейно-битовото водоснабдяване на населението; осигуряване на достъпност, надеждност и сигурност на услугите; повишаване качеството и ефективността на предоставяните услуги; балансиране интересите на операторите на услуги и на потребителите; равнопоставеност между различните групи потребители по отношение на качеството и цената на услугите по водоснабдяване и санитария.

Ползвателите имат право на достъп до качествени водоснабдителни и санитарни услуги, извършвани от експлоатационните предприятия за водоснабдителни и санитарни услуги. Това включва услугите по пречистване и доставка на вода за питейно-битови, отвеждане и пречистване на отпадъчните и дъждовните води от имотите на потребителите в урбанизирани територии, както и дейностите по изграждането, поддържането и експлоатацията на водоснабдителните и канализационните системи, включително на пречиствателните станции и другите съоръжения.

Получаването на услугите по водоснабдяване и санитария се осъществява при публично известни общи условия, предложени от оператора, които определят правата и задълженията на оператора и на потребителя; редът за измерване, отчитане, разпределение и заплащане на изразходваната вода и отведените отпадъчни води; отговорността при неизпълнение на задълженията; условията и редът за включване, прекъсване и прекратяване на водоподаването и/или отвеждането на отпадъчните води; редът за осигуряване на достъп до водомерите, включително в жилищата на потребителите, както и за прекратяване на водоподаването на отделните водоснабдявани имоти; редът за откриване, промяна или закриване на партида, включително и служебно от оператора.

Операторите задължително публикуват одобрените общи условия на електронната си страница и най-малко в един централен и един местен ежедневник и осигуряват достъп до тях като влизането в сила става в едномесечен срок от публикуването им в централния ежедневник.

Услугите се заплащат въз основа на измереното количество изразходвана вода от водоснабдителната система на оператора, отчетено чрез монтираните водомери на всяко водопроводно отклонение. Отчитането на потреблението става по водомер, собственост на ползвателя и одобрен от оператора.

Операторите изготвят договора съгласно общите условия, с които се определят правата и задълженията на ползвателите. Основното право на ползвателя е да получава вода за питейно-битови и отвеждане и пречистване на отпадъчни води, където тези услуги се предлагат. В общите условия са включени и допълнителни права на ползвателя: да прави възражения при неправилно издадени платежни документи от страна на оператора; да получи обратно надвзетите суми, заедно с начислената законна лихва при допуснати от оператора грешки; да присъства при отчитането на показанията на индивидуалният водомер, и др.

При планирани прекъсвания на водоподаването да операторът информира засегнатите потребители най-малко 24 часа по-рано чрез средствата за масово осведомяване или по друг подходящ начин. При отклонение от допустимите изисквания за качеството на питейната вода, установено с проба, взета от водомерния възел, в срок до два часа след получаване на резултатите, операторът информира органите на местно самоуправление и на санитарния контрол. Операторът предоставя на ползвателя алтернативно водоснабдяване, включително с водоноски, когато е налице

прекъсване на водоснабдяването с питейна вода за повече от 24 часа. Операторът отговаря на жалби, сигнали и молби и при поискване от потребителите да предоставя справки и информация, свързани с предоставените услуги.

Задълженията на ползвателя са да осигурява достъп на длъжностните лица; заплаща ползваните водопроводни услуги в срок; да ползва водопроводни услуги само чрез законно изградено и присъединено към водоснабдителната система отклонение; да спазва ограниченията в сервитутните ивици за експлоатация и ремонт; да съхранява целостта на пломбите на индивидуалните и общия водомер и да опазва сградните водопроводни инсталации; да спазва санитарно-техническите изисквания, както и да не замърсяват питейната вода съгласно; да уведомят в 30-дневен срок оператора за всички настъпили промени, и т.н.

Масово е недоволството на потребителите срещу прилагането на Наредба № 4 от 14.09.2004 г. за условията и реда за присъединяване на потребителите и за ползване на водоснабдителните и канализационните системи. Според нея, разликата между количеството питейна вода, отчетено по общия водомер монтиран на водопроводното отклонение от оператора и индивидуалните водомери при етажна собственост се разпределя пропорционално на отчетените количества по индивидуалните водомери количества.⁹ Тази практика е узаконена несправедливост, която е причина за множество жалби на потребители и конфликтни ситуации между съ-собственици на етажна собственост от една страна, а от друга между потребителите и оператора.

При разлика в отчетеното количество вода от сградния водомер и сбора на отчетите по индивидуалните водомери, по-голяма от 20 на сто, в 7-дневен срок операторът уведомява упълномощения представител на етажната собственост. При подаване на молба от упълномощения представител на етажната собственост в 10-дневен срок от уведомяването за установяване на причините операторът определя комисия, в която се включват молителят и представители на оператора. В 14-дневен срок комисията съставя протокол, в който отразява установените причини и предложенията за тяхното отстраняване. Когато установените причини се дължат на неизправност в сградната инсталация, те се отстраняват от потребителите в етажната собственост, които заплащат разходите за извършената проверка. Установяването на разлики по, по-големи от 20 на сто, не е основание за неплащане на изразходваното количество вода.

Когато потребителите ползват вода от собствени или други водоизточници, от които отпадъчните води се включват в канализационната мрежа, те монтират на тях водомерни възли за своя сметка.

При липса или неизправност на индивидуалните водомери, месечното количество изразходвана питейна вода се определя по 6 куб.м при топлофицирано жилище и по 5 куб.м при нетоплофицирано жилище за всеки обитател.

При неплащане от потребителя на дължимата сума, операторът има право да преустанови временно предоставянето на услуги на основание чл. 90 от Закона за задълженията и договорите. При неплащане на дължимите суми в срок от 30 (тридесет) дни след връчване на покана за доброволно плащане, операторът изпраща писмено уведомление за датата на преустановяване на предоставянето на услугите. Датата не може да бъде по-рано от 15 (петнадесет) дни след датата на получаване на уведомлението. При сключване на споразумение за разсрочване на задължението, отношенията между страните се уреждат съгласно споразумението. Операторът няма право да преустанови предоставянето на В и К услуги, когато потребителят изпълнява задълженията си по споразумението. Преустановяване на предоставянето на услугите не се допуска при потребители в сгради - етажна собственост, в случай че с действията си операторът ще наруши права и законни интереси на други потребители в сградата – етажна собственост.

Гарант за постигане на високо качество на услугите и балансиране на интересите на операторите и потребителите е Комисията по енергийно и водно регулиране (КЕВР). Комисията следи ниво за покритието с водоснабдителни услуги; качеството на питейната вода; непрекъснатостта на водоснабдяването (непрекъснатостта на водоподаването и времетраенето на прекъсванията); аварията на водоснабдителната система; налягането във водоснабдителната система; нивото на покритие с канализационни услуги; аварията на канализационната система; експлоатационните показатели за ефективност; финансовите показатели за ефективност; срока за отговор на писмени жалби на потребителите; срока за присъединяване на нови потребители и др. Комисията определя максималния размер на допустимите общи загуби на вода и годишните целеви нива за тяхното ежегодно намаляване при спазване на методиката и с цел максимално съхраняване на водния ресурс и запазване на социалната поносимост на цената на услугите, като данните се публикуват.

Комисията създава Национална информационна система за услугите по водоснабдяване и санитария за публичен достъп на потребителите до информация за развитието и регулирането на услугите в страната, както и информация за утвърдените и предлаганите цени на услугите от операторите, за показателите за намаляване на загубите на вода и другите основни показатели, одобрени с бизнес плановите; информация за държавните органи, общините и операторите във връзка с изпълнението на този закон и с развитието на сектора.

⁹ Наредба № 4 от 2005 г. за проектиране, изграждане и експлоатация на сградни водопроводни и канализационни инсталации

Комисията изготвя ежегоден доклад за извършената от нея дейност, както и за състоянието на сектора, който се публикува на страницата на комисията в Интернет, за което се съобщава най-малко в един централен всекидневник в 7-дневен срок от публикуването. Докладът съдържа сравнителен анализ на дейността на операторите от комисията показатели и тяхното изпълнение.

Гарант за стриктното спазване на изискванията на Наредба № 9 от 16.03.2001 г. за качеството на водата, предназначена за питейно-битови цели са Регионалните здравни инспекции и Министерството на здравеопазването. Те информират заинтересованото население във всички случаи като във възможно най-кратък срок дават необходимите препоръки за всички възможни мерки, които могат да се предприемат за недопускане на риск за здравето при ползване на водата, както и при наличие на потенциална опасност за човешкото здраве.

Водоснабдителните организации са длъжни да предприемат всички необходими мерки, за да осигурят снабдяването на населението с безопасна и чиста питейна вода, която: не съдържа микроорганизми, паразити, химически, радиоактивни и други вещества в брой или концентрация, които представляват потенциална опасност за здравето на човека. Водоснабдителните организации предприемат всички необходими действия, за да не се допусне вторично влошаване на качеството на питейната вода при ремонт на водоснабдителни системи, режимно водоснабдяване и при пускане в експлоатация на нови водоизточници. С цел предпазване на водата за питейно-битови цели от замърсяване около питейните водоизточници и съоръженията за питейно-битово водоснабдяване задължително се създават санитарно-охранителни зони.

При доказано неспазване на срока на планираното прекъсване, обявен в средствата за масово осведомяване или по друг подходящ начин по вина на оператора и не са налице непродолими форсмажорни обстоятелства, операторът заплаща неустойка на потребителя в размер на 1% от стойността на услугите, фактурирана за предходния месец. Неустойката се дължи и в случаите на неизпълнение на задължението на оператора да информира засегнати потребители при планирани прекъсвания на водоподаването, както и при неизпълнение на задължението да предоставя алтернативно водоснабдяване. Потребителят може да претендира неустойка пред оператора в период до 30 дни от датата на неизпълнение на задължението от същия. Неустойката не изключва отговорността на оператора за имуществени щети, нанесени на потребителя.

В случай на неизпълнение на задължения от страна на оператора, потребителят има право да предяви претенциите си чрез молба, сигнал, жалба, предложение, които операторът приема и завежда по ред и начин, в съответствие със Закона за административно обслужване на физическите и юридическите лица. Операторът е длъжен да отговаря на постъпилите жалби, предложения и сигнали в срок не по-дълъг от 14 дни. Когато потребителят не е удовлетворен от отговора и предприетите мерки, той има право да подаде жалба до КЕВР, чрез оператора, който изпраща копие от цялата преписка по случая с приложени доказателства в 3-дневен срок.

Основно предизвикателство, с което следва да се справим е да се работи с населението обитаващо незаконни жилища и махали, както и това, което не монтира или съзнателно уврежда водомери на имота, който обитава. Тази група хора, често не осъзнават, че водата е един от най-ценните ресурси на планетата Земя и я разхищават без да се замислят за последиците и без да заплащат справедливо водоснабдителните услуги, които ползват. В работата с тези групи могат да помогнат медиатори, които произлизат от тези среди и след като бъдат обучени по най-достъпен начин могат да обучават своите съграждани не само за техните права, но и за техните задължения.

През последните години на усилено строителство се стигна до случаи, в които изграждането на жилищни и обществени сгради изпреварва изграждането на техническата инфраструктура (ВиК, Електро, Топлофикация и др.). В бъдеще, за да не се стига до ситуацията жилищните и обществени сгради да бъдат въвеждани в експлоатация без осигурен достъп до чиста и безопасна питейна вода и санитарни условия предлагаме промени в Закона за устройство на територията, като се разпишат текстове, които да урегулират тези процеси и да не се допуска използването на новопостроени обекти да носи риск за здравето на населението.

Глава 2

НАМАЛЯВАНЕ НА ГЕОГРАФСКИТЕ РАЗЛИЧИЯ

Законът за регионалното развитие (2008 г.) и Правилникът за неговото прилагане подкрепят целенасочена регионалната политика за намаляване на междурегионалните и вътрешнорегионални различия в икономическото развитие на страната чрез балансирано устойчиво развитие на районите.¹⁰

Националната стратегия за регионално развитие на Република България за периода 2012-2022 г. определя стратегическата рамка на държавната политика за постигане на балансирано и устойчиво развитие на районите на страната и за преодоляване на вътрешнорегионалните и междурегионалните различия/неравенства в контекста на общоевропейската политика за сближаване и постигане на интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж. В отговор на изискванията на стратегия „Европа 2020“ се разработва „Националната програма за развитие: „България 2020“ като рамков дългосрочен документ, който определя визията и общите цели на политиките за развитие за период от 10 години за всички сектори на държавното управление, включвайки и техните териториални проявления.

Националната стратегия констатира голямо изоставане на българските райони от средно европейските нива на развитие на регионите. Изключение прави само Югозападният район, чийто принос в националния БВП (48,3%) е почти изравнен с приноса на останалите пет района, взети заедно. Така на практика, териториалното развитие на България се характеризира със силно развита столица и слабо развита периферия в останалата територия на страната.

Националната стратегия за регионално развитие се базира на обективния подход и предлага към трите по-слабо развити района СЗР, СЦР и ЮЦР да се насочат 53,5 % от всички предвидени средства, което представлява с 10% повече от средствата за останалите относително по-развити райони.

На практика това не се случва. Разпределението на средствата както от европейските фондове, така и от ПУДООС и националния бюджет се получават предимно чрез политическо лобиране и се използват за постигане на политически цели.

За съжаление, в България традиционно няма стремеж към изравняване на условията на живот в селата и градовете и обществените политики са логично отражение на тези нагласи. Селата имат шансове да се развият задоволителна инфраструктура и стандарт на живот само ако са общински център.

¹⁰ Съвместен меморандум за социално включване Република България, Брюксел, 03 февруари 2005 година

Възможностите на европейските финансови механизми – структурни и кохезионни програми, не бяха използвани рационално за изпреварващо развитие на селата. Поради negliжиране, селата в големите общини останаха без достъп до европейско финансиране след 2007 г., което ги обрича на затихващи функции, въпреки непосредствената им близост до големи производствени, търговски, културни и туристически центрове. САПАРД, а след 2007 г. Оперативна програма „Развитие на селските райони“ осигуряват финансиране само за малките общини с най-голям град до 30 000 жители, но инвестиционните възможности са много ниски за покриване на огромните нужди.

На практика няма малка община, която да е в съответствие с изискванията на европейското и българското законодателство за води, особено що се отнася до отвеждане и пречистване на отпадъчните води.

Страната няма ясна национална политика за незаконните квартали, които в огромната си част са ромски махали в градовете.

През 2009 г., МЗХГ възложи Проучване на санитарните условия в селата в България и предлагане на типове решения. Проучването беше направено от SHER Ingénieurs-Conseils s a Conseils s.a., Белгия и обоснова 5 типа санитарни технологии подходящи за селата в България:

- Колективна опростена канализация със споделени септични танкове;
- Колективна санитарна мрежа с тръстикови филтри;
- Колективна частично комбинирана мрежа с лагуна;
- Индивидуални решения септични танкове и инфилтрационни канавки или инфилтрационни ями;
- Колективна съществуваща комбинирана канализация с биодисккове.

Заклучението беше, че има много нерешени проблеми в селските райони; конвенционалните системи са финансово непосилни; опростените мрежи са добра възможност в по-гъстонаселените села; възможно е прилагането на екстензивни технологии за пречистване на фекално-битови води.

Резултатите от изследването бяха тотално игнорирани от вземащите решения за съдбата на сектора и дори скрити.

За сега, за селата и гетата законът позволява единствено идентични санитарни технологии като тези в големите градове: централизирана канализационни системи и конвенционални пречиствателни станции и водоплътни изгребни ями с последващо транспортиране и пречистване в конвенционални пречиствателни станции. В резултат на това преклено строго ограничение почти никъде в селата и гетата няма законна санитарна инфраструктура.

Стремешът е целевите показатели на финансовите механизми да се съобразяват със задачите произтичащи от членството на България в ЕС. Директивата на ЕС за отпадъчните води, Законът за водите и прилежащите им второстепенни законодателни актове поставят много високи цели за качеството на услугите в агломерациите над 2000 е.ж. без специфични изисквания към по-малките агломерации.

В съответствие със Стратегията за развитие и управление на водоснабдяването и канализацията в Република България 2014 - 2023 г. И Плана към нея, правителството предприе редица действия в регионален и местен аспект като Проект за развитие на общинската инфраструктура, финансиран със заем от СБ за 81 млн. евро с цел да се подобри обема на доставяната питейна вода в целевите райони и да се подпомогнат общините да повишат капацитета си за планиране на инвестиции.

Предприсъединителната програма САПАРД, а след 2007 г., Оперативна програма „Развитие на селските райони“ финансират предимно водоснабдителни проекти, но и централизирана канализация в редица села. Инвестиционните възможности обаче са много ниски за покриване на огромните нужди. Реален достъп до финансиране и инвестиции имат само селата – общински центрове. В допълнение към това, тези финансови механизми бяха подложени на значителна търговия с влияние и корупция, поради което средствата инвестирани по тях постигнаха много ниска ефективност за сектор вода и санитария.

С консултативната помощ на Световната банка бяха разработени 51 Регионални генерални водоснабдяване и канализация, покриващи цяла България с изключение на град София.

Регионалните генерални планове за ВиК бяха завършени през март 2014 г. На основа на регионалните генерални планове през 2016 г. започна изготвянето на Регионални прединвестиционни проучвания, които обосновават необходимостта от инвестиране на 6 млрд. евро за доизграждане и усъвършенстване на инфраструктурата на сектор водоснабдяване и санитария чрез реализиране на регионални водни проекти. За момента няма яснота как ще се мобилизира този огромен финансов ресурс.

При изработването на стратегии за устойчиви услуги по водоснабдяване и санитария на три села от три общини – Стара Загора, Раднево и Мъглиж, експерти на фондация „Земя завинаги“ направиха сравнителен анализ за валидността на използваните данни в Генералните планове съпоставени със събраните полеви данни директно в селата (2014-2016 г.). Установиха се значителни разминавания, особено фрапантни при изчисляване на еквивалент жителите и необходимите инвестиции за постигане на съответствие. И за трите села Регионалните планове предвиждат, меко казано, неадекватни мерки за отвеждане и пречистване на отпадъчните води, които от една страна няма да доведат до постигане на съответствие със законодателството, а от друга страна, ще направят услугата финансово непосилна дори за най-богатите 10% от населението.

При 99,33% свързаност на населението с централизирано водоснабдяване осигурявано от регистриран оператор, естествен е интегрираният подход към услугата по водоснабдяване и санитария, както в градовете, така и в селата, вкл. в гетата, които в огромната си част представляват ромски махали, разположени в големите градове. Все повече се засилва тенденцията за заселване на ромите в селата – предимно в близост до големите градове.

Докато свързаността на населението към централизирано водоподдаване е много висока, 35% от населението счита, че водата е с лошо качество „много често“ или „постоянно“, а около 384 населени места (6-7% ползвателите) имат сезонен режим на водоподдаване. 3 населени места имат годишен режим на водоподдаването като проблемът е най-сериозен в Дунавския (155 населени места) и Източнобеломорските райони (103 населени места). Този режим в повечето случаи се дължи на постоянни аварии в системата, както и на сезонно засушаване. Изчислено е, че необходимите инвестиции за преодоляването на режима представляват 6% от общата стойност на водоснабдителната мрежа. За 2007 г., процентът на населението, засегнато от прекъсване на водоснабдяването е 25.2%. В 92.1%, планираните прекъсвания на водоподдаването са отстранени в предвидения срок.¹¹

В България не се прилага обществено субсидиране, което се забранява от Рамковата директива за водите. Чл. 9 на Директивата изисква съобразяване с принципа за възвръщаемост на разходите за водни услуги, включително екологичните и суровинни разходи, основаващ се на икономически анализ и прилагащ принципа „замърсителят плаща“.

Възможно е прилагане на кръстосано субсидиране от различните групи ползватели, но то не се насърчава от Закона за регулиране на водоснабдителните и канализационните услуги. Чл. 13 (б) предупреждава да се избягва кръстосано субсидиране между потребителите.

Ролята на субсидии за момента играе огромният финансов ресурс предоставян безвъзмездно по европейските структурни и кохезионни фондове: преди 2007 г., САПАРД, ИСПА, а сега Оперативна програма „Околна среда“, Оперативна програма „Региони в растеж“ и Оперативна програма „Развитие на селските райони“. Те обаче не се насочват преференциално към районите с по-висока себестойност на услугата, макар, че известни инвестиции са направени и в такива райони, особено от ОПРСР, която е специализирана за селото и малките градове. Националното предприятие за управление на дейностите по опазване на околната среда – ПУДООС, финансира сравнително малки проекти по водоснабдяване в села и малки градове.

В сектора не се прилага механизъм за крос-субсидиране между различните оператори на обособени територии за териториите с по-висока себестойност и по-ниска себестойност на предлаганата услуга. С въвеждането на единна цена на услугата за водоснабдяване и санитария на обособената територия се постигна на практика крос-субсидиране на градовете от селата в същата обособена територия като градовете продължиха да получават в пъти по-високо качество на услугата в сравнение със селата обслужвани от един и същ оператор.

Планът към Стратегия за развитие и управление на водоснабдяването и канализацията в Република България 2014-2023 г. Предвижда реализиране на стратегията с инвестиции от около 13,5 млрд. евро в сектор водоснабдяване и санитария.

Стратегията предвижда преференциален достъп до субсидии за капиталови инвестиции в помощ на операторите на водоснабдителни и санитарни услуги за по-бедните обособени територии. Предвижда се, че Северозападен и Северен-централен се нуждаят от специално внимание и преференциално финансиране поради очаквани проблеми свързани със социалната поносимост на цената на услугата. В полза на по-голям дял от домакинствата в бедните области се препоръчва преференциален достъп до безвъзмездни средства за капиталови инвестиции в допълнение към предвидени социални политики за подкрепа на бедните лица и домакинства.

По данни на КЕВР, още през 2015 г. действащите цени на „Вик“ ООД, гр. Монтана за ВС „Помпена“, и на „Вик“ ООД, гр. Търговище за ВС „Помпена“ при потребление над 20 м³/мес надхвърлят размера на социална поносимост от 2,5%. Действащите цени на „Вик“ ООД, гр. Добрич, „Вик“ ООД, гр. Силистра и „Вик“ ЕООД, гр. Хасково са много близо до

¹¹ Национална стратегия за управление и развитие на водния сектор от Република България, 2012 г.

размера на социална поносимост, в порядъка между 0,12 - 0,14 лв/м³, като особеното в случая с „Вик“ ООД, гр. Силистра е, че действащите цени са без услугата „пречистване на отпадъчни води“, а предстои въвеждане в експлоатация на нова ПСОВ - гр. Силистра. За „Вик - Видин“ ЕООД, гр. Видин също предстои да започне предоставяне на услугата „пречистване на отпадъчни води“, като за това дружество разликата е значително по-голяма.¹²

Очаква се новият Закон за устойчиво управление и развитие на сектор водоснабдяване и санитария да предвиди възможност за такса „солидарност“, която ще бъде равна на 0,10 лв. куб.м доставена вода. Таксата ще се заплаща от всички ползватели, а ще се инвестира в районите, където има затруднения за набиране на инвестиционен ресурс. С това ще се осигури законов механизъм за реализиране на принципа на солидарност заложен в Стратегията за развитие и управление на водоснабдяването и канализацията в Република България 2014 - 2023 г. и Плана към нея.

Като се има предвид, че през плановия период до 2038 г. над 70% от тръбите във водопроводната мрежа ще станат на повече от 55 години, почти всички предвидени инвестиции за водоснабдяване, са за подмяна на съществуващата инфраструктура, като най-големи са потребностите на Бургас, Варна, София (столица), а най-малки на Перник, Видин, Кърджали.

Необходимите разходи са най-високи в Разград, Габрово и Добрич, а най-ниски – в София (столица), Пловдив и Стара Загора. Необходимите инвестиции за санитария са изчислени като най-високи за Бургас, Варна и Благоевград, а най-ниските – за Видин, Кърджали и Велико Търново. Като най-значителни са определени инвестиционните нужди на лице от населението от области Разград, Перник и Русе, а като най-ниски – за София (столица), Хасково и Кърджали.

По отношение отвеждането на отпадъчни води за периода 2009-2014, поне 30% от операторите не са привлекли никакво външно финансиране, а за пречистване на отпадъчни води – само 25% са привлекли такова финансиране.¹³

Добър пример за потенциалния капацитет на операторите да привличат финансиране е Вик Хасково. През 2011 г. дружеството успява да осигури инвестиционен заем на стойност 0.5 млн. евро залагайки своята собствена сграда и земя. Това не е начинът, по който трябва да се структурира и обезпечи един инвестиционен заем, но отчитайки съществуващите условия в отрасъла може да се окаже единствено възможният в настоящия момент.

Предприсъединителните финансови механизми SAPARD и ISPA, а след 2007 г. структурните и кохезионни фондове на ЕС, управлявани от българското правителство чрез Оперативна програма „Околна среда“ и Оперативна програма „Развитие на селските райони“ изиграха решаваща роля за развитието на сектор водоснабдяване и санитария. С по-малък потенциал за въздействие върху сектор водоснабдяване и санитария са програмите Twinning, съвместната оперативна програма „Черноморски басейн, програмата „Балкани - Средиземно море“ и др.

В допълнение към финансирането, предоставено от ЕК, значителна е ролята на редица двустранни програми, при които бенефициент е не само правителството, но и гражданския сектор. Такива програми са Българо-швейцарската програма за сътрудничество, Финансовия механизъм на европейското икономическо пространство, MATRA, финансиращи механизми на Германското правителство и Американското посолство, и др.

Единствено средствата по SAPARD и Оперативна програма „Развитие на селските райони“ се насочват приоритетно към селските райони. Селата от градските райони нямат достъп до нито един от разглежданите международни финансови механизми, освен по ограничени по мащаб двустранни договорености.

Сектор водоснабдяване и санитария редовно заема финансиране от СБ и ЕБВР по консултантски проекти.

В последните няколко години правителството в лицето на МРРБ и МОСВ търси механизми за финансиране на належащите промени в сектора за постигане на съответствие, особено що се отнася до постигане изискванията на Директивата за отпадъчните води 91/271/ЕИО. Разработва се национална Стратегия за финансиране на сектор водоснабдяване и санитария за постигане на устойчивост след приключване на безвъзмездното финансиране от ЕС през 2021 г. Стратегията ще създаде финансов механизъм за покриване на инвестиционните нужди в малките населени места между 2000 и 10 000 е.ж., които в момента са „бели петна на финансовата карта“¹⁴. Предвижда се първоначалните средства да се осигурят от държавата, а реинвестициите да се формират от повишената цена на услугата.

Нуждата от инвестиции в сектора до 2027 г. се изчислява на около 6 млрд.евро като 95% от тези се очаква да дойдат извън сектора. До 2038 г. са необходими около 12 млрд. евро инвестиции, с което секторът ще влезе в съответствие с европейското законодателство.

¹² Сравнителен анализ на Вик сектора в Република България за периода 2009-2014, КЕВР, 2015

¹³ Сравнителен анализ на Вик сектора в Република България за периода 2009-2014, КЕВР, 2015

¹⁴ Малина Крумова, Зам.министър на МРРБ и председател на Съвета за устойчиво развитие на отрасъл „Водоснабдяване и канализация“

Глава 3

ОСИГУРЯВАНЕ НА ДОСТЪП ЗА УЯЗВИМИТЕ И МАРГИНАЛИЗИРАНИ ГРУПИ

Политиките за работа с уязвимите и маргинализирани групи в България се разработват и реализират в съответствие с Национална стратегия за намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване 2020, която е в синхрон с Националната програма за реформи на Република България (2011-2015 г.), актуализираната Национална програма за реформи на Република България (2012-2020 г.), Стратегията за осигуряване на равни възможности на хората с увреждания 2008-2015 г., Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012-2020 г.) и др., в изпълнение на общонационалната политика за повишаване на качеството на живот на уязвимите групи и насърчаване на тяхното пълноценно включване в живота на обществото.

Политиките в подкрепа на уязвимите и маргинализирани групи се основават на ясни нужди с определени и прозрачни приоритети. Особено важно е отчитането на потребностите, свързани с моментно изпадане в нужда, което изисква краткосрочно и интензивно действие, както и от друга страна отчитането на потребностите на лица, които се нуждаят от дългосрочна грижа, продължаваща през целия им живот. Важно е да се отчете че при много хора от уязвимите групи ще има нужда от продължителна подкрепа, но различна по интензитет. Познаването на потребностите на уязвимите групи в конкретната общност е гаранция, че оказваната социална подкрепа удовлетворява реалните потребности на уязвимите лица. Планираното инвестиране на средства и развитие на услуги в областта на превенцията ще спомогне голяма част от уязвимите групи да получават подкрепа предварително за да не се допусне изпадането в тежко състояние и прилагане на специализирани и често свързани с повече ресурси начини на подкрепа.

Очаква се новият Закон за устойчиво управление и развитие на сектор водоснабдяване и санитария да дефинира понятията уязвими потребители и/или ползватели и гарантирана защита на уязвимите потребители и/или ползватели в контекста на Националната стратегия за управление и развитие на водоснабдяването и канализацията, което ще е значителен напредък и към прилагането на новата Директива за питейните води в контекста на гарантиране на човешкото право до чиста питейна вода и адекватна санитария. Отношението към уязвимите групи трябва да е основано на признаване на тяхната равнопоставеност и равни възможности. Едновременно с това да им се даде възможност да поемат отговорността, която по право е тяхна. Необходим е индивидуален подход като социалните услуги да

бъдат персонализирани, да отговарят на конкретните индивидуални потребности, да гарантират човешкото право на достъп до безопасна за здравето вода и адекватна санитария и да закрият най-уязвимите групи. Задължително е да се осигури прозрачност на политиките и процедурите.

Националната стратегия за намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване 2020 за съжаление няма отношение към услугите водоснабдяване и санитария, но се позовава на Съвместния меморандум за социално включване от 2005 г.¹⁵ Меморандумът обръща внимание, че в България състоянието на жилищния фонд се влошава, а жилищните квартали се превръщат в гета поради лошо управление и недостатъчна поддръжка, като това се отнася не само за махалите с незаконно строителство. Негативните тенденции показват, че основните проблеми са свързани с лошо поддържане на жилищния фонд; все по-видимо увеличаване на броя и относителния дял на необитаваните жилища като дори за София-град това се отнася за 1/3 от жилищата. Според данните от проведени проучвания 30% от домакинствата живеят в сгради, които се нуждаят от спешни ремонти на канализационните системи, покривите, електрическите инсталации. По-малко от две трети от всички обитавани жилища в страната имат и трите основни характеристики на градското благоустройство: електричество, водопровод и централна канализация.¹⁶

Жилищните условия на ромите като цяло са все още значително по-лоши, отколкото за останалата част от населението. Съществуват незадоволителни жилищни обекти – без баня, електричество, водопровод и канализация. Нерегулираната или липсваща инфраструктура в ромските махали представлява сериозен проблем. Делът на незаконните постройки е висок. В много случаи незакононата постройка рефлектира в незаконно свързване към електрически, водоснабдителни и канализационни инсталации, което от своя страна представлява риск за живота и здравето на хората. синдромът на “незаконното съществуване” на ромските махали е идентифициран като задълбочаващ се. Изследването на жилищните условия на ромите, проведено в 88 града и теренно изследване в избрани ромски райони на 14 града, показват наличието на сериозни проблеми по отношение на градското планиране. Урбанизационните планове са неприложими в над 70% от ромските махали. Съществуващите постройки не отговарят на строителните, санитарните и хигиенните норми.¹⁷

По отношение на хората с увреждания като специфична група, има напредък по отношение на спазването на правата, включително и правото на достъп до чиста вода и санитария. Това е важно, като се има предвид, че по последни данни на НСИ броят на хората с увреждания в България е 689 187 души. Обнадеждаващо е наличието на конкретно заложили технически правила и стандарти за достъпност, които именно защитават правата на хората с увреждания при достъпа им до чиста вода и санитария, както и биха могли да бъдат от помощ при евентуално възникнали спорове, включително и съдебни.

Политиките и мерките за решаване на проблемите на хората с увреждания в България се разглеждат в рамката на Стратегията за осигуряване на равни възможности на хората с увреждания 2008-2015 г. чиято цел е ефективното прилагане на политиката на българското правителство, насочена към подобряване качеството на живот на хората с увреждания, недопускане на дискриминация по признак „увреждане“, осигуряване на равни възможности, пълноценно и активно участие във всички области на обществения живот. Стратегията очертава конкретните мерки, които е необходимо да се осъществят, за да се премахнат всички бариери, вкл. финансови и архитектурни пред социалното включване и равноправната интеграцията на хората с увреждания.

В политиките, законодателството, мерките и практиките в сферата на общественото здравеопазване от дълбока древност се прилага принципът за поддържане на добра хигиена на високо ниво в лечебните заведения, като първото основно изискване е осигуряване на достъп до чиста и безопасна питейна вода и условия за поддържане на лична и обществена хигиена. И към настоящия момент здравните изисквания утвърждават достъпа до чиста и безопасна питейна вода и санитария като едни от най-важните условия за разкриването и функционирането на лечебните заведения.

В лечебните заведения, съгласно здравните изисквания, има осигурен достъп на пациентите до чиста и безопасна питейна вода. Обособени са санитарни възли за мъже и жени, както и бани. В зависимост от вида на лечебното заведение санитарните помещения са към всяка стая или на две стаи едно санитарно помещение или са две отделни санитарни помещения (за мъже и жени) с по няколко санитарни клетки. Към всяко санитарно помещение има изградено преддверие, оборудвано с мивки с течаща топла и студена вода. Баните са адекватно оборудвани.

В лечебните заведения има осигурени санитарни помещения за хора с увреждания. Съгласно здравните изисквания преди заустване в централната канализационна система на населеното място отпадъчните води от болничните заведения се обеззаразяват. В изпълнение на здравните изисквания е осигурено допълнително локално обеззаразяване на отпадъчните води от инфекциозните отделения/ клиники и пневмо-фтизиатричните отделения/ клиники в самите

¹⁵ Съвместен меморандум за социално включване, Брюксел, 03 февруари 2005 г.

¹⁶ Национален доклад за социалните услуги, България, 2003 г., стр.12

¹⁷ Предпроектно проучване по проект BG 0204.01 "Урбанизация и жилища на ромите в България"

отделения преди заустването им в канализационната мрежа на лечебното заведение.

За ремонтване на държавни лечебни заведения, вкл. и санитарните помещения в тях и ВиК мрежите им, Министерство на здравеопазването предприе необходимите действия, като разработи проекти и кандидатства по различни Европейски програми (Оперативна програма „Регионално развитие 2007-2013“, Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014-2020г., Програма БГ07 „Инициативи за обществено здраве“) и стана бенефициент по тях. Част от общинските администрации също предприеха действия за обновяване на общинските лечебни заведения.

Националната програма за развитие на училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка (2006-2015 г.) - основният документ определящ политиките в образованието, защитава равния достъп до образование за всички деца, независимо от техния социален статус, етнос и специфични потребности.¹⁸

Въпросите свързани с осигуряването на санитарни възли, изградени и оборудвани, в учебните заведения са регламентирани с Норми за проектиране на единни средни политехнически училища, част първа, утвърдена със Заповед № РД 14-02-249 и Заповед № Р-31-506 от 5 май 1983 година; Норми за проектиране на детски и учебно-възпитателни заведения, утвърдени със Заповед № РД-02-14-395 от 1987 г., заменени с Наредба No РД-02-20-3 от 21 декември 2015 г. за проектиране, изпълнение и поддържане на сгради за обществено обслужване в областта на образованието и науката, здравеопазването, културата и изкуствата. В детските градини се прилага стриктно Наредба №3 от 2007 г. за здравните изисквания към детските градини, която гарантира достъп до съобразени с възрастта им санитарни възли.

През 2006 година фондация „Земя завинаги“, подкрепена от Министерство на здравеопазването, проведе национално проучване обхващащо 89 обществени училища в 31 населени места от 14 области. Проучването показва, че средно в училищата има по 3 тоалетни кабинни на 100 ученика, 5% от училищата нямат отделни тоалетни за момчетата и момичетата, 74% от тоалетните не се затварят отвътре, 1% от тоалетните кабинни нямат врати, 93% са с клекала. Масово се използва маркуч за промиване и почистване след ползване, а дори и само кофа с вода. 4% от училищните тоалетни се снабдяват с тоалетна хартия от време на време. В 61% от тоалетните има гадна миризма. 21% от училищата имат поне по 1 мивка с осигурен сапун за измиване на ръцете, 16% от мивките имат топла вода.

При проведените тогава проверки от страна на здравните власти е установено, че ВиК съоръженията в санитарните възли са стари и амортизирани и често водят до аварии. В обектите не е констатирана липса на сградни водоснабдителни инсталации за доставяне на течаща питейна вода. Установено е, че във всички обекти има изградена вътресградна отвеждаща система за отпадъчни води, но в по-голямата част от обектите в селата заустването на тези води се извършва в септични ями. В част от учебните заведения, ситиуирани в селата санитарните възли са разположени извън сградата на училището. В преддверията към санитарните възли липсва течаща топла вода. Липсват и миешки средства за измиване на ръцете. Много често в санитарните възли към учебните заведения липсва тоалетна хартия. Установени са счупени или липсващи са врати на тоалетните клетки към санитарните възли; счупен санитарен фаянс и инсталации за водно промиване.

При такива условия, никак не е изненадващо, че над 80% от децата не ползват редовно училищните тоалетни, а 47% никога не ги ползват.

Резултатите от направените проучвания бяха предоставени на заинтересованите страни. Здравните власти издадоха редица предписания, с които задължиха отговорните институции да предприемат необходимите действия за подобряване състоянието на санитарните възли. В тази връзка от 2009 година до 2017 г. е извършен основен ремонт на голяма част от учебните заведения в страната, вкл. и на санитарните помещения, но все още в малките населени места има учебни заведения, в които тези помещения са ситиуирани извън основното сграда, а част от санитарните съоръжения бързо се чупят или повреждат. Осигурени са средства за измиване на ръцете в преддверията към санитарните възли.

Постоянните проверки на здравните власти показват, че има значителни подобрения на условията в санитарните възли в учебните заведения.

Наредбата за приобщаващо образование, 2016 г., урежда обществените отношения, свързани с осигуряване на приобщаващото образование на децата и учениците, но процентът на училищата, които разполагат с достъпни санитарни възли за деца с увреждания, незрящи, затруднено придвижване и др., остава твърде нисък, въпреки, че се въведе приобщаващо образование. Наредбата гарантира достъпна архитектурна среда се осигурява най-малко чрез санитарно-хигиенни и спомагателни помещения и др. Чл. 114. въвежда позицията на помощник на учителя, която се осигурява при повече от 3 деца или ученици със специални образователни потребности в групата в детската градина или в паралелката в училището и/или когато децата и учениците със специални образователни потребности

¹⁸ Националната програма за развитие на училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка (2006-2015 г.)

в групата или в паралелката са с комплексни потребности вследствие на емоционално-поведенчески проблеми при разстройство от аутистичния спектър или при друго увреждане, нарушение или заболяване. Помощникът на учителя подпомага овладяването на хигиенни навици и самообслужването на децата и учениците в детската градина или училището и др.

На фона на всичко това и въвеждането след 2015 г. на повсеместна целодневна организация на учебния ден и хранене в рамките на учебното заведение е необходимо завишаване на изискванията за осигуряване на достъпни санитарни възли отчитащи нуждите на момичетата от добра менструална хигиена, от добри условия за ефективно поддържане на лична хигиена и миене на ръцете, и др.

Обнадеждаващо е, че Наредба № 13, 2016 г. за гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование въвежда в българското образование понятия като здравословен начин на живот, ползване и опазване на водата, управление на отпадъците, компостиране и др. Искрена е надеждата, че след като ги обучават на това, училищата ще осигурят възможност на учениците и да практикуват получените умения.

При проучване на санитарно-хигиенните условия в селските училища през 2016 г., основаващо се на 102 пространствени интервюта на ученички и майки, фондация „Земя завинаги“ се натъкна на интересни факти и нагласи. Установихме, че една от водещите причини за ранното отпадане от училище на момичетата от ромски произход са лошите и негарантиращи личната безопасност условия в училищните тоалетни.

В културата на ромската общност много високо в йерархията на семейните ценности се поставя девствеността на момичето до встъпване в брак. С влизането в пубертета на момичетата, семействата решават, че не е безопасно за целомъдрието им да ходят на училище именно защото училищните тоалетни не са безопасни. Момичетата споделят случаи, когато момчета са нахълтвали в момичешките тоалетни, надничали са през дупки по стената или неуплътнени врати и др. Медиите правят достояние на обществото скандали с монтиране на видеокамери в момичешки тоалетни. Опасенията на семейството довеждат до там, че те спират детето от училище на 11-13-годишна възраст, а след година-две я женят, въпреки формалната законодателна забрана.

От друга страна, добрите санитарни условия в училищата насърчават момичетата от ромски произход, произтичащи от семейна среда с лоши санитарно-хигиенни условия, да посещават учебните занятия. Учители споделят, че при осигуряване на топла вода за миене на ръцете, момичетата използват възможността да мият и косите си, за което нямат битови условия в семейната си среда.

Като се има предвид, че децата и младежите са особена категория и имат нужда от особена грижа, следва да има ангажимент и то сериозен ангажимент по отношение на обезпечаването на достъпа им до чиста вода и санитария във времето, в което те пребивават на територията на учебно заведение, а това най-често са доста часове в рамките на петдневна учебна седмица. Впечатление прави и пълното negliжиране на въпроса с адекватната грижа за менструалната хигиена. Учебните заведения са места, където правилното поведение следва да бъде възпитавано, поощрявано и проследявано, най-малко поради грижата и за сексуалното здраве на тийнейджърите.

Застаряването на населението в България е трайна тенденция. В края на 2017 г. лицата на 65 и повече навършени години са 21.0% от населението на страната. Картата на старостта в България е идентична с картата на бедността. При 23,4% бедно общо население за 2017 г., 32,0% от хората в пенсионна възраст са бедни, а половината от жените над 75-годишна възраст са бедни.

Националната Концепция за насърчаване на активния живот на възрастните хора в България (2012 – 2030 г.) изтъква, че според прогнозни стойности на ООН от 2009 г., през 2050 г. България ще бъде една от най-застаряващите държави в Европа със стойности от 301 души на възраст над 60 години към 100 души на възраст от 0 до 14 години, което означава, че възрастното население в България ще бъде около три пъти повече от най-младото население.

В такъв смисъл неоправдани са незадоволителните политики на българските правителства за адекватни и неотложни мерки и действия за справяне с проблема.

В България няма традиция за широко ползване на услугите предоставяни от старческите домове. Възрастните хора в добро здраве живеят със семействата си. Все по-често се прибегва до използване на услугите на специализирани институции при влошено здраве на възрастните хора и невъзможност на седата и внуците им да се грижат за тях при домашни условия, а именно - домове за възрастни хора с умствена изостаналост; домове за възрастни хора с психични разстройства; домове за възрастни хора с физически увреждания; домове за възрастни хора със сетивни нарушения; домове за възрастни хора с деменция.

В подкрепа на тази цел са разработени специфични мерки и дейности предвиждащи изграждане на инфраструктура за предоставяне на услуги за грижа и подкрепа в общността чрез преустройство на съществуваща материална база. По данни на Агенция за социално подпомагане в България в старчески домове са настанени едва 5500 души.

Във връзка с постоянното задълбочаване на социалната криза в България след 1989 г., броят на бездомните хора расте не само в големите градове, но и в по-малките населени места.

Изследване на Каритас-България¹⁹ през 2016 г. дава информация за профила и динамиката на бездомните хора в България. Единственото обединяващо в социална група на бездомните е липсата на дом – иначе хората са с изключително широки характеристики.

До момента няма набелязани комплексни мерки за оказване на подкрепа на различните групи от бездомни хора. Липсва ясна картина за техния брой, не са анализирани рисковете за попадане в тази ситуация, различните проблеми и нужди. Липсва визия за превенция на проблема. Реалната грижа на държавата се базира на поддръжката на временни центрове за настаняване на бездомни хора, на приюти за пълнолетни лица и кризисни центрове през зимните месеци, които изпълняват единствено функцията на временен подслон и не предоставят подкрепа за преодоляване на състоянието на човека, останал без дом.

По данни от медийни публикации бездомните хора, само в София са над 2000. Националният статистически институт няма данни и не извършва наблюдения по темата.

Пилотно проучване, публикувано през 2015 г. на сдружение „Градски номади“, показва, че от хората без дом над 50% живеят на улицата, около 25% обитават чужда или изоставена сграда и само 12% се настаняват в приют, където имат достъп до чиста вода и санитария.

Препоръчително е да се изградят градски „центрове“, където хората без дом да могат да ползват чиста питейна вода и санитарно-хигиенни услуги, като достъпът до тези центрове да е свободен и неограничен.

Регламент (ЕО) № 1371/2007 на Европейския парламент и на Съвета относно правата и задълженията на пътниците, използващи железопътен транспорт, в сила от 2009 г. гарантира правата на пътниците, използващи железопътен транспорт, както и подобряването на качеството и ефективността на услугите за железопътен превоз на пътници. Регламентът определя минимални стандарти за качеството на услугите, в т.ч. чистота на подвижния състав и гаровите съоръжения (качество на въздуха във вагоните, хигиена на санитарните възли и т.н.), както и предоставяне на помощ за лицата с увреждания и лицата с ограничена подвижност.

При автобусния транспорт, независимо на какви разстояния, достъп до вода и тоалетна се осигурява на пътниците само на автогарите и то срещу заплащане. Всяка автогара трябва да разполага със санитарен възел достъпен за лица с намалена подвижност, изпълнени съгласно изискванията за достъпност, определени в Наредба № 4 от 2009 г. за проектиране, изпълнение и поддържане на строежите в съответствие с изискванията за достъпна среда за населението, включително за хората с увреждания.²⁰ В Наредба № 11 от 31.10.2002 г. за международен автомобилен превоз на пътници и товари няма изисквания относно осигуряване на достъп до вода и санитария.

Политиките за равнопоставен достъп до вода и санитария на населението, което живее в домове без вода и санитария не се различават от тези за достъп до уязвимите и маргинализирани групи. Както отбелязва Съвместният меморандум по социално включване Република България, 2003 г., осигуряването на достъп до вода и санитария в жилищата на по-голямата част от уязвимите групи е значително предизвикателство. Част от населението е принудена да живее при лоши жилищни условия.

По-малко от две трети от всички обитавани жилища в страната имат и трите основни характеристики на градското благоустройство: електричество, водопровод и централна канализация.²¹

Най-големи проблеми с достъпа до водопроводни и санитарни услуги има при незаконните постройки. За съжаление има огромни квартали, които са възникнали като махали резултат от незаконно строителство. Когато става дума за събаряне и премахване на незаконни постройки, държавните и общински органи следва да вземат предвид, че правото на жилище е основно човешко право, особено що се отнася до къща, която представлява „единствено“ жилище на лицето, чието владение върху имот бива оспорено. От друга страна не е допустимо и е срещу обществен интерес системното изкривяване на правовия ред с оглед облагодетелстване на група от хора, които използват основните си права, за да нарушават законите на страната. Законът трябва да бъде прилаган равноотдалечено от всички субекти в

¹⁹ Бедността сред нас – Каритас за възрастните, бездомните, бежанците, „Каритас България“, София, 2016

²⁰ Наредба № 33 от 3.11.1999 г. за обществен превоз на пътници и товари на територията на Република България

²¹ Национален доклад за социалните услуги, България, 2003 г., стр. 12

обществените отношения и да не се допуска неравно третиране.²² Същевременно обаче е необходимо да се отчитат и хуманитарните аспекти на подобни случаи. В съответствие с правозащитните стандарти, установени от практиката на Съда в Страсбург, при колизия между правото на живот и нормите на териториално-селищното устройство, предимство следва да се отдава на хуманитарния аспект, а именно, че хора, включително възрастни и деца, ще бъдат оставени без покрив над главата в случай на евикция.

Едно добро решение би било официализирането на процедура за узаконяване на незаконните постройки, което би наложило законните данъци върху тях и би довело до спадане на общественото напрежение. Приложението на закона следва да се прилага при равни условия за всички.²³

По Кодекса на труда (1986 г.) чл. 282. (Изм. и доп. - ДВ, бр. 100 от 1992 г.) Работодателят е длъжен да осигури условия за санитарно-битово и медицинско обслужване на работниците и служителите съобразно санитарните норми и изисквания. Според чл. 308. (Изм. - ДВ, бр. 100 от 1992 г.) работодател, при когото работят 20 и повече жени, е длъжен да обзаведе стаи за лична хигиена на жените и стаи за почивка на бременните.

Редица подзаконови актове за различни видове труд разглеждат проблематиката за достъп во вода и санитария на работното място, вкл. за хората с различни видове увреждания.

Наредба № 7 от 23.09.1999 г. за минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд на работните места и при използване на работното оборудване изисква осигуряване на личната хигиена на работещите се осигуряват санитарно-битови помещения. На работещите се осигурява достатъчно количество питейна вода и по възможност подходящи безалкохолни напитки. В зависимост от броя на работещите и от характера на работата за мъжете и жените се осигуряват или отделни съблекални, душеве, мивки и тоалетни, или тяхното отделно използване.

При разкриване/оборудване на работни места за работници и служители от уязвимите групи се прилага Методика за отпускане на средства за финансиране на проекти по чл. 25, ал. 1 от Закона за интегриране на хората с увреждания от 17.04.2018 г.

Като се има предвид, че това е най-голямата изследвана група – 3 171 700 души в България, необходимо е да се пристъпи към по-ясна регламентация на условията на достъп до чиста вода и санитария за работещите, особено за тези, които работят извън административни сгради – в земеделието, в строителния сектор, в сферата на уличната търговия и пр.

²² Уязвими групи и дискриминация през 2014 г. Годишен доклад на Института за модерна политика

²³ Уязвими групи и дискриминация през 2014 г. Годишен доклад на Института за модерна политика

Глава 4

ОСИГУРЯВАНЕ НА СОЦИАЛНА ПОНОСИМОСТ НА ВОДАТА И САНИТАРИЯТА ЗА ВСИЧКИ

В страната регулирането на цените, достъпността и качеството на водоснабдителните и канализационните услуги, извършвани от експлоатационните предприятия за водоснабдителни и санитарни услуги, наричани оператори, са регламентирани със Закона за регулиране на водоснабдителните и канализационни услуги (2005 г.).

Това са услугите по пречистване и доставка на вода за питейно-битови, промишлени и други нужди, отвеждане и пречистване на отпадъчните и дъждовните води от имотите на потребителите в урбанизирани територии (населените места и селищните образувания), както и дейностите по изграждането, поддържането и експлоатацията на водоснабдителните и канализационните системи, включително на пречиствателните станции и другите съоръжения.

Водата за питейно-битови нужди е основна жизнена потребност по смисъла на Закона за социалното подпомагане, както и водоснабдителните и санитарните услуги са дейности от обществен интерес.

Цел на законодателството е да създаде условия за: задоволяване нуждите на потребителите от вода с питейни качества при отдаване приоритет на питейно-битовото водоснабдяване на населението; осигуряване на достъпност, надеждност и сигурност на услугите; повишаване качеството и ефективността на предоставяните услуги; балансиране интересите на операторите и на потребителите; равнопоставеност между различните групи потребители по отношение на качеството и цената на услугите, и др.

Министерският съвет приема отраслова стратегия за управление и развитие на водоснабдяването и канализацията в Република България за период не по-малък от 10 години, с която определя целите, етапите и средствата за повишаване качеството на водоснабдителните и санитарните услуги.

Регулирането на водоснабдителните и санитарните услуги в България се осъществява от Комисията за енергийно и водно регулиране на Закона за регулиране на водоснабдителните и канализационните услуги (2005 г.), Наредбата за регулиране на качеството на водоснабдителните и канализационните услуги (2016 г.), Наредбата за регулиране

на цените на водоснабдителните и канализационните услуги (2016 г.), Указанията за образуване на цени на водоснабдителните и канализационните услуги при ценово регулиране чрез метода „горна граница на цени“ за регулаторния период 2017-2021 г., приети с решение по Протокол № 76 от 19.04.2016 г., т. 3 на Комисията за енергийно и водно регулиране, поправени с решение по Протокол № 118 от 07.06.2016 г., т. 8 и Указанията за прилагане на Наредбата за регулиране на качеството на водоснабдителните и канализационните услуги за регулаторния период 2017 г. – 2021 г., приети с решение от Протокол № 76 от 19.04.2016 г., т. 2 на Комисията за енергийно и водно регулиране.

В представената информация, взимствана от заключението на Анализа на Комисията за енергийно и водно регулиране на проблеми, свързани с критериите по прилагане на принципа за социална поносимост на водоснабдителните и канализационни услуги отразява действащото към момента нормативно определено положение във взаимоотношенията между потребителите и доставчиците на услуга.²⁴

Социалната поносимост на цената на водоснабдителните и канализационните услуги съгласно Закона за регулиране на водоснабдителните и канализационни услуги, стойността на услугите, е определена на база минимално месечно потребление на вода за питейно-битови нужди от 2,8 куб. м на едно лице, и не надхвърля 2,5 на сто от средния месечен доход на домакинство в съответния регион.

Съгласно данни от Националния статистически институт, средният доход общо за страната за 2015 г. е 407 лв./мес., при което се изчислява социална поносимост в размер на 3,64 лв./м³. При такава цена на услугите обаче, разходите на 1-ва децилна група (най-бедните) за потребление от 2,8 м³/мес. биха били 8,8%, а за 2-ра и 3-та децилни групи - съответно 5,10% и 4,04%. Данните показват ясно, че достигането на цените на услугите до размера на социална поносимост общо за страната ще направят тези услуги непосилни за най-бедните домакинства в страната. За сравнение разходите на 10-та децилна група ще са само 1,04% от техния среден доход.

Съгласно Закона за регулиране на водоснабдителните и канализационни услуги, водата за питейно-битови нужди е основна жизнена потребност по смисъла на Закона за социалното подпомагане, а водоснабдителните и санитарни услуги са дейности от обществен интерес. Тези нормативни текстове съответстват на Резолюция 64/292 от 28 юли 2010 г. на ООН и становище на ЕК (EC Communication COM (2014)), с което достъпът до питейна вода е основно човешко право.

Общ коментар № 15 за Правото на вода (док. на ООН Е/С 12/2002/11) в т. 27 изрично посочва, че всяко плащане за водоснабдителните и санитарни услуги трябва да се основава на принципа на равнопоставеност като се гарантира, че тези услуги, независимо дали се предоставят от публични или частни дружества, са достъпни за всички, включително за групите в неравностойно социално положение, и по-бедните домакинства не трябва да бъдат непропорционално обременени с разходите на вода в сравнение с по-богатите домакинства.

Данните за доходи по децилни групи за 2015 г. показват ясно, че този принцип ще бъде нарушен за най-бедните домакинства, поради което е важно да се предприемат мерки за тяхното подпомагане.

Възможните мерки съгласно т. 27 на Общ коментар № 15 за Правото на вода са: използване на техники и технологии за ниски цени, подходящи политики за ценообразуване като безплатна или евтина вода, и подпомагане на дохода. Съгласно становището на Европейската комисия, националните институции са компетентни за предприемането на конкретни подпомагащи мерки за опазването на хората в неравностойно положение и разглеждане на проблемите на водната бедност (например чрез подкрепа за домакинствата с ниски доходи или чрез установяването на задължения на обществените услуги). Прилагането на тези мерки, съгласно действащите разпоредби на Закона за регулиране на водоснабдителните и канализационни услуги и Наредбата за регулиране на цените на водоснабдителните и канализационните услуги, цената на водоснабдителните и санитарни услуги следва да отразява признатите годишни разходи и възвръщаемост на капитала, след направените изменения в Закона за регулиране на водоснабдителните и канализационни услуги през 2015 г., с които е премахната възможността за утвърждаване на цени на водоснабдителните и санитарни услуги по потребителски групи в зависимост от потребяваното количество вода и технологията на добиване и доставяне на водата, и е въведен принципът за единна цена за обособената територия.

Данните за доходи на лице от домакинството по децилни групи за 2015 г. показват, че разходите на лице от домакинство от първите 6 децилни групи при потребление от 2,8 м³/мес. ще надхвърлят 2,5% от неговия среден месечен доход, като най-фрапиращ е делът на разходите за 1-ви децил - 8,80%. Информацията за доходите по децилни групи е налична само общо за страната, не може да се представи по региони, но същата показва категорично, че достигането на цената на услугите до размера на социална поносимост общо за страната ще направи тези услуги непосилни за най-бедните слоеве от населението. Това ясно показва нуждата от въвеждането на допълнителни мерки за тяхното подпомагане. Същевременно ограничаването на цените на водоснабдителните и санитарни услуги до размера на социална поносимост поставя редица въпроси за поддръжката и развитието на публичните водоснабдителни и санитарни

24 Сравнителен анализ на ВиК сектора в Република България за периода 2009-2014, КЕБР, 2015

системи в тези региони, в които разходите на дружествата няма да могат да бъдат покрити от цената на услугата. Не се изяснява за чия сметка ще бъдат извършени необходимите инвестиции и разходи за поддръжка в случай, че изчислените цени надхвърлят размера на социална поносимост. Това не е уточнено нито в действащата нормативна уредба, нито в договорите сключени между Асоциациите по водоснабдяване и канализация и избраните оператори на водоснабдителни и санитарни услуги по реда на Закона за водите. Тези въпроси не намират отговор и в одобрената с Решение на Министерския съвет № 269 от 07.05.2014 г. Стратегия за развитие и управление на водоснабдяването и канализацията в Република България 2014-2023 г.

Възможностите за прилагане на тарифни мерки за водоснабдителни услуги са ограничени поради въвеждането на единна цена за консолидираните територии обслужвани от един оператор, като възможностите са за въвеждане на тарифи според начина на добиване на водата, а именно: помпажно, гравитачно и смесено. По отношение на канализационните услуги са въведени също три тарифи, според степента на замърсеност на отпадъчните води.

В страната има опит във въвеждане на социална тарифа от оператора в Търговище – потреблението до и над 20 м³ /мес поради това, че определената по нормативен ред тарифа е надхвърлила размера на социална поносимост, определен на база данни от НСИ за средния доход на населението в региона.

По отношение на равноправния достъп в духа на човешкото право до безопасна вода и адекватна санитария и в хармония с новата Директива за достъп до вода за консумация от човека и с цел изпълнение на Стратегията за управление и развитие на водоснабдяване и канализация, Министерството на регионалното развитие инициира разработването на проект на Закон за устойчиво управление и развитие на сектор водоснабдяване и санитария. В раздел Защита на уязвимите потребители и/или ползватели на услугите ще се дефинират понятията уязвим потребител на водоснабдителни и санитарни услуги и гарантирано минимално количество вода с питейно-битови качества.

Предлага се, гарантираното минимално количество водопотребление за 1 човек да се равнява на разходваните водни количества до 50 литра вода на човек на ден безплатно за определените като уязвими потребители и/или ползватели. Разликата до приложимата от съответния оператор цена на услугите да се субсидира от държавния бюджет и превежда на оператора. Това количество е в хармония с минималното водно количество от 50 л/човек/ден препоръчвано от СЗО в контекста на достъпа до вода като основно човешко право. СЗО също обръща внимание, че минимално необходимото количество вода при тоалетна с водно промиване е 70 л/човек/ден.²⁵ Такова количество ще предпази населението от редица опасни заболявания и възможни епидемии, както и ще гарантира човешкото право до адекватни и безопасни санитарни условия.

При средно водоподаване от 100 л/ч/ден предлаганото гарантирано минимално количество водопотребление дори от 50 л/човек/ден в съчетание с планираното бързо покачване на цената на услугата с 40-60% и поемане на финансовата тежест от недостатъчен дял консуматори, ще направи услугата социално непоносима за огромната част от населението. За много от обособените територии са постигнати максималните социално поносими прагове на цената на услугата дори при консолидацията на сектора. Естествена последица от това е, че най-бедния децил от населението често трябва да плаща повече от 15% от средния доход на домакинство, а дори хората, попадащи в третия децил често се налага да плащат повече от 10% от своя доход.²⁶

От друга страна, в момента цените на услугата, според икономическите анализи, едва покриват разходите за експлоатация и поддръжка и не допринасят съществено за осигуряване на необходимите капиталови инвестиции при плановете за прилагане масово на центризирана канализация и конвенционално пречистване на отпадъчните води. Постигнатият, при това незадоволителен напредък, се дължи единствено на инвестираните около 2 млрд. евро по европейските структурни и кохезионни фондове, които се ползват като безвъзмездна помощ от сектора.

При разработването на Националната стратегия за управление и развитие на водния сектор (2012 г.) е направено проучване за нагласите относно цената на водоснабдителните и санитарни услуги.

18,6% от населението и 6% от бизнеса отговарят, че имат затруднения да заплащат цената на услугата. Причината, която домакинствата изтъкват на първо място за затрудненията при плащане на сметките за вода, са ниските доходи. Тази причина, напълно очаквано, се споделя в най-голяма степен от пенсионерите.

Около 1/10 от анкетираните лица не са склонни да плащат по-голяма сметка за вода при никакви обстоятелства. Тези лица считат, че цените и без това са високи. Друга изтъквана причина е високата цена на водата и лошото качество на услугата. Над една трета от респондентите от населението и една четвърт от бизнеса постоянно или много често ползват вода с влошено качество – мътна и с лош вкус.

25 http://ec.europa.eu/echo/files/evaluation/watsan2005/annex_files/WHO/WHO5%20-%20Minimum%20water%20quantity%20needed%20for%20domestic%20use.pdf

26 Консултантска програма за разработване и изпълнение на Стратегията за отрасъл водоснабдяване и канализация. План за стратегическо финансиране – окончателен документ Референтен номер: DIR – 5111328 – C001/20.06.2012 март 2013

От 2015 г. до 2017 г. значително е нараснала неудовлетвореността от водоснабдителната и санитарна услуга на потребителите. Постъпилите жалби към Омбудсмана на Република България относно сектора са нараснали от 202 за 2015 г., на 422 за 2016 г., на 484 – за 2017 г. Най-много са жалбите от „Софийска вода“ АД. Недоволството е основно от икономически необосновано увеличение на цените; некачествена услуга; разпределяне на количества вода „общо потребление“ в сгради – етажна собственост. Омбудсманът споделя мнението на гражданите, че операторите и регулаторният орган се отнасят с пренебрежение към оплакванията им, като по този начин ги карат да се чувстват безсилни да защитят потребителските си права.

Омбудсманът констатира следните основни проблеми: при определяне на социалната поносимост на цената неясно защо се прилага изследването на НСИ „Статистика на доходите и условията на живот“, чиито данни за доходите са по-високи с около 50% спрямо тези от изследването „Наблюдение на домакинските бюджети“; в нарушение на Наредба за регулиране качеството на водоснабдителните и канализационните услуги не се провеждат консултации с потребителите на водоснабдителните и санитарни дружества по отношение проектите на бизнес плановете и ценовите предложения; инвестиционната програма като част от бизнес плана на дружествата не съдържа данни за конкретните проекти – за кое населено място се отнасят, в какъв срок ще се реализират и пр.; в нормативната уредба: въведена единна цена на услугите на обособената територия; разминаване в Наредба за регулиране цените на водоснабдителните и канализационните услуги и Указания на КЕВР относно изискванията при определяне на инфлационния индекс, с който се изменят утвърдените цени и др.; неясно определяне на количествата продадена фактурирана вода и необосновано завишаване на общите загуби; през 2017 г. не са приети бизнес плановете и ценовите предложения на всички оператори на водоснабдителни и санитарни услуги за регулаторния период 2017-2021 г.

Омбудсманът е предприел следните действия: изразява публично становище, че увеличението на цената на водоснабдителните и санитарни услуги за 2017 г. е необосновано и незаконосъобразно, взето при нарушаване принципите, от които следва да се ръководи независимият регулатор при осъществяване на дейността си; изпраща сигнал до Върховен административен съд с искане да протестира Решение на КЕВР № Ц-34 от 15.12.2017 г. за изменение цените на водоснабдителните и канализационните услуги за 2018 г., предоставени на потребителите в 14 области.

Най-голям брой са жалбите, свързани с начисляването на вода „общо потребление“ в сграда – етажна собственост.

Омбудсманът констатира, че нормативната уредба дава възможност за злоупотреби от некоректни абонати, които: нямат монтирани индивидуални водомери или уредите са технически неизправни; декларират имота си като необитаем, но реално в обекта се консумира вода; не осигуряват достъп за реален отчет на индивидуалните си водомери.

Становището на омбудсмана е, че са необходими промени в нормативната уредба, гарантиращи коректното формиране на задълженията в сграда – етажна собственост.²⁷

През 2012 г., оценката на възможността на въвеждане на социални помощи за плащане на сметките за вода за социално слаби домакинства по подобие на енергийните помощи е двуполусна. При населението лек превес имат мненията в подкрепа на тази политика, а при бизнеса – мненията, отхвърлящи тази възможност.

²⁷ Годишен доклад за дейността на Омбудсмана, 2017 г.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

НЕОТЛОЖНИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И НЕОБХОДИМИ ДЕЙНОСТИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА РАВНОПРАВЕН ДОСТЪП ДО ВОДА И САНИТАРИЯ

Секция	Предизвикателства	Дейности
1	Липсват работещи механизми, които позволяват на правоимащите да участват в процеса на вземане на решение по отношение на нивото и качеството на достъп, който те получават. Правоимащите да участват във взимането на решения, свързани с осигуряването на равноправен достъп до вода и санитария.	<ul style="list-style-type: none"> • Промяна в нормативната уредба (проекта за закона за ВиК); • Популяризиране на правата на правоимащите да участват в процеса на одобряване на бизнес планове на ВиК операторите.
	Липсват работещи механизми, които позволяват на правоимащите да задължат отговорните власти да се отчитат. Осигуряване на лесно достъпна, разбираема информация, относно предприетите и планираните действия по гарантиране на достъп.	Промяна в нормативната уредба, с която да се предвиди публикуване на информация в интернет страница, местни печатни и електронни медии.
	Недостатъчни са източниците за финансиране за постигане на равноправен достъп до безопасна питейна вода и санитария са идентифицирани. Предвиждане на финансови механизми за справяне с недостига на финансови средства.	<ul style="list-style-type: none"> • Изготвяне на Стратегия за финансиране; • Създаване на механизъм за финансиране.
	Няма достътъчно финансови стратегии за сектор вода и санитария, които да вземат предвид проблема за равенството. Липса на нормативни разпоредби, осигуряващи подпомагане на социално уязвими групи за гарантиране на техния достъп до ВиС.	Нормативни промени за подпомагане на социално уязвимите групи.

2	<p>Няма работещи механизми за подкрепа за прилагането на подходящи технически решения за собствено осигуряване на услуги от домакинствата в области, където няма доставчик на услуга.</p> <p>Осигуряване на ВиС по индивидуален начин.</p>	<p>Осигуряване на финансова и методическа подкрепа при осъществяване, мониторинг и контрол на ВиС по индивидуален начин.</p>
	<p>Няма адекватни работещи механизми за подкрепа за прилагането на подходящи технически решения за доставяне на услуги в селата, незаконните квартали и гетата.</p> <p>Подходящи технически решения, съобразени с конкретните географски особености на мястото.</p>	<p>Да не се ограничава чрез закон типа технологии, които могат да се прилагат, а да се заложи законодателно изискване за постигане на достъчно високи показатели за качество на услугите по подобие на подхода на Директивата 91/271/ЕИО за отпадъчните води.</p>
	<p>Инвестициите не се съобразяват с промяната на климата: това ги прави неустойчиви, неефективни и много скъпи за поддръжка, което се отразява неблагоприятно върху сигурността и социалната поносимост на услугата.</p>	<p>Адаптиране на новите инвестиции към промяната на климата поради това, че става дума за дългосрочни инвестиции с амортизационен срок примерно 50 години; при планиране на инвестициите да се отчита стопанската дейност влияеща върху количеството и качеството на водните ресурси – напр. изсичане на горите</p>
	<p>Липсва финансов ресурс за уеднаквяване качеството на услугата в селата и градовете; в столицата и периферията.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Генериране на достъчен финансов ресурс, който да подкрепя уеднаквяване качеството на услугата в селата и градовете; в столицата и периферията; Избор на подходящи и надеждни алтернативни технологии, които да доведат до уеднаквяване качеството на услугата и подобрят социалната поносимост на услугата.
	<p>Липсва механизъм за солидарност за инвестиция в техническата инфраструктура на обособени райони с по-неблагоприятни условия, за да се осигури високо качество на услугата на социално поносима цена (както в градовете, така и в селата - напр. Хасково, Добрич, Мерицлери и др.);</p> <p>Въведената единна цена по обособени райони – замислен като механизъм за солидарност в много случаи е с обратен знак и бедните хора от селата, субсидират богатите в градовете, които получават в пъти по-добра и гарантирана услуга.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Създаване на механизъм с достатъчно висок финансов ресурс; Избраният механизъм за солидарност гарантирано да субсидира по-бедните, по-ощетените от природата и т.н.
	<p>Няма работеща обществена политика за намаляване на различията между градски и селски области.</p> <p>Мнението на местните власти и потребителите не се взема достатъчно предвид.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Активизиране на клиентски/потребителски съвети по подобие на тези при енергиите; Смислено обсъждане с местните власти и гражданите още от фазата на инвестиционните намерения относно мащаба, техническите решения, финансовия план и др.

3

<p>Няма работещи обществени политики отнасящи се до нуждите на уязвими и маргинализирани групи.</p> <p>Няма регистрационен режим на уязвимите и маргинаизирани групи; няма и статистически данни.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Създаване на регистър на уязвимите/ маргинализирани групи – особено на <ul style="list-style-type: none"> - хората с увреждания (физически и ментални), - регистър на бездомните.
<p>Няма пълно законодателство относно ползвателите на образователни заведения.</p> <p>Не са уточнени изискванията относно техническите характеристики касаещи ученическите тоалетни за различните групи по възраст, пол и специфични нужди.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Изработване на технически стандарти за достъпност на училищните санитарни помещения (чешми, умивалници, тоалетни), така че да се гарантира равен достъп до тях за различните групи със специфични нужди – възраст (височина, пол, вид на специална потребност и др.); • Създаване на условия за адекватно управление на менструалната хигиена.
<p>Няма разработен механизъм за оплаквания при децата, ползватели на образователни заведения.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Въвеждане на работещ и съобразен със специфичните нужди на децата като целева група механизъм за излагане на оплаквания, свързани с достъп до чиста вода и санитария.
<p>В затворите и местата за задържане липсват помещения за адекватно и уважаващо човешкото достойнство управление на менструалната хигиена.</p> <p>Идентифицира се опасно поведение от гледна точка на разпространение на болести, предавани по кръвен път.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Обособяване на помещения за адекватно управление на менструалната хигиена в женските затвори и арести, както и други подобни места за принудително настаняване на жени и момичета.
<p>Липсва регулация за задължително осигуряване на почивка за достъп тоалетни за пътуващите с извънградски транспорт.</p>	<p>Изработване и прилагане на правила/ стандарти за адекватен достъп до тоалетна за пътуващите с обществен транспорт.</p>
<p>Липсва механизъм за обмен на информация между институциите за решаване на въпроси при хора, живеещи в домове без достъп до вода и санитария.</p>	<p>Създаване на междуинституционален механизъм за обмен на информация и съдействие при идентифициране на нужди при хора, живеещи в домове без достъп до вода и санитария.</p>

4	<p>Липсва политика и предвиждане на финансов механизъм, които да отговорят за социална поносимост на достъпа на самоосигуряващите се с водоснабдителни и канализационни услуги от социално уязвимите групи.</p> <p>Няма политики и действия за целенасочено публично финансиране за социална достъпност на услугите за социално уязвимите групи;</p> <p>Не са осъществени тарифни мерки за решаване на проблемите със социалната поносимост на цената на ВиС услугата.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Въвеждане на адекватни нормативни промени; • Въвеждане на прозрачен и справедлив финансов механизъм. <ul style="list-style-type: none"> • Гарантиране на минимално количество водопотребление за 1 човек - разходваните водни количества до 50 литра вода на човек на ден - безплатно за определените като уязвими потребители и/или ползватели на ВиС услуги. Разликата до приложимата от съответния ВиС оператор цена на ВиС услугите се субсидира от държавния бюджет и превежда на ВиС оператора. • Създаване на фонд за събиране на определена, малка по размер сума, представляваща, такса платима от всички потребители на ВиС услугата, така че разходите за финансиране на необходимата ВиС инфраструктура да бъдат разпределени на национално равнище на принципа на солидарността и да подкрепят най-нуждаещите се ВиС структури, които са изчерпали всички други възможности за финансиране.
---	--	--

АНЕКС

ОЦЕНЪЧНА КАРТА ЗА РАВНОПРАВЕН ДОСТЪП

В ПОДКРЕПА НА ПОЛИТИЧЕСКИЯ ПРОЦЕС ЗА
РЕАЛИЗИРАНЕ НА ЧОВЕШКОТО ПРАВО НА ДОСТЪП
ДО ВОДА И САНИТАРИЯ В БЪЛГАРИЯ

ПРОТОКОЛ ЗА ВОДА И ЗДРАВЕ ПОД КОНВЕНЦИЯТА ЗА ОПАЗВАНЕ
И ИЗПОЛЗВАНЕ НА ТРАНСГРАНИЧНИТЕ ВОДНИ ТЕЧЕНИЯ И
МЕЖДУНАРОДНИТЕ ЕЗЕРА

Методология. КИЗразът „достъп до вода и санитария“ в този документ включва пет измерения, които дефинират човешкото право на вода и санитария: наличност, физическа достъпност, приемливост, качество/безопасност и социална поносимост. Социалната поносимост се разглежда специално в секция 4 на оценъчната карта.

Този документ се отнася до израза „равноправен достъп до вода и санитария“, както се третира в Протокола за вода и здраве. Някои експерти предпочитат израза „равенство и недискриминация“. Въпреки че има известни различия в конотацията, тези два израза могат да се считат за еквивалентни от практическа гледна точка.

Структура на инструмента. Този инструмент включва кратък профил на страната като се фокусира върху количествени данни, които да помогнат да се поставят резултатите в контекста, както и от четири секции отнасящи се до широка тематика:

- **Секция 1:** Водещи управленски рамки за осигуряване на равноправен достъп до безопасна вода и санитария;
- **Секция 2:** Намаляване на географските различия;
- **Секция 3:** Осигуряване на достъп за уязвимите и маргинализирани групи;
- **Секция 4:** Осигуряване на социална поносимост на услугата за достъп до вода и санитария за всички.

Четири тематични секции се подразделят на Области на действие, които се фокусират върху действията предприети за подобряване на равноправния достъп

Методика на образуване на сбора

- Напредъкът под всяка Област на действие се измерва с качествени въпроси. Броят на въпросите варира от 2 до 6.
- Всеки въпрос изисква по един отговор. (Има четири възможни отговора: Не / В ограничена степен / До голяма степен / Да).
- Таблицата по-долу дава насоки как да се интерпретира всеки възможен отговор.
- Взаимосвязаност от степента на постигнат напредък по всеки въпрос се поставят съответен брой точки: „Не“ – 0 т.; „В ограничена степен“ – 1 т.; „До голяма степен“ – 2 т.; „Да“ – 3 т.
- Всеки отговор е аргументиран с количествена или качествена информация от законодателни документи, ръководни документи, аналитични доклади, изследвания или други подобни източници.
- За надеждността на всеки отговор се разчита на самооценка (виж по-долу).
- За всяка Област на действие се изчислява общ сбор. Този сбор е изчислен като се вземе предвид оценката по всеки въпрос, както и броят на въпросите под всяка Област на действие.
- При изчисляване на общия сбор, се вземат предвид само отговори с висока или средна степен на надеждност.
- Общият сбор се пренася в обобщаващата страница в самия край на Оценъчната карта.

КОЛИЧЕСТВЕНА ОЦЕНКА	ИНТЕРПРЕТАЦИЯ
НЕ	Няма или има много малко доказателства за положителен отговор на национално или местно ниво
В ОГРАНИЧЕНА СТЕПЕН	Има някаква ограничена информация на местно ниво в подкрепа на положителен отговор. Има някаква ограничена информация на национално ниво отчасти подкрепяща положителен отговор.
ДО ГОЛЯМА СТЕПЕН	Има обширна информация на местно ниво и известна информация на национално ниво в подкрепа на положителен отговор.
ДА	Има достатъчно доказателства на национално ниво напълно подкрепящи позитивен отговор.

ЗАБЕЛЕЖКА: Термините „информация“ и „доказателство“ в тази таблица трябва да се интерпретират като всяка достоверна качествена или количествена информация лежаща в основата на отговора на всеки въпрос

Методология за оценка на надеждност. Респондентите оценяват доколко е достоверен техният отговор във връзка с начина на събиране и отчитане на данните – не надеждността на самите данни.

- Три нива на надеждност: висока (много достоверни), средна (достоверни), ниска (недостоверни).
- Критерии за определяне степента на достоверност: процедури, проследимост и потвърдимост.
- Таблицата по-долу дава насоки как да се определи степента на надеждност, според тези критерии.
- Общото ниво на надеждност за всяка Област на действие ще се определи както следва:
 Високо – ако всички отговори в Областта на дейност да класифицирани като Високо ниво.
 Средно – ако нито един отговор не е класифициран като Ниско ниво и поне един отговор е класифициран като Средно ниво.
 Ниско – ако поне един отговор е класифициран като Ниско ниво.
- Общото ниво на надеждност за всяка Област на действие се нанася в обобщаващата страница в самия край на Оценъчната карта.

ВИСОКО: МНОГО НАДЕЖДНО	СРЕДНО: НАДЕЖДНО	НИСКО: НЕНАДЕЖДНО
Има съгласуван и лесно достъпен набор от документи, които определят отговорностите за набиране на данни, обработка и контрол на качеството. Данните могат да бъдат проследени до официалния източник, който е достъпен до всеки интересуващ се човек. Данните са официално потвърдени.	Отговорностите по набиране, обработка и контрол върху качеството на данните са идентифицирани. Данните могат да бъдат проследени до източник. Данните са потвърдени..	Отговорностите по набиране, обработка и контрол върху качеството на данните не са идентифицирани. Не всички данни могат да бъдат проследени до източник. Не всички данни са потвърдени.

ЗАБЕЛЕЖКА: Терминът „данни“ в тази таблица трябва да се интерпретира като всяка надеждна качествена или количествена информация стояща в основата на отговор на въпрос

Секция 1.

ВОДЕЩИ УПРАВЛЕНСКИ РАМКИ ЗА ОСИГУРЯВАНЕ НА РАВНОПРАВЕН ДОСТЪП ДО БЕЗОПАСНА ВОДА И САНИТАРИЯ

ОБЛАСТ НА ДЕЙНОСТ	СЪОТВЕТНАТА СЕКЦИЯ Е В ПУБЛИКАЦИЯТА „НИКОЙ НЕ Е ИЗОСТАВЕН“.
1.1 Стратегическа рамка за постигане на равноправен достъп	Секция 3.1 Секция 3.4
1.2 Секторни финансови политики	Секция 3.1 Секция 2.3
1.3 Права и задължения на ползвателите и другите правоимащи	Секция 3.2

СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИ И СЕКТОРНИ ДАННИ

	2006	2016	Източник
Население (брой)	7 679 290	7 101 859	НСИ ^{1,2}
Площ (кв.км)	110 994	110 994	
БВП на глава (EUR/глава)	4500	6000	НСИ ³
% от населението под границите на бедността	18,4	22,9	НСИ ⁴
% безработица	9,0	7,6	МТСП ⁵
% градско население	7,6	6,3	
% селско население	29,4	26,7	НСИ ^{6,7}
Възобновими сладководни ресурси (хил. куб.м на глава)	2,099	2,287	МОСВ ⁸
вкл. р. Дунав	13,176	14,353	НСИ
% хора без достъп до вода и санитария			
% хора без достъп до събиране на отпадъчни води	31	24	НСИ ⁹ (2005-2015)
% хора без достъп до пречистване на отпадъчни води (всякакво ниво)	59,2	37,7	НСИ ¹⁰ (2005-2015)
Обществени финансови средства изхарчени в сектор вода и санитария, млн. EUR.	390	659	2006 ¹¹ , 2015 ¹²
Дефиницията за водоснабдителна система, ЗВ – ДР, чл. 1, ал. 1, т. 32	Съвкупност от съоръжения за добиване на природни води, пречистването и/или обеззаразяването им до необходимото качество, съхраняването, транспортирането, разпределението и доставянето им до имотите на потребителите.		
Дефиницията за вода, предназначена за консумация от човека, ЗВ – ДР, чл. 1, ал. 1, т. 36	Повърхностна или подземна вода в нейното природно състояние или след обработка, предназначена за пиене, приготвяне на храна и други битови цели, доставяна чрез водопроводна система или от цистерна, в бутилки, в кутии или други опаковки, както и водите използвани за производство на хранителни, лекарствени или козметични продукти и вещества предназначени за консумация от човека, в случай, че качеството на водата може да окаже влияние върху качеството на крайните продукти.		
Дефиницията за канализационна система, ЗВ – ДР, чл. 1, ал. 1, т. 33	Съвкупност от канализационни отклонения, улични канализационни мрежи в урбанизирани територии, отвеждащи колектори и пречиствателни станции или пречиствателни съоръжения, чрез които се извършва отвеждане на отпадъчните води и/или дъждовните води от имотите на потребителите, пречистването им и при необходимост обеззаразяването им до необходимото качество и заустването им в съответния воден обект.		

МЕЖДУНАРОДНИ ЗАДЪЛЖЕНИЯ ОТНОСНО ВОДА И САНИТАРИЯ

	Да	Не
България е страна по Международния пакт за икономически, социални и културни права от 1966 г.	1970 ¹³	
България не е по Протокола за вода и здраве от 1999 г.		Подписан 1999, не е ратифициран
България е страна по Конвенция за правата на детето	1991	
България е страна по Конвенция за правата на лицата с увреждания	2012	

ОБЛАСТ 1.1 СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА ЗА ПОСТИГАНЕ НА РАВНОПРАВЕН ДОСТЪП

Конституция на Република България (1991): Чл. 6. (1) Всички хора се раждат свободни и равни по достойнство и права. (2) Не се допускат никакви ограничения на правата или привилегии, основани на раса, народност, етническа принадлежност, пол, произход, религия, образование, убеждения, политическа принадлежност, лично и обществено положение или имуществено състояние. Чл. 2. (1) Република България е единна държава с местно самоуправление; Чл. 55. Гражданите имат право на здравословна и благоприятна околна среда в съответствие с установените стандарти и нормативи.

Стратегията за развитие и управление на водоснабдяването и канализацията в Република България 2014-2023 г.
План за действие към Стратегията за развитие и управление на водоснабдяването и канализацията в Република България 2014-2023 г.

Директива 2000/60/ЕС за установяване на рамка за действие на Общността в областта на политиката за водите; **Директива 98/83/ЕС** относно качеството на водите, предназначени за консумация от човека; **Директива 91/271/ЕЕС** относно пречистване на градските отпадъчни води. **Директива 91/676/ЕО** за опазване на водите от замърсяване с нитрати от селскостопански източници.

Закон за водите (Обн. ДВ 67/27.07.1999 г.) и наредбите за неговото прилагане: **Наредба № 1 от 10.10.2007 г.** за проучване, ползване и опазване на подземните води; **Наредба № 1 от 11.04.2011 г.** за мониторинг на водите; **Наредба № 2 от 8.06.2011 г.** за издаване на разрешителни за заустване на отпадъчни води във водни обекти и определяне на индивидуалните емисионни ограничения на точкови източници на замърсяване; **Наредба № 5 от 2007 г.** за мониторинг на водите (ДВ, бр. 44 от 2007 г.); **Наредба № 6 от 09.11.2000 г.** за емисионни норми за допустимото съдържание на вредни и опасни вещества в отпадъчните води, зауствани във водни обекти; **Наредба № 7 от 14.11.2000 г.** за условията и реда за заустване на производствени отпадъчни води в канализационните системи на населените места; **Наредба № 9 от 16.03.2001 г.** за качеството на водата, предназначена за питейно-битови цели; **Наредба № 12 от 18.06.2002 г.** за качествените изисквания към повърхностните води, предназначена за питейно-битово водоснабдяване; **Наредба № Н-4 от 14.09.2012 г.** за характеризане на повърхностните води; **Наредба № 13 от 29.01.2004 г.** за условията и реда за осъществяване на техническата експлоатация на язовирните стени и съоръженията към тях; **Наредба № Н-3 от 28.11.2011 г.** за предоставяне на информация от ведомства и научни институти с бюджетно финансиране и водоползвателите, чиято дейност оказва значимо въздействие върху състоянието на водите.

Закон за регулиране на водоснабдителните и канализационните услуги и подзаконовите актове за неговото прилагане: **Наредба за регулиране на качеството на водоснабдителните и канализационните услуги** в сила от 22.01.2016 г.; **Наредба за регулиране на цените на водоснабдителните и канализационните услуги**; **Наредба за дългосрочните нива**, условията и реда за формиране на годишните целеви нива на показателите за качество на водоснабдителните и канализационните услуги; **Наредба № 1** за утвърждаване на **Методика за допустимите загуби на вода във водоснабдителните системи**; **Наредба № 2 от 2005 г.** за проектиране, изграждане и експлоатация на водоснабдителни системи; **Наредба № 3 от 2000 г.** за условията и реда за проучване, проектиране, утвърждаване и експлоатация на санитарно-охранителните зони около водоизточниците и съоръженията за питейно-битово водоснабдяване и около водоизточниците на минерални води, използвани за лечебни, профилактични, питейни и хигиенни нужди (ДВ, бр. 88 от 2000 г.); **Наредба № 4 от 2005 г.** за проектиране, изграждане и експлоатация на сградни водопроводни и канализационни инсталации; **Наредба № 4 от 14.09.2004 г.** за условията и реда за присъединяване на потребителите и за ползване на водоснабдителните и канализационните системи; **Наредба за условията и реда за регистриране на експертите за контрола на ВиК операторите**; **Тарифа за таксите**, събирани от Държавната комисия за енергийно и водно регулиране съгласно Закона за регулиране на водоснабдителните и канализационни услуги; **Правила за структурата и организацията** на Държавната комисия за енергийно и водно регулиране.

В момента се изработва **Стратегия за финансиране на сектор вода и санитария** и се приемат коментари по проекти за нов Закон за сектор вода и санитария и **Наредба РД-02-20-8 от 2013 г.** за проектиране, изграждане и експлоатация на канализационните системи.

Съвет за устойчиво развитие на отрасъл "Водоснабдяване и канализация".

Наредба № 2 от 13.09.2007 год. за опазване на водите от замърсяване с нитрати от земеделски източници (Обн. ДВ, бр.27 от 2008 г., в сила от 11.03.2008 г.); **Правила за добра земеделска практика**, с цел опазване на водите от замърсяване с нитрати от земеделски източници, утвърдени със **Заповед № РД-09-799/11.08.2010 г.** на министъра на земеделието и храните; **Програма за развитие на селските райони (2007 - 2013 г.)** и **Анексите** към нея.

Закон за здравето и **Наредба № 9 от 16.03.2001 г.** за качеството на водата, предназначена за питейно-битови цели и др.

Закон за устройство на територията (в сила от 31.03.2001), в частност Глава Четвърта, "Мрежи и съоръжения на техническата инфраструктура" и наборът Наредби, приложими за предоставянето на ВиК услуги: **Наредба № 2 от 22 март 2005 г.** за проектиране, изграждане и експлоатация на водоснабдителни системи; **Наредба № РД-02-20-8 от 17 май 2013 г.** за проектиране, изграждане и експлоатация на канализационни системи; **Наредба № 4 от 17 юни 2005 г.** за проектиране, изграждане и експлоатация на сградни водопроводни и канализационни инсталации; **Наредба № 7 от 22 декември 2003 г.** за правила и нормативи за устройство на отделните видове територии и устройствени зони (Глава Четиринадесета, "Устройство на водоснабдителни и канализационни съоръжения"); **Наредба № 8 от 28 юли 1999 г.** за правила и норми за разполагане на технически проводни и съоръжения в населени места.

Закон за водите и подзаконовите нормативни актове към него

Закон за опазване на околната среда;

Закон за концесиите;

Закон за държавната собственост;

Закон за общинската собственост;

Закон за местното самоуправление и местната администрация;

Закон за енергетиката.

	ДА	ДО ГОЛЯМА СТЕПЕН	В НЕЗНАЧИТЕЛНА СТЕПЕН	НЕ
1.1.1 Правото на вода и санитария е въведено в законодателния ред на страната		✓		
<p>Закон за здравето и подзаконовите нормативни актове към него; Наредба № 9 за качеството на водата, предназначена за питейно-битови цели. Закон за водите и подзаконовите актове за неговото прилагане. Закон за регулиране на водоснабдителните и канализационните услуги и подзаконовите актове за неговото прилагане.</p> <p>Източник на информацията: официални документи, експертно мнение</p> <p>Надеждност на отговора: висока</p>				
1.1.2 Има действащ стратегически план за осигуряване на равнопоставен достъп до вода и санитария	✓			
<p>Стратегия за развитие и управление на водоснабдяването и канализацията в Република България 2014-2023 г.; План за действие към Стратегията за развитие и управление на водоснабдяването и канализацията в Република България 2014-2023 г.; Национална стратегия за управление и развитие на водния сектор в Република България 2012 г., План за действие към Националната стратегия за управление и развитие на водния сектор в Република България, в краткосрочна (2013-2015 г.), средносрочна (2016-2021 г.) и дългосрочна (2022-2037 г.) перспектива.</p> <p>Подпомагане на ефективността, управлението и институционалния капацитет в отрасъл ВиК 2016-2024 г.</p> <p>Източник на информацията: официални документи, експертно мнение</p> <p>Надеждност на отговора: висока</p>				
1.1.3 Формулирани са цели за равнопоставен достъп	✓			
<p>Стратегия за развитие и управление на водоснабдяването и канализацията в Република България 2014-2023 г.; План за действие към Стратегията за развитие и управление на водоснабдяването и канализацията в Република България 2014-2023 г. се коментират проблемите на уязвимите групи и финансови механизми за преодоляване на проблемите. В проекта на разработваните към момента нови стратегически и нормативни документи тези въпроси са широко застъпени: Проект на Закон за регулиране на водоснабдителните и канализационните услуги; Проект на стратегия за финансиране на ВиК сектора.</p> <p>Източник на информацията: официални документи, експертно мнение</p> <p>Надеждност на отговора: висока</p>				
1.1.4 Отговорностите за постигане на равнопоставен достъп са идентифицирани и разпределени		✓		
<p>Въпросите за равнопоставен достъп са нормативно регулирани, а след направен анализ е идентифицирана необходимост от допълнително развитие, като същите ще бъдат широко застъпени в разработваната от Министерство на регионалното развитие и благоустройството нова Стратегия за финансиране на ВиК сектора и Проект на Закон за регулиране на водоснабдителните и канализационните услуги.</p> <p>Източник на информацията: официални документи, експертно мнение</p> <p>Надеждност на отговора: висока</p>				

1.1.5 Има работещ механизъм за водене на дискусия и координиране от компетентните власти	✓			
<p>Създадени са междуведомствени работни групи, които работят в тази област. Има създадени и работещи Координационен съвет по водите и Висш Консултативен съвет по водите към Министерство на околната среда и водите.</p> <p>Всички проекти на стратегически документи и нормативни актове се публикуват на интернет страницата на съответните ведомства и на Портала за обществени консултации за обществено обсъждане в продължение на 30 дни, през които всички заинтересовани страни и лица могат да изпращат своите коментари, предложения, бележки и препоръки към публикуваните документи.</p> <p>Използвани средства за проверка: Закон за нормативните актове</p> <p>Източник на информацията: официална литература, експертно мнение</p> <p>Надеждност на отговора: висока</p>				
1.1.6 Страната/регион/град са оценили равноправността на достъпа до питейна вода и санитария	✓			
<p>В стратегическите документи е извършена оценка на достъпа до чиста и безопасна питейна вода и до изградена канализационна инфраструктура. В разработените Регионални генерални планове тези въпроси са оценени. В разработените и разработвани прединвестиционни проучвания също.</p> <p>Източник на информацията: официални документи, експертно мнение</p> <p>Надеждност на отговора: висока</p>				
Сбор за Област Област 1.1: 2.8				
Средна надеждност на отговорите: висока				

ОБЛАСТ 1.2 СЕКТОРНИ ФИНАНСОВИ ПОЛИТИКИ

След 2007 г., страната инвестира огромен финансов ресурс за постигане изискванията на европейското законодателство в сектор вода и санитария, особено за постигане на съответствие с Директивата за градските отпадъчни води. За съжаление, неправилно планиране, изключително разпространено политическо лобиране и липса на стратегическо виждане за развитието на отрасъла доведоха до незначителен напредък по постигане на показателите за съответствие.

Едва от 2015 г. се отчита необходимостта от справедливо разпределение на финансовата тежест и гарантиране на достъпа за уязвими и маргинализирани групи при предстоящото драстично увеличение на цените на услугите в сектора.

	ДА	ДО ГОЛЯМА СТЕПЕН	В НЕЗНАЧИТЕЛНА СТЕПЕН	НЕ
1.2.1 Необходимото количество финансови ресурси за постигане на равноправен достъп до безопасна вода и санитария е изчислено	✓			
<p>В Стратегия за развитие и управление на водоснабдяването и канализацията в Република България 2014-2023 г. и Планът към нея, в Национална стратегия за управление и развитие на водния сектор в Република България, в Националната стратегия за развитие на водния сектор и Планът към нея, в Регионалните генерални планове е изчислено необходимото количество финансови ресурси за постигане на равноправен достъп до безопасна вода и канализация. Особено внимание за финансиране на равноправния достъп ще бъде застъпено в разработваната в момента Стратегия за финансиране на ВиК сектора и новия Закон за устойчиво управление на ВиК сектора.</p> <p>Източник на информацията: официални документи, експертно мнение</p> <p>Надеждност на отговора: висока</p>				
AREA 1.2 SECTOR FINANCIAL POLICIES (CONT.)				
1.2.2 Източниците за финансиране за постигане на равноправен достъп до безопасна питейна вода и санитария са идентифицирани			✓	

Планът към Стратегията за развитието и управлението на водоснабдяването и канализацията в Република България 2014-2023 г. се изпълнява трудно, поради липсата на финансиране. Планът се базира на 95% финансиране извън системата, което до известна степен се покрива до 2021 г. от европейските структурни и кохезионни фондове, които вече предлагат все по-малки възможности и няма да бъдат достъпни след този период. Търсят се възможности за нови финансови механизми, които все още са имажинерни и затова не може да бъде финализирана Стратегията за финансиране на сектора. Очаква се, България да достигне съответствие по Директивата за градските отпадъчни води едва до 2037 г., което ще бъде придружено с жестоки финансови санкции от ЕК.

Източник на информацията: официални документи, експертно мнение

Надеждност на отговора: висока

1.2.3 Финансовите стратегии за сектор вода и санитария взема предвид проблема за равенството

✓

Планът към Стратегията за развитието и управлението на водоснабдяването и канализацията в Република България 2014-2023 г. се изпълнява трудно, поради липсата на финансиране. В Стратегията, Планът към нея и новия Закон за устойчиво развитие на ВиК сектора се обсъждат възможности за нови финансови механизми, насочени специално към уязвимите и маргинализирани групи от население-то и районите непривлекателни за международно финансиране. Този процес получава значителен подтик и от очакваните промени в договаряната в момента променена Директива за питейните води.

Източник на информацията: официални документи, експертно мнение

Надеждност на отговора: висока

1.2.4 Има установени механизми да се склонят доставчиците на услуги да въведат инвеститорски планове в полза на предоставяне на достъп до тези правоимащи, които нямат достъп

✓

Няма нормативно регламентирани финансови механизми, които да стимулират операторите на водоснабдителни и санитарни услуги да въведат инвеститорски планове в полза на предоставяне на достъп до тези правоимащи, които нямат достъп, както и тези от маргинализирани и уязвими групи. Новият Закон за устойчиво развитие на ВиК сектора планира мерки, но засега не е намерен финансов механизъм за гарантиране прилагането на тези мерки. Рамковата директива не допуска субсидиране на услугите в сектора. Българското законодателство съветва за избягване на кроссубсидиране между ползвателите на ВиК услуги. По същество т.нар. регионални цени са на практика прос-субсидиране между ползватели, при това често бедните субсидират богатите.

Асоциацията по ВиК има право да изисква новите инвестиции да бъдат насочени към лишените от достъп до услуги, но все още този механизъм не е добре развит.

Източник на информацията: експертно мнение

Надеждност на отговора: висока

1.2.5 Националната/регионалната/местната власт наблюдава и открито докладва за разпределението на финансовите ресурси

✓

Водоснабдителните дружества разработват годишни инвестиционни планове, които представят пред съответната Асоциация по водоснабдяване и Комисия за енергийно и водно регулиране-, които приемат плана и контролират неговото изпълнение, вл. и разходване на финансови ресурси. Местната власт отговаря за разпределението на финансовите ресурси - кмет, общински съветници. Комисията за енергийно и водно регулиране, която анализира, контролира и докладва на годишна основа за разпределението и използването на финансовите ресурси в сектора като цяло и за всеки оператор в сектора поотделно. Функциите на местната власт, асоциациите по ВиК, КЕВР за ВиК сектора са разписани подробно в Закона за водите, Закона за регулиране на водоснабдителните и канализационните услуги, в сила от 20.01.2005 г. и други заонов и подзانونи нормативни документи.

Източник на информацията: официални документи, експертно мнение

Надеждност на отговора: висока

1.2.6 Международната финансова подкрепа за сектор вода и санитария взема под внимание проблема с равенството

✓

Международната финансова подкрепа за сектор вода и санитария в България е решаваща, особено що се отнася до европейските предсъенинителни фондове ISPA и SAPARD структурните и кохезионните фондове на ЕС: Оперативна програма „Околна среда 2007-2013 и 2014-2020“; Оперативна програма „Регионално развитие 2007-2013 и 2014-2020“; Оперативна програма за развитие на селските райони 2007-2013 и 2014-2020; както и финансови механизми приложени чрез различен тип финансиране предоставено от СБ, ЕБРР и др.

Стратегията за финансиране на сектора и Законът за устойчиво развитие на сектора, които се разработват в момента, както и 51 Регионални генерални планове на сектора се осъществяват с международно финансиране.

За съжаление, България няма да има достъп до европейско финансиране за сектора след 2021 г., или в най-добрия случай, такова финансиране ще бъде драстично намалено.

Източник на информацията: официални документи, експертно мнение

Надеждност на отговора: висока

Сбор за Област Област 1.2: 1,8

Средна надеждност на отговорите: висока

ОБЛАСТ 1.3 ПРАВА И ЗАДЪЛЖЕНИЯ НА ПОЛЗВАТЕЛИТЕ И ДРУГИТЕ ПРАВОИМАЩИ

Правата и задълженията на ползвателите на водоснабдителни и санитарни услуги са разписани в Общите условия за предоставяне на услуги и препотвърдени в договорите на всеки ползвател или група ползватели с обща или свързана собственост и съответния оператор на услуги в сектора.

До известна степен на ползвателите все още се гледа като на бенефициенти, а не като на партньори и правоимащи при структуриране и организиране на сектора – последното се отнася най-вече за по-слабо развитите периферни райони на страната.

Общите условия дават възможност за някои компенсации на ползвателите при понесени щети по вина на оператора, но най-значителни са мерките и правата по отношение контролирането на качеството на подаваната вода за питейно-битови цели и мерките за предотвратяване на разпространението на заболявания причинени от влошено качество на подаваната вода.

	ДА	ДО ГОЛЯМА СТЕПЕН	В НЕЗНА- ЧИТЕЛНА СТЕПЕН	НЕ
1.3.1 Има работещи механизми да осигурят правоимащите да знаят правата и задълженията си, както и как да получат съответната информация		✓		
<p>На интернет страницата на всяко водоснабдителното дружество има публикувани Общи условия за предоставяне на ВиК услуги на потребителите от ВиК оператор, одобрени от КЕВР с решение № ОУ-09 от 11.08.2014 г.</p> <p>Все повече оператори поддържат информативни и осъвременени уебстраници, чрез които ползвателите могат да се информират за инвестиционните намерения на оператора, за осъществяваните проекти, за предстоящи планирани ремонти, които ще се отразят на качеството и режима на водоподаване.</p> <p>Потребителите на услугите имат гарантирани права и осигурена възможност за подаване на сигнали, жалби и предложения до ВиК оператора, а чрез него и до КЕВР, както и гарантирани права да получат отговор и да бъдат взети мерки за отстраняване на нередности.</p> <p>Източник на информацията: официални документи, експертно мнение</p> <p>Надеждност на отговора: висока</p>				
1.3.2 Има работещи механизми, които позволяват на правоимащите да участват в процеса на вземане на решение по отношение на нивото и качеството на достъп, който те получават		✓		

В разработването и приемането на общите условия участват представители на неправителствения сектор, граждански организации, представители на различни граждански сдружения, граждани и др. съгласно Протокол от проведено обществено обсъждане; Решение на ЕКЕВР № ОУ-09 от 11.08.2014 г.

Обсъждане на бизнес планове на ВиК операторите става на открити заседания в КЕВР, където могат да присъстват всички заинтересовани страни. Тези обсъждания се предават и на живо онлайн, но присъствието на граждани-ползватели е по-скоро изключение,

макар в случаите, когато услугите са на катастрофално ниско ниво като в Добрич, където беше проведено и изнесено заседание на КЕВР по обсъждане на плана за управление на местния оператор.

Източник на информацията: официални документи, експертно мнение

Надеждност на отговора: висока

1.3.3 Има работещи механизми , които позволяват на правоимащите да търсят обезщетение и прилагането на мерки за коригиращи действия

✓

Законът за защита на потребителите позволява правоимащите да търсят обезщетения-за нанесени вреди и да настояват за коригиращи действия. В Общите условия за предоставяне на ВиК услуги също са разписани подобни механизми, обвързани със Закона за задълженията и договорите, макар и с доста ограничен обхват.

Източник на информацията: официални документи, експертно мнение

Надеждност на отговора: висока

1.3.4 Има работещи механизми, които позволяват на правоимащите да задължат отговорните власти да се отчетат

✓

Действащите нормативни документи задължават отговорните власти да се отчетат. На интернет страницата на Комисията за енергийно и водно регулиране са публикувани всички резултати от провежданите дейности: ежегодно се публикува Сравнителен анализ на сектора; достигнати годишни целеви нива на качеството на ВиК услугите; Анализ на Комисията за енергийно и водно регулиране на проблеми, свързани с критериите по прилагане на принципа на социална поносимост на водоснабдителните и канализационните услуги и т.н.

Източник на информацията: официални документи, експертно мнение

Надеждност на отговора: висока

Сбор за Област Област 1.3: 2.2

Средна надеждност на отговорите: висока

Секция 2.

НАМАЛЯВАНЕ НА ГЕОГРАФСКИТЕ РАЗЛИЧИЯ

ОБЛАСТ НА ДЕЙНОСТ	СЪОТВЕТНАТА СЕКЦИЯ Е В ПУБЛИКАЦИЯТА „НИКОЙ НЕ Е ИЗОСТАВЕН“.
2.1 Обществени политики за намаляване на различията в достъпа между географските области	Секция 4.1
2.2 Обществени политики за намаляване на ценовите различия между географските области	Секция 4.2
2.3 Географско разпределение на външната помощ за сектора	Секция 2.3

КОЛИЧЕСТВЕНА ИНФОРМАЦИЯ ЗА ГЕОГРАФСКИТЕ РАЗЛИЧИЯ

По националната дефиниция, селските райони включват общините, в които най-голямото населено място има население до 30000 души. Селски са 231 общини, т.е. 88% от българските общини. Селските райони обхващат 81% от територията и 42% (2007 г.) – 39% (2014 г.) от населението на страната.

ОБЛАСТ 2.1 ОБЩЕСТВЕНИ ПОЛИТИКИ ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА РАЗЛИКАТА В ДОСТЪПА В РАЗЛИЧНИТЕ ГЕОГРАФСКИ ОБЛАСТИ				
Обществените политики играят важна роля за намаляване на различията при достъпа между различните географски области и в частност за увеличаване достъпа в селските области, в непривлекателните за инвестиции периферни региони и др. Различията включват такива свързани с физически достъп и такива свързани с качеството на услугата.				
	ДА	ДО ГОЛЯМА СТЕПЕН	В НЕЗНАЧИТЕЛНА СТЕПЕН	НЕ
2.1.1 Има обществена политика за намаляване на различията между градски, крайградски и селски области	✓			
<p>Националната стратегия за регионално развитие на Република България за периода 2012-2022 г. - определя стратегическата рамка на държавната политика за постигане на балансирано и устойчиво развитие на регионите на страната и за преодоляване на вътрешнорегионалните и междурегионалните различия/неравенства в контекста на общоевропейската политика за сближаване и постигане на интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж.</p> <p>Закон за регионално развитие (2008) и Правилникът за неговото прилагане - целенасочена реформа на регионалната политика за намаляване на регионалните несъответствия; за създаване на условия за балансирано устойчиво развитие на регионите и осигуряване на предпоставки за намаляване на междурегионалните и вътрешнорегионални различия.</p> <p>Надеждност на отговора: висока</p>				
2.1.2 Прилага се интегриран подход за подкрепа при доставката на вода и санитарни услуги за селските райони, незаконните квартали и гетата.			✓	
<p>Директивата на ЕС за отпадъчните води, Закона за водите и прилежащите им второстепенни законодателни актове поставят много високи цели за качеството на услугите в агломерациите над 2000 е.ж. без специфични изисквания към по-малките агломерации. Това за България се отнася за градовете и по-големите села, но вероятно и за много от средните по големина села като се приравнят земеделските стопанства към е.ж.</p>				

По отношение на водоснабдяването, огромната част от малките оператори не са инвестирани нищо, или са инвестирани незначителни суми за последните 10 години.

Интегрирани водни проекти се осъществяват за големите градове, вкл. гетата, и по изключение за села, които са общински центрове.

САПАРД, а след 2007 г. **Оперативна програма „Развитие на селските райони“** финансират предимно водоснабдителни мероприятия, но и централизирана канализация в редица села, но инвестиционните възможности са много ниски за покриване на нуждите, а корупцията е значителна.

Няма политика за незаконните квартали.

Източник на информацията: официални документи, експертно мнение

Надеждност на отговора: висока

2.1.3 Има работещи механизми за подкрепа за прилагането на подходящи технически решения за доставяне на услуги в селата, незаконните квартали и гетата

✓

За селата, незаконните квартали и гетата се прилагат идентични технологии с тези на големите градове: централизирана канализационни системи и конвенционални пречиствателни станции.

През 2009 г., МЗХГ възложи Проучване на санитарните условия в селата в България и предлагане на типове решения. Проучването беше направено от SHER Ingénieurs-Conseils s a Conseils s.a., Белгия и обоснова 5 типа санитарни технологии подходящи за селата в България. Резултатите от изследването бяха тотално игнорирани от вземащите решения за съдбата на сектора.

Често селата се снабдяват гравитачно с питейно-битови води от малък водоизточник разположен в близост. Където е необходимо са изградени водонапорни кули.

Източник на информацията: официални документи, експертно мнение

Надеждност на отговора: висока

2.1.4 Има работещи механизми за подкрепа за прилагането на подходящи технически решения за собствено осигуряване на услуги от домакинствата в области, където няма доставчик на услуга

✓

Законът за водите и допълващите го закони и подзаконови актове не допускат други санитарни технологии, освен черпателна яма и канализация с отвеждане на водите в конвенционална пречиствателна станция за пречистване. Тези изисквания се нарушават масово.

Водоснабдяване за питейно-битови цели може да се осъществява само от регистриран оператор.

Източник на информацията: официални документи, експертно мнение

Надеждност на отговора: висока

2.1.5 Секторните политики мобилизират достатъчно финансови ресурси, за да намалят разликата в достъпа за селските и крайградските области по определени целеви показатели

✓

САПАРД, а след 2007 г. **Оперативна програма „Развитие на селските райони“** финансират предимно водоснабдителни, но и централизирана канализация в редица села, но инвестиционните възможности са много ниски за покриване на нуждите, а корупцията е значителна.

Стремежът е показателите да се съобразяват със задачите произтичащи от членството на България в ЕС. **Директивата на ЕС за отпадъчните води, Закона за водите и** прилежащите им второстепенни законодателни актове поставят много високи цели за качеството на услугите в агломерациите над 2000 е.ж. без специфични изисквания към по-малките агломерации.

Реален достъп до финансиране и инвестиции имат само селата – общински центрове.

След 1989 г. селото изостава много по-бързо от града по стандарт и условия на живот.

Източник на информацията: официални документи, експертно мнение

Надеждност на отговора: висока

Сбор за Област 2.1: 1,2

Средна надеждност на отговорите за тази област: висока

ОБЛАСТ 2.2 ОБЩЕСТВЕНИ ПОЛИТИКИ ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА РАЗЛИЧИЯТА НА ЦЕНИТЕ МЕЖДУ ГЕОГРАФСКИТЕ ОБЛАСТИ

Някои географски области са изправени пред по-високи цени, отколкото други. Това може да се дължи на по-високото ниво на услугите, по-високите разходи за доставка на услугата (напр. заради скъпия достъп до чисти водни източници или заради ниската гъстота на населението или заради топографията на терена, по-неефективна доставка на услугите (напр. лоша поддръжка водеща до по-високи разходи или прекалено много персонал на връзка) или неравномерно разпределение на обществени субсидии. Обществените политики могат да играят основна роля за намаляване на различията в цената между географските области.

	ДА	ДО ГОЛЯМА СТЕПЕН	В НЕЗНА- ЧИТЕЛНА СТЕПЕН	НЕ
2.2.1 Има работещи механизми за проследяване на цените, както и стойността на доставката на вода и санитарни услуги	✓			
<p>Прилага се следното законодателство: Закон за регулиране на водоснабдителните и канализационните услуги и подзаконовите актове за неговото прилагане: Наредба за регулиране на качеството на водоснабдителните и санитарните услуги в сила от 22.01.2016 г.; Наредба за регулиране на цените на водоснабдителните и канализационните услуги; Наредба за дългосрочните нива, условията и реда за формиране на годишните целеви нива на показателите за качество на водоснабдителните и канализационните услуги.</p> <p>КЕВР анализира и регулира цените, както и стойността на доставката на вода и санитарни услуги за всеки оператор; анализира представените от операторите бизнес планове. КЕВР се опитва да постигне баланс между доброто качество на услугата, която получава потребителя и финансовата устойчивост и жизненост на оператора на услуги.</p> <p>Източник на информацията: официални документи, експертно мнение</p> <p>Надеждност на отговора: висока</p>				
2.2.2 Въведени са инструменти за съпоставяне на цените (като индикатори за финансова достъпност или тарифни референтни стойности)	✓			
<p>Закон за регулиране на водоснабдителните и канализационните услуги и подзаконовите актове за неговото прилагане: Наредба за регулиране на качеството на водоснабдителните и санитарните услуги в сила от 22.01.2016 г.; Наредба за регулиране на цените на водоснабдителните и канализационните услуги; Наредба за дългосрочните нива, условията и реда за формиране на годишните целеви нива на показателите за качество на водоснабдителните и канализационните услуги.</p> <p>КЕВР анализира и съпоставя цените на отделните компоненти и услугата като цяло с данните за финансовата достъпност по обособени територии за всеки оператор на водоснабдителни и санитарни услуги.</p> <p>КЕВР няма механизъм да инициира специализирани тарифи за водоподаване освен за гравитачно и помпажно доставяне. КЕВР може да влияе върху тарифи за отвеждане на отпадъчни води в зависимост от степента им на замърсеност.</p> <p>Източник на информацията: официални документи, експертно мнение</p> <p>Надеждност на отговора: висока</p>				
2.2.3 Обществени субсидии са насочени целево към области, които са изправени пред по-висока себестойност на предлаганата услуга (не просто по-високи цени)			✓	
<p>В България не се прилага обществено субсидиране, което се забранява от Рамковата директива за водите. Възможно е прилагане на кръстосано субсидиране от различните групи ползватели, но то не се насърчава от Закон за регулиране на водоснабдителните и канализационните услуги.</p> <p>Ролята на субсидии за момента играе огромният финансов ресурс предоставен по европейските структурни и кохезионни фондове: преди 2007 г., САПАРД, ИСПА, а сега Оперативна програма „Околна среда“, Оперативна програма „Региони в растеж“ и Оперативна програма „Развитие на селските райони“. Те обаче не се насочват преференциално към районите с по-висока себестойност на услугата, макар, че известни инвестиции са направени и в такива райони, особено от ОПРСР, която е специализирана за селото и малките градове. ПУДООС финансира сравнително малки проекти по водоснабдяване в села и малки градове.</p> <p>Източник на информацията: официални документи, експертно мнение</p> <p>Надеждност на отговора: висока</p>				

2.2.4 Секторът е организиран да осигури крос-субсидиране между места с по-висока себестойност и по-ниска себестойност на предлаганата услуга				✓
<p>В сектора няма механизъм за крос-субсидиране между различните оператори на обособени територии – на места с по-висока себестойност и по-ниска себестойност на предлаганата услуга.</p> <p>С въвеждането на единна цена на услугата за водоснабдяване и санитария на обособената територия се постигна на практика крос-субсидиране на градовете от селата в същата обособена територия, като градовете продължиха да получават в пъти по-високо качество на услугата в сравнение със селата обслужвани от един и същ оператор.</p> <p>Очаква се новият Закон за устойчиво развитие и управление на сектор водоснабдяване и санитария да предвиди възможност за такса „солидарност“, която ще бъде равна на 0,10 лв. куб.м доставена вода; ще се заплаща от всички и ще се инвестира в районите, където има затруднения.</p> <p>Източник на информацията: официални документи, експертно мнение</p> <p>Надеждност на отговора: висока</p>				
Сбор за Област 2.2: 1,8				
Средна надеждност на отговорите за тази област: висока				

ОБЛАСТ 2.3 ГЕОГРАФСКО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ВЪНШНАТА ПОДКРЕПА ЗА СЕКТОРА

В някои страни, партньорите за развитие (донорски страни) са ключови доставчици на средства за инфраструктурата за вода и санитария. Често има възможност за преразпределение на финансирането за ускоряване на достъпа в географски области, които изостават.

	ДА	ДО ГОЛЯМА СТЕПЕН	В НЕЗНАЧИТЕЛНА СТЕПЕН	НЕ
2.3.1 Обществените власти са идентифицирали в секторния план областите, които изостават и търсят външна помощ	✓			
<p>С финансиране от СБ и ЕБВР, през последните няколко години са изготвени 51 Регионални плана по ВиК – за всеки оператор на водоснабдителни и санитарни услуги в България. В момента се приключва с изготвянето на прединвестиционни проучвания към Регионалните планове.</p> <p>КЕВР изисква, анализира и регулира инвестиционните потребности и възможности на всеки регистриран ВиК оператор.</p> <p>Нуждата от инвестиции в сектора до 2027 г. се изчислява на ок. 12 млрд.лв. като 95% от тези се очаква да дойдат извън сектора. До 2038 г. са необходими около 24 млрд. лв. инвестиции, с което секторът ще влезе в съответствие с европейското законодателство.</p> <p>Източник на информацията: официални документи, експертно мнение</p> <p>Надеждност на отговора: висока</p>				
2.3.2 Има международна финансова подкрепа за повишаване на достъпа в географски области, които изостават (както е идентифицирано в секторния план)		✓		
<p>Предоставените от ЕС предприсъединителни фондове САПАРД и ИСПА, а след приемането на България в ЕС огромната финансова помощ чрез структурните и кохезионни фондове - Оперативна програма „Околна среда“, Оперативна програма „Региони в растеж“ и Оперативна програма „Развитие на селските райони“, играят ролята на безвъзмездна външна помощ за развитие на сектора и постигане на съответствие с европейското законодателство, вкл. в областта на водоснабдителните и санитарни услуги.</p> <p>ВиК секторът редовно заема финансиране от СБ и ЕБВР по консултантски проекти.</p> <p>Тези средства обаче не се насочват приоритетно към изоставащите оператори и райони, а с предимство се финансират в райони с най-голям потенциал защото се печелят на конкурентен принцип.</p> <p>Източник на информацията: официални документи, експертно мнение</p>				

Надеждност на отговора: висока

Сбор за Област 2.3: 2,5

Средна надеждност на отговорите за тази област: висока

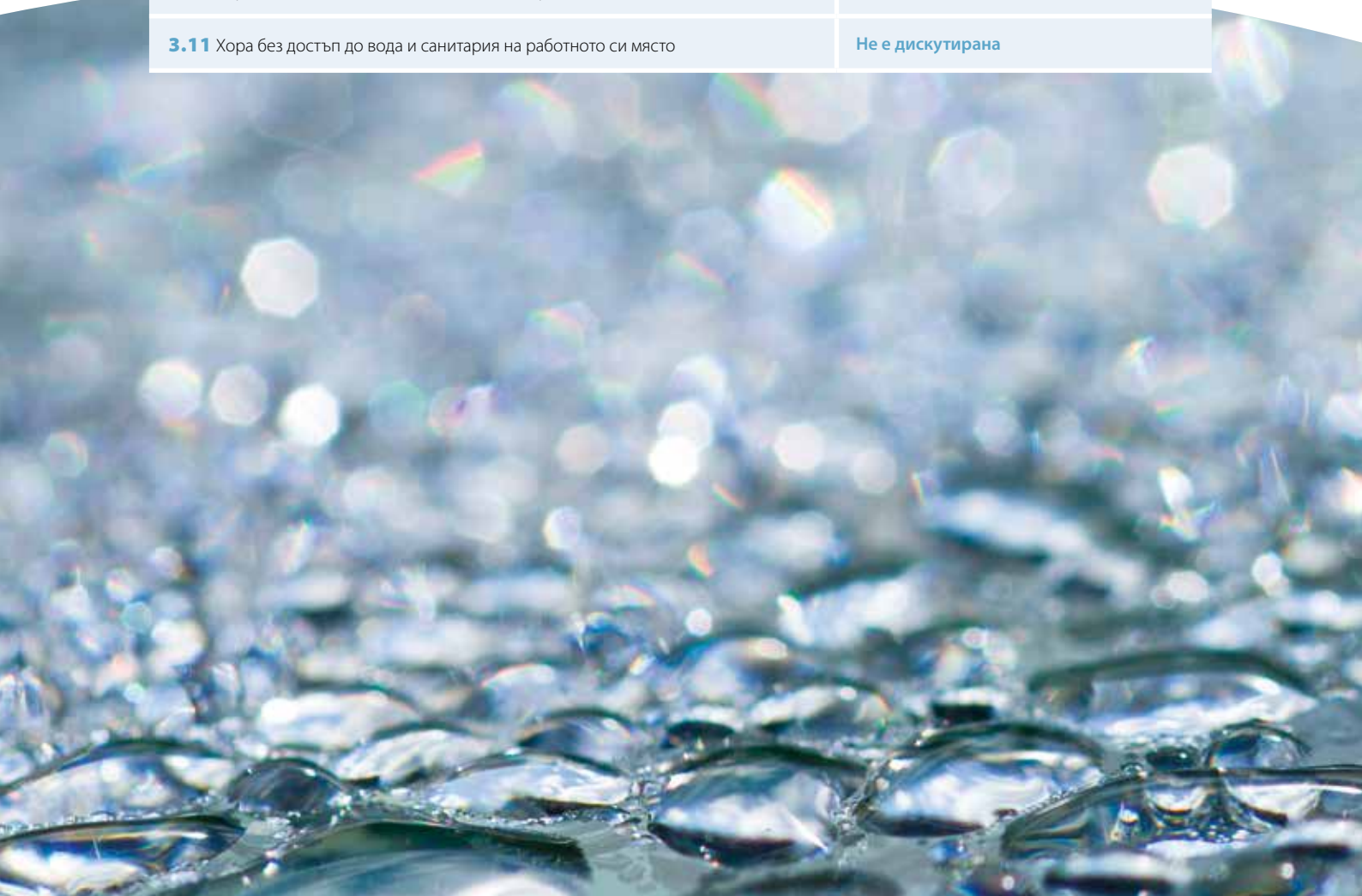
Секция 3.

ОСИГУРЯВАНЕ НА ДОСТЪП НА УЯЗВИМИ И МАРГИНАЛИЗИРАНИ ГРУПИ

ОБЛАСТ НА ДЕЙНОСТ

СЪОТВЕТНАТА СЕКЦИЯ Е В
ПУБЛИКАЦИЯТА „НИКОЙ НЕ Е
ИЗОСТАВЕН“.

3.1 Обществени политики за посрещане нуждите на уязвими и маргинализирани групи	Секция 5.1
3.2 Хора със специални физически потребности	Секция 5.2
3.3 Ползватели на здравни учреждения	Секция 5.3
3.4 Ползватели на образователни учреждения	Секция 5.3
3.5 Ползватели на домове за стари хора	Секция 5.3
3.6 Затворници	Секция 5.3
3.7 Бегълци живеещи в бежански лагери и центрове	Секция 5.3
3.8 Бездомни хора	Секция 5.4
3.9 Пътуващи и номадски общности	Секция 5.4
3.10 Хора живеещи в домове без вода и санитария	Секция 5.5
3.11 Хора без достъп до вода и санитария на работното си място	Не е дискутирана

КОЛИЧЕСТВЕНА ИНФОРМАЦИЯ ЗА УЯЗВИМИ И МАРГИНАЛИЗИРАНИ ГРУПИ

Политиките за работа с уязвимите и маргинализирани групи в България се разработват и реализират в съответствие с **Национална стратегия за намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване 2020**.

Основните национални документи, които структурират и насочват работата в тази сфера са **Националната стратегия за намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване 2020**, която е в синхрон с **Националната програма за реформи на Република България (2011 - 2015 г.)**, актуализираната **Национална програма за реформи на Република България (2012 - 2020 г.)**, **Стратегията за осигуряване на равни възможности на хората с увреждания (2008 - 2015 г.)**, **Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012 - 2020 г.)** и др., в изпълнение на общонационалната политика за повишаване на качеството на живот на уязвимите групи и насърчаване на тяхното пълноценно включване в живота на обществото.

Основен закон, който се отнася към социално слабите (уязвими) групи хора е **Закон за социално подпомагане**.

Дефиниция е описана в Допълнителните разпоредби на **Закона за енергетиката** § 1, т. 66 в - «Уязвими клиенти» са битови клиенти, които получават целеви помощи за електрическа енергия, топлинна енергия или природен газ съгласно Закона за социалното подпомагане и подзаконовите нормативни актове по прилагането му, както и нова - Нова дефиниция, отчитайки предвиденото в «електрическата» **Директива 2009/72**: «Уязвими клиенти» са битови клиенти, в чиито обекти, снабдявани с електрическа енергия, живеят лица, които поради възраст, здравословно състояние или доход са в риск от социално изключване във връзка със снабдяването и потреблението на електрическа енергия и се ползват от мерки за социална защита, за осигуряване на необходимите им доставки на електрическа енергия.

Терминът «уязвими групи» е застъпен в **Национална здравна стратегия 2020 г.**: като се определя: «Най-висока степен на здравна уязвимост имат неграмотните, бездомните, хората от малцинствените групи, продължително и трайно безработните, изпаднали в социална изолация и икономическа зависимост от действията на държавата, чийто брой нараства след световната икономическа и финансова криза. През последните години нараства и броят на бежанците и търсещите убежище, жертвите на трафик на хора, домашно и друго насилие, които също са силно уязвими. Семействата на хора с алкохолна и други зависимости, болни със тежки психични и физически увреждания са друга категория, която има високо ниво на здравна и социална уязвимост. Децата в тези групи са в особен риск и изискват специално внимание поради зависимостта си от възрастните за своето оцеляване, уязвимостта им към физически и психологически травми и потребностите за развитието им, които трябва да бъдат изпълнени, за да се гарантира нормалният им растеж и развитие.»

	2016 (индикативна година)	2006 (индикативна година)	ИЗТОЧНИК (отбележете дали това е официален източник)
% от хората с достъп до чиста вода в държавата/ региона/града	99.3	99.0	НСИ
% от хората с достъп до санитария в държавата	75.7	70.6	НСИ
Брой на хората, които нямат достъп до канализация в дома си (въпреки, че в квартала, в който живеят има такъв достъп)	10,7		НСИ
Относителен дял на на населението под линия на бедността (60% от медианния разполагаем доход на еквивалентна нетна единица), %	20,7 ¹⁴	22,9	НСИ
Лица, живеещи в материални лишения, %	45,7 ¹⁵	31,9	НСИ

ОБЛАСТ 3.1 ОБЩЕСТВЕНИ ПОЛИТИКИ ОТНАСЯЩИ СЕ ДО НУЖДИТЕ НА УЯЗВИМИ И МАРГИНАЛИЗИРАНИ ГРУПИ

Има много уязвими и маргинализирани групи, всяка със своите нужди и изправени пред различни препятствия за постигане на равнопоставен достъп, поради което се изискват различни решения. Обществените политики, както в сектор вода и санитария, така и в други сектори, могат да играят основна роля за осигуряване на достъп. Необходимо е да се формулира интегриран политически отговор.

	ДА	ДО ГОЛЯМА СТЕПЕН	В НЕЗНАЧИТЕЛНА СТЕПЕН	НЕ
3.1.1 Има политика за вода и санитария, която отчита специфичните и диференцирани нужди на уязвимите и маргинализирани групи			✓	

Националната стратегия за намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване 2020 за съжаление няма отношение към услугите водоснабдяване и санитария, но се позовава на **Съвместния меморандум за социално включване от 2005 г.**, където има добри референции към услугите по водоснабдяване и санитария в контекста на жилищната политика и жилищната инфраструктура.¹⁶

Състоянието на жилищния фонд се влошава, а жилищните квартали се превръщат в гета поради лошо управление и недостатъчна поддръжка, като това се отнася не само за махалите с незаконно строителство. Негативните тенденции показват, че основните проблеми са свързани с лошо поддържане на жилищния фонд; все по-видимо увеличаване на броя и относителния дял на необитаваните жилища като дори за София-град това се отнася за 1/3 от жилищата. Увеличава се дела на собствениците на жилища, които не могат да покриват увеличаващите се разходи за жилищата си поради ниски доходи. Според данни от проведени проучвания 30% от домакинствата живеят в сгради, които се нуждаят от спешни ремонти на канализационните системи, покривите, електрическите инсталации. По-малко от две трети от всички обитавани жилища в страната имат и трите основни характеристики на градското благоустройство: електричество, водопровод и централна канализация.¹⁷

Жилищните условия на ромите като цяло са все още значително по-лоши, отколкото за останалата част от населението. Съществуват незадоволителни жилищни обекти – без баня, електричество, водопровод и канализация. Нерегулираната или липсваща инфраструктура в ромските махали представлява сериозен проблем. Делът на незаконните постройки е висок. В много случаи неузаконената постройка рефлектира в незаконно свързване към електрически, водоснабдителни и канализационни инсталации, което от своя страна представлява риск за живота и здравето на хората. Синдромът на “незаконното съществуване” на ромските махали е идентифициран като задълбочаващ се. Изследването на жилищните условия на ромите, проведено в 88 града и теренно изследване в избрани ромски райони на 14 града, показват наличието на сериозни проблеми по отношение на градското планиране. Урбанизационните планове са неприложими в над 70% от ромските махали. Съществуващите постройки не отговарят на строителните, санитарните и хигиенните норми.¹⁸

Законът за регулиране на водоснабдителните и канализационните услуги, обнародван, 2005 г., определя водата за питейно-битови нужди като „основна жизнена потребност по смисъла на Закона за социалното подпомагане“. В закона е дефинирана цел, обвързана със защита на уязвимите групи, а именно: равнопоставеност между различните групи потребители по отношение на качеството и цената на услугите. **Законът за социалното подпомагане** и подзаконовите му актове не коментират достъпа до вода. Няма механизъм за социална защита при невъзможност за достъп. В **Закона за водите** се застъпва темата за нуждата от осигуряване на воден ресурс, но в текста на закона е недостатъчно застъпено и категорично защитено правото на всеки гражданин на достъп до вода за питейно-битови цели като основна жизнена потребност. Има становище, че това право е «приоритет на държавната политика и на политиката, осъществявана от органите на местно самоуправление», но текстът не е достатъчно подкрепен с практически приложими действия в тази насока.

Очаква се новият **Закон за устойчиво развитие на сектор вода и санитария** да дефинира понятията уязвими потребители и/или ползватели и гарантирана защита на уязвимите потребители и/или ползватели в контекста на Националната стратегия за управление и развитие на водоснабдяването и канализацията, което ще е значителен напредък и към прилагането на новата **Директива за питейните води** в контекста на гарантиране на човешкото право до чиста питейна вода и адекватна санитария. Новият **Закон за устойчиво развитие на сектор вода и санитария** ще дефинира понятия и въведени мерки отнасящи се директно до равнопоставен достъп до вода и санитария: социална поносимост на цената на услугата, уязвим потребител, гарантирано минимално количество водопотребление, защита на уязвимите потребители, такса солидарност и др., които произтичат от **Стратегията за развитие и управление на водоснабдяването и канализацията в Република България 2014-2023 г.** и Планът към нея. Допълнителен стимул се очаква да даде договаряната в момента актуализирана **Директива 98/83/ЕС**.

Източник на информацията: официални документи, експертно мнение

Надеждност на отговора: висока

3.1.2 Приложими политики в други сектори (напр. социално включване, социална защита, образование, здравеопазване, затвори, жилищно строителство) играят роля за осигуряване на вода и санитария на уязвими и маргинализирани групи		✓		
---	--	---	--	--

В приложимото законодателство на Република България, а именно – **Закон за социално подпомагане, Закон за предучилищното и училищно образование, Закон за здравето, Закон за устройство на територията**, Кодекс на труда и прилежащи подзаконовни актове има текстове, задължаващи осигуряването на достъп до вода и санитария, вкл. за хората с увреждания. Приложимите текстове

и политики се разглеждат подробно в области **3.2** Хора с увреждания, **3.3** Ползватели на лечебни заведения, **3.4** Ползватели на образователни заведения, **3.5** Ползватели на домове за стари хора, **3.6** Затворници, **3.10** Хора, които живеят в домове без вода и санитария, **3.11** Хора без достъп до безопасна питейна вода и санитария на работното място.

Източник на информацията: официални документи, експертно мнение

Надеждност на отговора: средна

3.1.3 Има работещи механизми за идентифициране (чрез участие) и посрещане на нуждите на уязвимите и маргинализирани групи от вода и санитария

✓

Законът за регулиране на водоснабдителните и канализационните услуги предвижда създаване на Национална информационна система за ВиК услугите, която да осигурява публичен достъп на потребителите до информация за развитието и регулирането на ВиК услугите в страната, както и информация за утвърдените и предлаганите цени на услугите от ВиК операторите, за показателите за намаляване на загубите на вода и другите основни показатели, одобрени с бизнес планове; информация за държавните органи, общините и В и К операторите във връзка с изпълнението на този закон и с развитието на ВиК сектора.

Същевременно социологическото проучване за целите на изработване на Стратегията за развитие и управление на водоснабдяването и канализацията, 2014 г. показва, че потребителите на водопроводни и санитарни услуги не са добре информирани относно услугите и разходите по тяхното предоставяне. Една трета от потребителите са споделили, че имат нужда от допълнителна информация относно.¹⁹

Въпреки констатацията на официалното изследване, част от Националната стратегия за управление и развитие на водния сектор, че потребителите предпочитат пасивния начин за получаване на информация, а не активно да търсят такава чрез институциите, за сега няма такава практика на отговорните институции, общините и бизнеса в сектор вода и санитария. Новата актуализирана **Директива 98/83/ЕО** относно качеството на водите, предназначени за консумация от човека, която се очаква да влезе в сила към края на 2018 г., ще постави подобни задачи пред операторите на водоснабдителни и санитарни услуги.

Източник на информацията: официални документи, експертно мнение

Надеждност на отговора: средна

3.1.4 Общественият бюджет предоставя специфични средства за посрещане на нуждите на уязвимите и маргинализирани групи от вода и санитария

✓

В **Закона за социалното подпомагане** се предвижда възможност за финансова помощ за посрещане на инцидентно възникнали потребности, но нуждата от достъп до вода и санитария не се тълкува като инцидентно възникнала, а текуща, поради което приложението е трудно приложимо. Има предвидени и други възможности (чрез отпускане на средства от бюджета на местния Общински съвет) за еднократно финансово подпомагане, но това не е общо, а индивидуално решение на възникнал проблем.

Закон за интеграция на хората с увреждания, чл. 44 (1) т. 3 предвижда еднократна целева помощ за преустройство на жилище – ако нуждаещите са с над 90 на сто трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане и децата с определени вид и степен на увреждане, които се придвижват с инвалидна количка.

Методика за отпускане на средства за финансиране на проекти по чл. 25 ал. 1 от Закона за интеграция на хората с увреждания дава възможност на работодателите да кандидатстват пред АХУ с предложение за отпускане на средства за покриване на инвестиционни разходи за осигуряване на достъп до действащи или разкривани нови работни места за лица с трайни увреждания. Лимитът на средствата е до 10 000 лв. Сумата по предходната алинея се отпуска на кандидата еднократно без оглед на броя на лицата с увреждания, които ще се възползват от него. Средствата за достъп могат да се използват за приспособяване на санитарни помещения и подстъпите към тях. Исканата субсидия за приспособяване на санитарно помещение за нуждите на лица с увреждания не може да бъде повече от 4000 лв.

Източник на информацията: официални документи, експертно мнение

Надеждност на отговора: висока

3.1.5 Въведени са интегрирани подходи (въвличащи различни администрации) за подпомагане доставката на услуги по вода и санитария за уязвими и маргинализирани групи

✓

Ежегоден доклад за извършената дейност, както и за състоянието на ВиК сектора се публикува на уебстраницата на КЕВР, за което се съобщава и най-малко в един централен всекидневник в 7-дневен срок от публикуването.

Обсъждането на бизнес-планове на ВиК операторите е открито за всички заинтересовани страни, но присъствието на потребители на услугите на съответния оператор по-скоро е изключение.

Източник на информацията: официални документи, експертно мнение

Надеждност на отговора: висока
Сбор за Област 3.1: 1,0
Средната надеждност на отговорите за тази област: висока

ОБЛАСТ 3.2 ХОРА СЪС СПЕЦИАЛНИ ФИЗИЧЕСКИ НУЖДИ

Обосновка. Много инвалиди, болни и стари хора срещат проблеми с достъпа до услуги за вода и санитария поради специфичните си физически нужди.

	ДА	ДО ГОЛЯМА СТЕПЕН	В НЕЗНАЧИТЕЛНА СТЕПЕН	НЕ
3.2.1 Има данни за нивото на достъпност до безопасна питейна вода и санитария за хората със специфични физически нужди			✓	
<p>По последни данни на НСИ броят на хората с увреждания в България е 689 187 души. Правото е регламентирано общо, има прехвърляне на отговорност от един законов текст спрямо друг, което в крайна сметка не е решение, тъй като в случай на дискриминационно или унижително отношение, необходимо е засегнатото лице да търси индивидуална защита на накрънените си права и то като посочва отделни и конкретни случаи. От друга страна – наличието на конкретно заложили технически правила и стандарти за достъпност защитават правата на хората с увреждания при достъпа им до чиста вода и санитария и биха могли да бъдат от помощ при евентуално възникнали спорове, включително и съдебни.</p> <p>В страната съществува положителен обществен отзвук и нагласи относно осигуряването на достъпна среда за хората с увреждания, но въпреки предоставените от спонсори средства за адаптиране на сгради, училища, културни институции за систематичното и пълно решаване на проблема в общинските бюджети е необходимо да се заделят значителни средства за тази цел. Необходимо е да се създаде добра координация между местните власти и държавната администрация за събиране на информация по изпълнението на мерките за създаване на достъпна среда. В тази посока особено важна е ролята на областните съвети за регионално развитие и на общинските органи.</p> <p>Обхващането на всяко дете с увреждане в предучилищното и училищно образование е свързано с необходимостта за адаптиране на физическата среда в учебните заведения, вкл. санитарните възли и условията за достъп до вода за пиене, миене на ръцете и др. Адаптирането на средата трябва да отчита специфичните потребности на децата с различни типове увреждания.</p> <p>Източник на информацията: официални документи, експертно мнение</p> <p>Надеждност на отговора: висока</p>				
3.2.2 Има обществена политика за осигуряване на достъп до безопасна питейна вода и санитария за хората със специални физически нужди	✓			
<p>Стратегията за осигуряване на равни възможности на хората с увреждания 2008-2015 г. очертава конкретните мерки, които е необходимо да се осъществят, за да се премахнат всички бариери, вкл. финансови и архитектурни пред социалното включване и равнопоставеността интеграцията на хората с увреждания. Стратегията е в синхрон с препоръките на Съвета на Европа, добрите практики на държавите-членки на ЕС, принципите в Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания, Стандартните правила на ООН за равнопоставеност и равни възможности за хората с увреждания, Конвенцията на ООН за правата на детето.</p> <p>Националната стратегия на хората с увреждания 2016 - 2020 формулира приоритетните цели и мерки и насочен към подобряване качеството на живот на хората с увреждания, недопускане на дискриминация по признак „увреждане“ и гарантиране на тяхното пълноценно и активно участие във всички области на обществения живот и насърчаване зачитането на техните права във всички политики. Законът за интеграция на хората с увреждания забранява дискриминацията по признак „увреждане“, но текстът е твърде общ.</p> <p>В Закона за устройство на територията предлага добра нормативна база за изграждане на достъпна среда има в, а конкретните изисквания за осигуряване са въведени с редица наредби съдържащи технически норми за проектиране.</p> <p>Източник на информацията: официални документи</p> <p>Надеждност на отговора: висока</p>				

3.2.3 Има специфично обществено финансиране в подкрепа на достъпа до безопасна вода и санитария за хората със специални физически нужди (такива като адаптирани съоръжения за дома)			✓	
<p>Законът за интеграция на хората с увреждания, чл. 44 (1) т. 3 предвижда еднократна целева помощ за преустройство на жилище – ако нуждаещите са с над 90 на сто трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане и децата с определени вид и степен на увреждане, които се придвижват с инвалидна количка.</p> <p>При разкриване/оборудване на работни места за работници и служители от уязвимите групи се прилага Методика за отпускане на средства за финансиране на проекти по чл. 25, ал. 1 от Закона за интегриране на хората с увреждания от 17.04.2018 г. Чрез Агенцията за хората с увреждания се отпускат средства за покриване на инвестиционни разходи за осигуряване на достъп на лица, имащи увреждания на опорно-двигателния апарат или зрителни увреждания за приспособяване на санитарно помещение за нуждите на лица с увреждания. Размер на отпуснатите средства не може да бъде повече от 4000 лв.</p> <p>Източник на информацията: официални документи</p> <p>Надеждност на отговора: средна</p>				
3.2.4 Има технически стандарти, които осигуряват инсталирането на съоръжения достъпни за хора със специфични физически нужди	✓			
<p>Наредба № 6 от 26 ноември 2003 г. за изграждане на достъпна среда в урбанизираните територии, както и в Наредба № 4 от 1 юли 2009 г. за проектиране, изпълнение и поддържане на строежите в съответствие с изискванията за достъпна среда за населението, включително за хората с увреждания.</p> <p>Източник на информацията: официални документи</p> <p>Надеждност на отговора: висока</p>				
Сбор за Област 3.2: 2,0				
Средната надеждност на отговорите за тази област: висока				

ОБЛАСТ 3.3 ПОЛЗВАТЕЛИ НА ЗДРАВНИ УЧРЕЖДЕНИЯ

Ползвателите на лечебни заведения не могат сами да си осигурят достъп до безопасна вода и санитария и зависят от услугите вода и санитария предоставяни от здравните заведения.

	ДА	ДО ГОЛЯМА СТЕПЕН	В НЕЗНАЧИТЕЛНА СТЕПЕН	НЕ
3.3.1 Има данни за нивото на достъп до безопасна вода и санитария в здравните заведения.	✓			
<p>Съгласно Закона за здравето се извършва държавен здравен контрол на обекти с обществено предназначение каквито са и лечебните заведения. Държавния здравен контрол на регионално ниво се провежда от Регионални здравни инспекции (РЗИ). Държавния здравен контрол се извършва чрез планирани текущи инспекции и насочено при настъпила необходимост, при възникнали епидемиологични ситуации, при постъпили сигнали и др. При провеждането на държавния здравен контрол се извършват проверки и се събират данни и за водоснабдяването на съответното лечебно заведение и за наличието и пригодността на санитария в него. Ежегодно РЗИ изпращат в Министерство на здравеопазването доклади, съдържащи анализ на резултатите от извършените инспекции.</p> <p>Източник на информацията: официални документи, експертно мнение</p> <p>Надеждност на отговора: висока</p>				
3.3.2 Има обществена политика за осигуряване на достъп до безопасна питейна вода и санитария за ползвателите на здравните заведения.	✓			

Действащите нормативни документи и процедурите по узаконяване, въвеждане в експлоатация, регистрация и получаване на разрешение за дейност на лечебните заведения не допускат разкриването, както и последващото функциониране на лечебни заведения без последното да е водоснабдено с необходимото количество вода да питейно-битови цели, отговаряща на здравните изисквания и да е оборудвано, вкл. и с необходимата санитария, съгласно нормативните изисквания. Част от нормативните документи, които регламентират тези обществени отношения са: **Закона за здравето, Закона за лечебните заведения, Закона за устройство на територията, Наредба № 49 за основните изисквания, на които трябва да отговарят устройството, дейността и вътрешният ред на лечебните заведения за болнична помощ и домовете за медико-социални грижи; Наредба № РД-02-20-3 за проектиране, изпълнение и поддържане на сгради за обществено обслужване в областта на образованието и науката, здравеопазването, културата и изкуствата; Наредба № 3 за утвърждаването на Медицински стандарт по превенция и контрол на вътрешболничните инфекции и други.**

Източник на информацията: официални документи, експертно мнение

Надеждност на отговора: висока

3.3.3 Има специфично обществено финансиране в подкрепа на достъпа до безопасна вода и санитария от ползвателите на здравните заведения.

✓

Финансирането за държавни и общински лечебни заведения се осигурява от държавния или общински бюджет, вкл. и за достъп до чиста и безопасна питейна вода и санитария. Финансирането на лечебни заведения, чиято собственост не е държавна или общинска, се осигурява от собствениците на лечебното заведение, които обаче са длъжни да спазват описаните в т.3.3.2 изисквания.

Източник на информацията: официални документи, експертно мнение

Надеждност на отговора: висока

3.3.4 Здравните заведения имат работещ използваем механизъм за оплаквания

✓

Самите лечебни заведения нямат добре изградена система за оплаквания от страна на пациентите.

Държавата обаче е създала нормативни възможности пациентите да могат да се оплачат до компетентните органи, вкл. и при оплаквания, свързани с достъп до чиста и безопасна питейна вода и санитария. Използвани средства за проверка: **Административно процесуалния кодекс; Закон за защита на потребителите; Закон за здравето.**

Източник на информацията: официални документи, експертно мнение

Надеждност на отговора: висока

3.3.5 Здравните заведения имат отделни тоалетни за мъже и жени, както и адекватни удобства за управление на менструалната хигиена

✓

Всички регистрирани и получили Разрешение за дейност лечебни заведения имат обособени отделни тоалетни за мъже и жени, както и бани за мъже и жени. В лечебните заведения има обособени санитарни възли и за хора с увреждания, като от 2003 година всяко ново лечебно заведение се изгражда с такива санитарни възли, а построените преди 2003 година изградиха такива след влизане на наредбите в сила.

Използвани средства за проверка: Норми за проектиране на болнични заведения от общ тип и амбулаторно-поликлинични заведения (публ., БСА, бр. 7 от 1987 г.) – отменени с **Наредба № РД-02-20-3 за проектиране, изпълнение и поддържане на сгради за обществено обслужване в областта на образованието и науката, здравеопазването, културата и изкуствата; Наредба № 49 за основните изисквания, на които трябва да отговарят устройството, дейността и вътрешният ред на лечебните заведения за болнична помощ и домовете за медико-социални грижи; Наредба № 6 от 26 ноември 2003 г. за изграждане на достъпна среда в урбанизираните територии, която бе заменена с Наредба № 4 от 1 юли 2009 г. за проектиране, изпълнение и поддържане на строежите в съответствие с изискванията за достъпна среда за населението, включително за хората с увреждания.**

Източник на информацията: официални документи, експертно мнение

Надеждност на отговора: висока

Сбор за Област 3.3: 2,4

Средната надеждност на отговорите за тази област: висока

ОБЛАСТ 3.4 ПОЛЗВАТЕЛИ НА ОБРАЗОВАТЕЛНИ ЗАВЕДЕНИЯ

Ползвателите на образователни учреждения (които включват детските градини и училищата) не могат да си осигурят сами независим достъп до безопасна вода и санитария през голяма част от деня и зависят от услугите за вода и санитария предоставяни от учебните заведения.

	ДА	ДО ГОЛЯМА СТЕПЕН	В НЕЗНА- ЧИТЕЛНА СТЕПЕН	НЕ
3.4.1 Има данни за нивото на достъп до безопасна питейна вода и санитария в учебните заведения		✓		
<p>Съгласно чл. 117 от Закона за здравето, държавата и общините, юридическите и физическите лица създават условия за осигуряване на здравословна жизнена среда и нормално физическо и психическо развитие на децата. При провеждания от регионалните здравни инспекции държавен здравен контрол се събират и анализират и данни за осигуреността с чиста и безопасна питейна вода и санитария. През последните пет години допълнително от страна на здравните власти са проведени редица тематични проверки на територията на цялата старна, данните от които са обобщени от Министерство на здравеопазването. На регионлно ниво обобщените данни са предоставени на съответните общински администрации за предприемане на необходимите действия.</p> <p>Има достатъчно информация от консултации със заинтересовани страни, че огромна част от децата избягват или изобщо не посещават училищните тоалетни поради лоша поддръжка и опасения от липсата на безопасна среда.</p> <p>Източник на информацията: официални документи, консултации със заинтересовани лица</p> <p>Надеждност на отговора: висока</p>				
3.4.2 Има обществена политика за осигуряване на достъп до безопасна вода и санитария за ползвателите на учебните заведения.		✓		
<p>Заложени са изисквания в Наредба № 3 от 5 февруари 2007 г. за здравните изисквания към детските градини, Министерство на здравеопазването, изд. Министерство на здравеопазването, дата на обнародване: 20.02.2007 г. и Наредба No РД-02-20-3 от 21 декември 2015 г. за проектиране, изпълнение и поддържане на сгради за обществено обслужване в областта на образованието и науката, здравеопазването, културата и изкуствата в сила от 20.04.2016 г. изд. Министерството на регионалното развитие и благоустройството, обн. ДВ, бр. 5 от 19 януари 2016 г., попр. ДВ, бр.13 от 16 февруари 2016 г.</p> <p>Узаконителните процедури по реда на Закона за устройство на територията</p> <p>на база на направените обследвания, посочени в т. 3.4.1 редица общини кандидатстваха и извършиха основни ремонти на учебни и детски заведения със средства отпуснати от международен фонд «Козлодуй» и по други оперативни програми.</p> <p>За училищата липсва подзаконен нормативен документ за здравните изисквания към тях и е належащо създаването на такъв.</p> <p>Източник на информацията: официални документи, експертно мнение</p> <p>Надеждност на отговора: висока</p>				
3.4.3 Има специфично обществено финансиране подкрепящо достъпа до безопасна вода и санитария за ползвателите на образователните заведения		✓		
<p>Финансирането за държавни и общински учебни и детски заведения (детски ясли и градини) заведения се осигурява от делигирано от държавата бюджети и допълнително от съответния общински бюджет, вкл. и за достъп до чиста и безопасна питейна вода и санитария. Необходимо е да се създадат финансови механизми, които да определят как да се разпределят по направления, финансовите средства, които са отпуснати за ремонтни дейности, така, че да има гарантирани средства за санитарните възли. Финансирането на детските и учебни заведения, чиято собственост не е държавна или общинска, се осигурява от собствениците на учебното заведение, които обаче са длъжни да спазват описаните в т.3.4.2 изисквания.</p> <p>Източник на информацията: официални документи, експертно мнение</p> <p>Надеждност на отговора: висока</p>				
3.4.4 Образователните заведения имат работещ използваем механизъм за оплаквания			✓	
<p>Има разработени механизми за подаване на оплаквания.</p> <p>През последните години извън провеждания държавен здравен контрол в отговорните институции постъпват сигнали основно от родители и неправителствени организации за констатирано нередности и затруднения основно при използването и достъпа до санитарните помещения.</p>				

Държавата е създала и нормативноопределен ред за подаване и последващи действия при сигнали и жалби.

Затрудненията възникват от двойната отговорност – от една страна от страна на държавата в лицето на Министерство на образованието и науката по отношение на протичане на учебния процес и от втора страна - собственикът на сградния фонд по отношение на условията на ползване.

Източник на информацията: Административно процесуалния кодекс; Закон за защита на потребителите и др.

Надеждност на отговора: висока

3.4.5 Образователните заведения имат отделни тоалетни за мъже и жени, както и адекватни удобства за управление на менструалната хигиена

✓

Има нормативнооредени изисквания.

Норми за проектиране на детски и учебно-възпитателни заведения, утвърдени със **Заповед № РД-02-14-395 от 1987 г. на председателя на Комитета по териториално и селищно устройство (КТСУ) при Министерския съвет (МС)**, публикувани в бюлетин "Строителство и архитектура", бр. 2 от 1988 г., заменени с **Наредба No РД-02-20-3 от 21 декември 2015 г. за проектиране, изпълнение и поддържане на сгради за обществено обслужване в областта на образованието и науката, здравеопазването, културата и изкуствата** в сила от 20.04.2016 г. изд. Министерството на регионалното развитие и благоустройството, обн. ДВ, бр. 5 от 19 януари 2016 г., попр. ДВ, бр.13 от 16 февруари 2016 г.

Няма изисквания за осигуряване на адекватни удобства за управление на менструалната хигиена.

Източник на информацията: официални документи, експертно мнение

Надеждност на отговора: висока

Сбор за Област 3.4: 1,8

Средната надеждност на отговорите за тази област: висока

ОБЛАСТ 3.5 ПОЛЗВАТЕЛИ НА СТАРЧЕСКИ ДОМОВЕ

Ползвателите на старчески домове не могат сами да си осигурят независим достъп до безопасна питейна вода и санитария и зависят от услугите за вода и санитария предоставяни от старческите домове.

	ДА	ДО ГОЛЯМА СТЕПЕН	В НЕЗНАЧИТЕЛНА СТЕПЕН	НЕ
3.5.1 Има данни за нивата на достъп до безопасна вода и санитария в старческите домове	✓			
<p>Средната продължителност на живота в България е ниска за ЕС - 75,5 години (79,2 – 74,2). Застаряването на населението е трайна тенденция. В края на 2017 г. лицата на 65 и повече навършени години са 21.0% от населението на страната.</p> <p>Националната Концепция за насърчаване на активния живот на възрастните хора в България (2012 – 2030 г.) изтъква, че според прогнозни стойности на ООН от 2009 г., през 2050 г. България ще бъде една от най-застаряващите държави в Европа със стойности от 301 души на възраст над 60 години към 100 души на възраст от 0 до 14 години, което означава, че възрастното население в България ще бъде около три пъти повече от най-младото население.</p> <p>Източник на информацията: официални документи</p> <p>Надеждност на отговора: висока</p>				
3.5.2 Има обществена политика за осигуряване на достъп до безопасна питейна вода и санитария за ползвателите на старчески домове	✓			

Стратегия за развитие на здравните грижи в България 2013-2020 г. отбелязва увеличението на заболяванията, свързани с начина на живот и поведението, нарушаването на традицията младите да се грижат за родителите си /поради миграция и други причини/, водят до увеличаване на самотните стари хора.

В България няма традиция за широко ползване на услугите предоставяни от старческите домове. Възрастните хора в добро здраве живеят със семействата си. Все по-често се прибегва до използване на услугите на специализирани институции при влошено здраве на възрастните хора и невъзможност на децата и внуците им да се грижат за тях при домашни условия, а именно - домове за възрастни хора с умствена изостаналост; домове за възрастни хора с психични разстройства; домове за възрастни хора с физически увреждания; домове за възрастни хора със сетивни нарушения; домове за възрастни хора с деменция. Според **Национална здравна стратегия 2020 г.** бързо нараства делът на възрастното население (над 65 г.) Заложени са цели за подобряване качеството на живот на възрастните хора, включващи предоставяне както на медицински и социални услуги, подпомагачи пациентите за справяне с ежедневни дейности от бита (поддържане на хигиената в дома, хигиена на тялото, хранене, пазаруване, придружаване, разходки и др.).

Правилникът за прилагане на закона за социалното подпомагане регламентира стандарти и критерии за местоположение и материална база, включително «добре поддържана битова и околна среда; осигуряване на възможност за ползване от всяко настанено лице на спално помещение, помещения за социални контакти, помещения за хранене, санитарни помещения и други с улеснен достъп до тях; осигурени отопление, осветление, снабдяване с вода и вентилация на помещението, съобразно санитарните норми и изискванията за безопасност; спазване на санитарните и хигиенните норми за контрол върху разпространението на инфекции съобразно действащото законодателство.»

Източник на информацията: официални документи, експертно мнение

Надеждност на отговора: висока

3.5.3 Има специфично обществено финансиране в подкрепа за достъпа до безопасна вода и санитария за ползвателите на старчески домове

✓

Планът за действие за изпълнение на Националната стратегия за дългосрочна грижа предвиждат закриване в следващите 20 години на всички функционално остарели и неотговарящи на актуалните потребности на целевите групи специализирани институции за възрастни хора и хора с увреждания.

Разработени са специфични мерки и дейности предвиждащи изграждане на инфраструктура за предоставяне на услуги за грижа и подкрепа в общността чрез преустройство на съществуваща материална база. Ремонтът на инфраструктурата следва предварително разработени и съгласувани от Министерство на труда и социалната политика функционални изисквания и насоки, съобразени с релевантните европейски документи за деинституционализация и живот в общността. Ремонтът на инфраструктурата за новите услуги е наблюдаван и контролиран от структурите на Оперативна програма "Развитие на човешките ресурси 2014-2020", Оперативна програма „Региони в растеж 2014-2020“ и Министерството на труда и социалната политика.

Източник на информацията: официални документи

Надеждност на отговора: висока

3.5.4 Старческите домове имат работещ приложим механизъм за оплаквания

✓

Домовете за стари хора имат разработени процедури и вътрешни правила, регламентиращи начина за постъпване и обработка на оплаквания. Процедурите подлежат на контрол от съответните контролиращи органи по **Закона за социалното подпомагане** и по

Правилника за прилагане на закона за социалното подпомагане.

Източник на информацията: експертно мнение

Надеждност на отговора: висока

3.5.5 Старческите домове имат отделни тоалетни за мъже и жени

✓

По данни на Агенция за социално подпомагане в България в старчески домове са настанени над 5500 души.

Домовете за стари хора имат отделни спални за мъже и за жени, към които са разположени и тоалетни помещения. Има такива с общи тоалетни на етажите, както и отделни спални единствено за лежачо болни, в които болните се обслужват индивидуално, тъй като нямат възможност за самостоятелно ползване на тоалетна.

Източник на информацията: официални документи, експертно мнение

Надеждност на отговора: висока

Сбор за Област 3.5: 2,4

Средната надеждност на отговорите за тази област: висока

ОБЛАСТ 3.6 ЗАТВОРНИЦИ

Затворниците не могат сами да си осигурят независим достъп до безопасна питейна вода и санитария и зависят от услугите за вода и санитария предоставени от затворите и централите за задържане.

	ДА	ДО ГОЛЯМА СТЕПЕН	В НЕЗНА- ЧИТЕЛНА СТЕПЕН	НЕ
3.6.1 Има данни за достъп до безопасна питейна вода и санитария в затворите	✓			
<p>При нормативната уредба на дейността на затворническите заведения обвързващо или препоръчително действие имат ратифицираните от България и влезли в сила международни актове като Всеобщата декларация за правата на човека, Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи, Европейската конвенция за предотвратяване на изтезанията и нечовешкото или унижителното отношение или наказание, Минималните стандарти на ООН за третиране на лишени от свобода, Европейските правила за затворите, и др.</p> <p>Източник на информацията: официални документи</p> <p>Надеждност на отговора: висока</p>				
3.6.2 Има обществена политика за осигуряване достъп до безопасна питейна вода и санитария за затворниците	✓			
<p>В Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража (2009 г.) и Правилникът към него (2010 г.) са въведени минимални изисквания по отношение на битовите условия. В законовите текстове са регламентирани правата на лишените от свобода за осигуряване на постоянен достъп до санитарен възел и течаща вода: «В заведенията от закрит тип и арестите в затворите ползването на санитарен възел и течаща вода се осъществява в спалните помещения.»</p> <p>В заведенията от закрит тип и арестите в затворите ползването на санитарен възел и течаща вода се осъществява в спалните помещения. Чл. 96 допуска в наказателните килии да няма самостоятелен санитарен възел.</p> <p>В края на 2008 г. Министерският съвет прие Стратегия за развитие на местата за лишаване от свобода (2009-2015 г.) и Инвестиционна програма за строителство, в съответствие с които се извършват основни ремонти и дейности по реконструкции.</p> <p>Различни инспекции, наблюдения и проверки свидетелстват за реалните условия в пенитенциарните заведения – остарели и амортизирани сгради на затворите, жилищна площ около 2 кв. м за едно лице, преобладаващи килии без санитарни възли и др.²⁰</p> <p>Правилникът за организацията и работата на домовете за временно настаняване на малолетни и непълнолетни (1998 г.) се отнася към специализирани заведения за приемане и настаняване на лица, определени с чл. 35 от Закона за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните и чл. 39 от Закона за закрила на детето. Домовете за временно настаняване на малолетни и непълнолетни се устройват в специално построени или приспособени сгради, отговарящи на санитарно-хигиенни изисквания. Във всеки дом трябва да има хигиенно-битови помещения (умивални, бани, тоалетни).</p> <p>На 7 февруари 2017 г. влезе в сила Законът за изменение и допълнение на Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража. Промените в закона бяха направени след решение на Европейския съд по правата на човека по пилотно дело Нешков и други срещу България. Съдът посочи като основни проблеми на българските затвори пренаселеността, лошите материални условия и хигиена и препоръча да се извършат мащабни ремонтни дейности на материалната база или замяна на някои от местата за лишаване от свобода.²¹</p> <p>В изпълнение на пилотното решение по делото Нешков и други срещу България, през февруари 2017 г. бяха открити ремонтните корпуси на затворите в гр. Варна и в гр. Сливен. Всички килии в двата затвора бяха оборудвани със санитарни възли, с което вече във всички корпуси на затворите килиите са оборудвани със санитарни възли.</p> <p>Източник на информацията: официални документи, експертно мнение</p> <p>Надеждност на отговора: висока</p>				
3.6.3 Има специфично финансиране в подкрепа на достъпа до безопасна питейна вода и санитария за затворниците		✓		

След 2007 г. системно се осигурява финансиране за ремонт и поддръжка на местата за изпълнение на наказанията и задържане под стража, вкл. на санитарни възли, водопроводи и др. Финансирането е в рамките на изпълнението на задължителните законови изисквания, както и по линия на Европейското финансиране.

През август 2017 г. от Министерство на правосъдието съобщиха, че по т.нар. „Норвежки финансов механизъм“ на България ще бъдат отпуснати 25 млн. евро за подобряване на условията в затворите.

Източник на информацията: официални документи, експертно мнение

Надеждност на отговора: висока

3.6.4 Затворническите заведения имат работещ приложим механизъм за оплаквания

✓

По **Националния превантивен механизъм** - специализирана дирекция при Омбудсмана, която осъществява наблюдение в местата за задържане и лишаване от свобода, психиатриите, институциите за закрила на детето, домовете за възрастни хора, бежанските центрове и др. с цел защитата на от изтезание и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание.

След всяко посещение Омбудсманът изготвя доклад, който може да съдържа препоръки и предложения с цел подобряване на условията в местата, отношението към лицата, настанени там, както и с цел предотвратяване на изтезания и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание. Докладът се предоставя на съответния компетентен орган, който в едномесечен срок е длъжен да уведоми омбудсмана за предприетите действия по изпълнение на препоръките. Омбудсманът публикува и ежегодни доклади, свързани с дейността му като Национален превантивен механизъм. Омбудсманът като **Национален превантивен механизъм** осъществява сътрудничество със съответните органи и механизми на **Организацията на обединените нации**, сдружения на граждани, както и с международни, регионални и национални организации, чийто предмет на дейност включва осигуряване защита на лица от изтезания и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание.

Източник на информацията: официални документи, експертно мнение

Надеждност на отговора: висока

3.6.5 Затворническите заведения имат отделни тоалетни за мъже и жени, както и подходящи удобства за управление на менструалната хигиена

✓

Санитарно-битовите условия в арестите дават поводи за сериозна загриженост. Основен проблем е наличието на незаградени тоалетни в килиите. От общо 80 килии в най-големия следствен арест в София само в 10 килии - предназначени за настаняване на жени и непълнолетни, има достъп до тоалетна със седалка. Останалите тоалетни в килиите са от азиатски тип, което прави изключително трудно ползването им от лица с увреждания на долните крайници.

В 18 от арестите в килиите няма тоалетни, ползва се общ санитарен възел, като извън режима за достъп задържаното лице трябва да иска разрешение, за да му се отвори.

По информация от медийни публикации, според Европейския съд за правата на човека, оплакванията, поставени от затворници по дела за защита на правата им сочат липса на тоалетни и течаща вода към килиите; много малък брой общи санитарни помещения (например четири тоалетни, един душ и две мивки с течаща вода за живеещите на един етаж с 200 човека); липса на достъп до санитарни помещения през нощта, което налага използването на кофи и пластмасови бутилки за физиологични нужди. Забележително е, че съдът подчертава, че липсата на финансови средства или трудности от логистичен характер не могат в никакъв случай да бъдат валидно извинение за мизерните условия.

През 2017 г. в страната функционират 12 затвора, 6 затворнически общежития от закрит тип, 18 затворнически общежития от открит тип и два поправителни дома за непълнолетни.²² Над 90% от задържаните са мъже и момчета.

Няма данни за специални подходящи удобства за управление на менструалната хигиена.

Източник на информацията: официални документи, експертно мнение

Надеждност на отговора: висока

Сбор за Област 3.6: 2,4

Средната надеждност на отговорите за тази област: висока

ОБЛАСТ 3.7 БЕЖАНЦИ ЖИВЕЕЩИ В БЕЖАНСКИ ЛАГЕРИ И ЦЕНТРОВЕ

Бежанците живеещи в бежански лагери и центрове не могат сами да си осигурят независим достъп до безопасна питейна вода и санитария и зависят от услугите за вода и санитария предоставяни в тези заведения.

	ДА	ДО ГОЛЯМА СТЕПЕН	В НЕЗНА- ЧИТЕЛНА СТЕПЕН	НЕ
3.7.1 Има данни за нивото на достъп до безопасна вода и санитария в бежанските лагери и центрове			✓	
<p>Съобразно Националната стратегия в областта на миграцията, убежището и интеграцията (2011-2020), политиката на Република България в областта на миграцията, интеграцията и убежището се основава на националните интереси и на европейските принципи за управление на миграционните процеси в съответствие със законово установените норми, със задълженията на страната по Договора за присъединяване към ЕС и с установените международни стандарти в тази област като съблюдава международните задължения в областта на защита правата на човека; стриктно спазване на разпоредбите на антидискриминационното законодателство по отношение на гражданите на трети страни и лицата без гражданство, законно пребиваващи на територията на страната и на разпоредбите относно основните човешки права по отношение на незаконно пребиваващите мигранти.</p> <p>Достъпът до вода е гарантиран, но поради инцидентното в кратки срокове създаване на бежански центрове има установени проблеми по осигуряване на адекватен достъп до санитарно-хигиенни условия. Извършват се проверки по сигнал или жалба, както и по повод журналистически материал или разследване.</p> <p>Източник на информацията: официални документи</p> <p>Надеждност на отговора: средна</p>				
3.7.2 Има обществена политика за осигуряване на достъп до безопасна питейна вода и санитария за бежанците живеещи в бежански лагери и центрове		✓		
<p>Държавната агенция за бежанците е отговорна за вземането на решения по казуси в областта на бежанците и убежището, сътрудничеството с други държави членки на ЕС съгласно Дъблинската конвенция, както и сътрудничеството с други компетентни български институции по отношение на откази на лица, търсещи убежище.</p> <p>Законът за убежището и бежанците от 2002 г. определя условията и реда за предоставяне на особена закрила на чужденци на територията на Република България, както и техните права и задължения.</p> <p>През есента на 2013 г. в страната за пръв път масово навлизат бежанци – около 1000 души, които държавните институции се оказват напълно неподготвени да приемат. Преустройват се помещения на бивши казарми с изоставена поддръжка. Доставят се спешно фургони с добри условия за живеене, снабдени са със санитарен възел, отопление, баня.²³ През септември 2013 г. медиите разпространяват информация, че по 100 души си делят една баня.²⁴</p> <p>Вследствие на многократното увеличение на търсещите закрила в страната и ниската готовност на институциите да поемат такъв брой бежанци, възможността за настаняване, условията и неизвестната продължителност на престоя в центровете за настаняване ги поставят в ситуация на уязвимост и несигурност. В допълнение на увеличения брой, промяната в профила на търсещите закрила от пълнолетни мъже към по-голям брой семейства, жени и непридружени деца изостря нуждата от подходящи условия за тяхното настаняване. Понастоящем дори закрилата на непридружените деца на практика все още не е осигурена или гарантирана.²⁵</p> <p>Още през 2016 г. „Каритас-България“, алармира, че за непридружените деца не е гарантирана защитена и сигурна среда в приемателните центрове.²⁶</p> <p>Според Държавната агенция за бежанците през 2017 г. усилията са насочени приоритетно към създаване на подходяща среда за предпазване на децата, търсещи международна закрила от физическо, психическо и сексуално насилие. Непридружените малолетни и непълнолетни лица, потърсили международна закрила, се настаняват в отделни помещения. По Фонд „Убежище, миграция и интеграция“ са осигурени средства за обособяване на „сигурни зони“ за настаняване на непридружени малолетни и непълнолетни лица. В ход е изграждането им.²⁷</p> <p>Проверка на Омбудсмана на Република България на материалната база във бежанските центрове, показва, че спалните и санитарни помещения са мръсни, неподдръжани и без достатъчно лично пространство. В баните липсва топла вода, има течове и мухъл, както и счупени умивалници. Отново остава нерешен проблемът с осигуряване на принадлежности за лична хигиена на чужденците поради ограничени финансови възможности на Дирекция „Миграция“.²⁸</p> <p>При проверките през 2016 г. Омбудсманът насочва особено внимание върху проблемите, свързани със засягането на правата на жените и децата, с фокус върху непридружените непълнолетни и насилието върху жени, настанени в центровете на ДАБ и Дирекция „Миграция“.²⁹</p> <p>Въпреки напредъка по отношение на осигуряването на по-добри санитарно-хигиенни условия в бежанските центрове за периода 2013 – 2017 г. (Отчети, анализи и доклади за дейността на Държавна агенция за бежанците), обезпечаването на бита в центровете за настаняване на бежанци все още не е на нужното ниво, сочат данни от доклад на Български хелзинкски комитет от 2017 г., глава 11 – Право на убежище. Има политика единствено във връзка с постигане и спазване на минималните международни стандарти за битовите условия в бежанските центрове, по наблюдения на представителството на Върховния комисариат на ООН за бежанците.</p> <p>Източник на информацията: официални документи</p> <p>Надеждност на отговора: висока</p>				

3.7.3 Има специфични политики в подкрепа за осигуряването на достъп до безопасна вода и санитария за бежанците живеещи в бежански лагери и центрове		✓		
<p>Държавната агенция за бежанците изпълнява дейности за подобряване на условията за настаняване на търсещите международна закрила граждани на трети страни продължа. Планирани и в процес на изпълнение са редица мерки за подобряване и адаптиране на съществуващата инфраструктура, с цел създаване на достъпна среда за хора с увреждания, изграждане на пречиствателни станции и др.³⁰</p> <p>През май 2015 г. е сключено споразумение с Европейската комисия за отпускане на безвъзмездна финансова помощ на обща стойност 4,6 млн. евро. Към края на юни 2016 г. са изразходвани малко над 1,5 млн. евро или 33,4% от общия финансов ресурс.³¹</p> <p>През октомври 2015 г. е сключен и едногодишен договор за безвъзмездна помощ от ЕС на обща стойност 422 хил. евро, като дейностите по проекта, насочени към подобряване на инфраструктурата, се изпълняват през 2016 г. Към 30.06.2016 г. изплатените средства по този договор са в размер на 196 560 лева, което е 23,8% от цялата стойност на договора. В допълнение, ЕК отпуска и допълнителни средства за временни мерки за релокация на бежанци от други държави.</p> <p>Финансирането на мерките и дейностите става по фонд „Убежище, миграция и интеграция“, създаден с Регламент № 516/2014/ЕС на Европейския парламент и на Съвета и Фонд „Вътрешна сигурност“ (ФВС), създаден с Регламент № 513/2014/ЕС на Европейския парламент и на Съвета за създаване на инструмента за финансово подпомагане на полицейското сътрудничество, предотвратяването и борбата с престъпността и управлението на кризи като част от Фонд „Вътрешна сигурност“ и Регламент № 515/2014/ЕС на Европейския парламент и на Съвета за създаване на инструмента за финансово подпомагане за външните граници и визите като част от Фонд „Вътрешна сигурност“.</p> <p>По Индикативна годишна работна програма 2017 г. се изпълняват четири проекта в области подобряване на инфраструктурата на Държавната агенция за бежанците, повишаване на административния капацитет, провеждане на обучения и превод и консултиране.</p> <p>През 2017 г., в рамките на Фонд „Убежище, миграция и интеграция“ се изпълняват три грантови споразумения за спешно подпомагане, с фокус към подобряването на условията за живот и настаняване, осигуряване на медицинско обслужване, превод и охрана на търсещите международна закрила, настанени в териториалните поделения на Агенцията и подобряване на инфраструктурата. През втората половина на годината беше договорено с ЕК последното грантово споразумение HOME/2017/AMIF/AG/EMAS/0054, на стойност 1,9 млн. евро. Общата стойност на изпълняваните проекти е в размер на 17 365 909 евро.</p> <p>Източник на информацията: официални документи</p> <p>Надеждност на отговора: висока</p>				
3.7.4 Бежанските лагери и центрове има работещ приложим механизъм за оплаквания			✓	
<p>По Националния превантивен механизъм - специализирана дирекция при Омбудсмана, която осъществява наблюдение в бежанските центрове и др. с цел защитата на от изтезание и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание.</p> <p>Източник на информацията: официални документи</p> <p>Надеждност на отговора: средна</p>				
3.7.5 Бежанските лагери и центрове имат отделни тоалетни за мъже и жени, както и адекватни удобства за управление на менструалната хигиена				
<p>Предвид използване на стар сграден фонд за обособяване на бежански центрове и лагери, няма данни да има изградени специални удобства, включително и отделни тоалетни за мъже и жени и никакви данни за създадени специални удобства за управление на менструалната хигиена. Бунтът в Харманли през есента на 2016 г. избухна заради липса на елементарни условия за живот, когато стотици хора са поискали да го напуснат и да заминат за Западна Европа.³²</p> <p>Поради липсата на достатъчно лагери за прием на бежанци, много от кандидатите за убежище попадат в закрити центрове, където условията са почти като в затвор.</p> <p>Източник на информацията: медийни публикации</p> <p>Надеждност на отговора: ниска</p>				
Сбор за Област 3.7: 1,4				
Средната надеждност на отговорите за тази област: висока				

ОБЛАСТ 3.8 БЕЗДОМНИ ХОРА

Някои хора нямат достъп до услуги за вода и санитария не защото мястото, където живеят не получава тази услуга или защото не могат да си позволят да заплатят услугата, а защото нямат постоянен дом, който да бъде свързан с мрежа за доставка на вода и санитария. Тук се включват бездомните хора. Бездомните хора трябва да разчитат на обществени съоръжения за вода и санитария.

	ДА	ДО ГОЛЯМА СТЕПЕН	В НЕЗНА- ЧИТЕЛНА СТЕПЕН	НЕ
3.8.1 Има данни за нивата на достъп до безопасна вода и санитария за бездомните хора				✓
<p>Във връзка с постоянното задълбочаване на социалната криза в България след 1989 г., броят на бездомните хора расте не само в големите градове, но и в по-малките населени места. Изследване на Каритас-България³³ през 2016 г. дава информация за профила и динамиката на бездомните хора в България.</p> <p>Данни от Националната стратегия за намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване 2020 г. сочат: „Едни от най-крайните форми на бедност и социално изключване са бездомността и лишаването от възможност за жилищно настаняване. Въпреки че достъпът до жилища на достъпни цени е основна необходимост и право, гарантирането на това право все още е значително предизвикателство, налагащо необходимостта от разработване на подходящи и комплексни мерки, както за превенцията на бездомността, така и за справянето с нея. Услугите за хора без подслон – като приюти, центрове за временно настаняване, са крайно недостатъчни за подкрепа на тези лица. Липсват и комплексни услуги за бездомните или лицата, които живеят на улицата, които да ги подкрепят за намиране на работа, за получаване на образование и здравни грижи, както и за социална подкрепа.”</p> <p>Източник на информацията: експертно мнение</p> <p>Надеждност на отговора: средна</p>				
3.8.2 Има обществени политики за осигуряване на достъп до безопасна вода и санитария на бездомни хора			✓	
<p>Националната политика в подкрепа на бездомните хора е предвидена единствено в приоритет № 8 „Подобряване на жилищните условия на уязвими групи и подкрепа на бездомните“ в изпълнение на Националната стратегия за намаляване на бедността и предотвратяване на социалното изключване.</p> <p>Симпатично е, че в Отчета за изпълнението на Плана за действие за изпълнение на Националната стратегия за намаляване на бедността и насърчаване на националното включване 2020, по Приоритет № 8 „Подобряване на жилищните условия на уязвими групи и подкрепа на бездомните“ е отчетена само една дейност, а именно че през м. юли 2015 г. между БЧК и ДАБ е подписано споразумение за бежанци, които да бъдат настанявани на външни адреси. Споразумението касае лица, които получават закрила в страната, но нямат финансова възможност да излязат от центровете и да си наемат жилище. Средствата за изпълнение се отпускат от Европейската комисия като част от безвъзмездното финансиране на спешни мерки за справяне с миграционния натиск. Този защитен механизъм е предложен едва на 6 лица, включени по проекта на ЕК. Проектът е прекратен през м. декември 2015 г. защото лицата, получили закрила, не желаят да се възползват от Програмата.</p> <p>Хората без дом поради специфични характерови особености или поради взето решение от тяхна страна понякога отказват да бъдат настанени в приют или в места за временно настаняване. Така те са зависими изцяло от обществените санитарни условия, като почти няма информация за изградени места, където хората без дом да намерят възможност за лично хигиенизиране и ползване на тоалетна. Обществените политики в тази връзка са насочени към публично осигуряване на достъп до безопасна вода и санитария, но няма тенденция към разглеждане, регламентация и разрешаване на специфичната група на бездомните. Препоръчително е да се изградят градски „центрове“, където хората без дом да могат да ползват чиста питейна вода, както и да имат условия за обезпечаване на хигиените си нужди, като достъпът до тези центрове да е свободен и неограничен.</p> <p>Често хората, останали без дом се самонастаняват в изоставени постройки, без никакви условия за санитарно-хигиенно обезпечаване на нуждите им.</p> <p>По данни от медийни публикации бездомните хора, само в столицата на България са над 2000. Националният статистически институт няма данни и не извършва наблюдения по темата.</p> <p>По данни от пилотно проучване, публикувано през 2015 г. на сдружение „Градски номади“, от общия брой на хората без дом, над 50% живеят на улицата, около 25% обитават чужда или изоставена сграда и само 12% се настаняват в приют, където имат достъп до чиста вода и санитария.</p> <p>Източник на информацията: експертно мнение</p> <p>Надеждност на отговора: средна</p>				
3.8.3 Има специфично обществено финансиране в подкрепа на достъпа до безопасна вода и санитария за бездомните хора			✓	

По Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2014-2020 г., приоритетна приоритетна ос **Социално-икономическа интеграция на уязвими групи** в 39 града са включени мерки за изграждане на социални жилища. Общата цел е повишаването качеството на живот, социалното включване и намаляване на бедността, както и трайната интеграция на най-маргинализираните общности, вкл. ромите чрез реализацията на комплексни мерки и прилагането на интегриран подход.

В рамките на операция „Жилищна политика“ на Оперативна програма „Регионално развитие“ 2007-2013 г. (ОПРР) се прилага схема „Подкрепа за осигуряване на съвременни социални жилища за настаняване на уязвими, малцинствени и социално слаби групи от населението и други групи в неравностойно положение“. Основна цел на схемата е да допринесе за социалната интеграция чрез повишаване на жизнения стандарт и общо подобряване на качеството на жилищния фонд на градските общности от хора в неравностойно и уязвимо положение. За съжаление схемата разполага с изключително ограничен финансов ресурс и не може да реши в забележима степен проблемите.

Европейското финансиране се усвоява съгласно Регламент (ЕС) № 437/2010 на Европейския парламент и на Съвета от 19 май 2010 година за изменение на Регламент (ЕО) № 1080/2006 относно Европейския фонд за регионално развитие по отношение на допустимите интервенции в сектора на жилищното строителство в полза на маргинализирани общности внася изменения в Член 7, параграф 2 от Регламент (ЕО) № 1080/2006.³⁴

До момента няма набелязани комплексни мерки за оказване на подкрепа на различните групи от бездомни хора. Липсва ясна картина за техния брой, не са анализирани рисковете за попадане в тази ситуация, различните проблеми и нужди. Липсва визия за превенция на проблема.

Реалната грижа на държавата се базира на поддръжката на временни центрове за настаняване на бездомни хора, на приюти за пълнолетни лица и кризисни центрове през зимните месеци, които изпълняват единствено функцията на временен подслон и не предоставят подкрепа за преодоляване на състоянието на човека, останал без дом. Центърът за временно настаняване е комплекс от социални услуги, предоставяни на бездомни лица, насочени към задоволяване на ежедневните им потребности, вкл. от хигиенно-санитарен характер и достъп до водоподаване за питейни нужди.³⁵

Източник на информацията: официални документи, експертно мнение

Надеждност на отговора: висока

Сбор за Област 3.8: 0,6

Средната надеждност на отговорите за тази област: средна

ОБЛАСТ 3.9 ПЪТНИЦИ И НОМАДСКИ ОБЩНОСТИ

Някои хора нямат достъп до услуги за вода и санитария не защото мястото, където живеят не получава тази услуга или защото не могат да си позволят да заплатят услугата, а защото нямат постоянен дом, който да бъде свързан с мрежа за доставка на вода и санитария. Тук се включват пътниците и номадските общности. Пътниците и номадските общности разчитат на обществените съоръжения. (Предизвикателствата на селищата на етническите малцинства са разгледани в област 3.10.)

	ДА	ДО ГОЛЯМА СТЕПЕН	В НЕЗНА- ЧИТЕЛНА СТЕПЕН	НЕ
3.9.1 Има данни за нивата на достъп до безопасна вода и санитария за пътниците и номадските общности		✓		

През 1958 г. чрез постановление на Министерския съвет се установява принудителното усядане на мигриращите чергарски общности, което се отразява директно на начина на живот на голяма част от ромите, каракачаните и др. макар и да не се случва веднага при част от пътуващите родове, успяващи да се изплъзнат от административната принуда.³⁶ Този закон се определя като опит за противодействие и преустановяване на номадството и просията. В по-ново време на скитничеството отново се гледа като на девиантно поведение и то се разглежда от Наредба № 13-1695 от 2006 г. за организацията, функциите и дейността на домовете за временно настаняване на пълнолетни лица. Домовете са специализирани заведения в системата на Министерството на вътрешните работи за осъществяване на превантивна дейност, приемане и настаняване в тях на пълнолетни лица, които водят скитнически живот или се занимават с просия. В домовете мъжете се настаняват отделно от жените, както и възрастните хора и лицата с физически увреждания. На лицата, настанени в домовете, се осигурява условия за поддържане на лична хигиена.

Домовете се устройват в специално построени или подходящо приспособени сгради, отговарящи на санитарно-хигиенните и други нормативно определени изисквания - кухня с трапезария; хигиенно-битови помещения (умивални, бани, тоалетни); и др.

Източник на информацията: официални документи

Надеждност на отговора: висока

3.9.2 Има обществена политика за осигуряване на безопасна питейна вода и санитария за пътниците и номадските общества			✓	
<p>Регламент (ЕО) № 1371/2007 на Европейския парламент и на Съвета относно правата и задълженията на пътниците, използващи железопътен транспорт, в сила от 2009 г. гарантира правата на пътниците, използващи железопътен транспорт, както и подобряването на качеството и ефективността на услугите за железопътен превоз на пътници. Регламентът определя минимални стандарти за качеството на услугите, в т.ч. чистота на подвижния състав и гаровите съоръжения (качество на въздуха във вагоните, хигиена на санитарните възли и т.н.), както и предоставяне на помощ за лицата с увреждания и лицата с ограничена подвижност.</p> <p>Транспортно обслужване на лица с намалена подвижност с железопътен транспорт се извършва ежедневно с осем бързи влака, в чиито състави са включени специализирани вагони с обособени места за лица с намалена подвижност. Превози се извършват и с други влакове при заявено пътуване и техническа възможност от страна на превозвача. В съставите на нощните влакове София – Варна – София и София – Бургас – София са включени спални вагони с обособени кабини за превоз на лица с увреждания и лица с ограничена подвижност. Основните маршрути, по които се извършват превози на лица с намалена подвижност са: София – Бургас – София през Пловдив; София – Варна – София през Г.Оряховица. В съставите на тези влакове са включени специализирани вагони с обособени места за лица, придвижващи се с инвалидни колички и техните придружители. Във вагоните има изградени санитарни възли, отговарящи на международните стандарти.³⁷</p> <p>Принципно всички вагони са оборудвани със санитарни възли, в които има тоалетна и мивка. На практика поддръжката е под всякаква критика. Тоалетните са крайно замърсени, мивките нямат вода и сапун. Вратите на тоалетните често са разбити.</p> <p>При вътрешните превози на железопътния транспорт се падат едва 5.4% от превозените пътници, а на автобусния – 94.6%. Всяка години потребителите на жп намаляват, субсидията се увеличава и превозването на един пътник става все по-скъпо начинание за държавата.³⁸</p> <p>При автобусния транспорт, независимо на какви разстояния, достъп до вода и тоалетна се осигурява на пътниците само на автогарите и то срещу заплащане. Всяка автогара трябва да разполага със санитарен възел достъпен за лица с намалена подвижност, изпълнени съгласно изискванията за достъпност, определени в Наредба № 4 от 2009 г. за проектиране, изпълнение и поддържане на строежите в съответствие с изискванията за достъпна среда за населението, включително за хората с увреждания.³⁹</p> <p>Категоризирането на автогарите става в съответствие с броя на наличните тоалетни и мивки за пътници:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Категория 1: 2 броя дамски и 2 броя мъжки тоалетни, извън тези, необходими за изградените търговски обекти в автогарата; • Категория 2: 1 брой дамска и 1 брой мъжка тоалетна, извън тези, необходими за изградените търговски обекти в автогарата; • Категория 2: 1 брой тоалетна, извън тези, необходими за изградените търговски обекти в автогарата.⁴⁰ <p>В Наредба № 11 от 31.10.2002 г. за международен автомобилен превоз на пътници и товари няма изисквания относно осигуряване на достъп до вода и санитария.</p> <p>Летищата предлагат задоволителни санитарно-хигиенни условия за пътниците, макар че не е установена специална законова рамка в това направление.</p> <p>Необходимо е да се издаде нормативен документ за хигиенните изисквания при превоз на пътници от железопътния и автобусния транспорт, за да се гарантира човешкото достойнство на пътниците и човешкото им право до безопасни санитарни услуги.</p> <p>Източник на информацията: официални документи, експертно мнение</p> <p>Надеждност на отговора: висока</p>				
3.9.3 Има специфично обществено финансиране в подкрепа на достъпа до вода и санитария за пътниците и номадските общности		✓		
<p>Специфичното обществено финансиране и обезпечаване на законодателното решение с финансов ресурс от обществен бюджет в тази насока е в рамките на спазването на регламентирните изисквания за състояние на сградите. След 2017 г. се прави обновяване с европейско съфинансиране по Оперативна програма «Транспорт и транспортна инфраструктура»</p> <p>Източник на информацията: официални документи, експертно мнение</p> <p>Надеждност на отговора: висока</p>				
Сбор за Област 3.9: 1,6				
Средната надеждност на отговорите за тази област: висока				

ОБЛАСТ 3.10 ХОРА, КОИТО ЖИВЕЯТ В ДОМОВЕ БЕЗ ВОДА И САНИТАРИЯ

Някои хора, принадлежащи към уязвими и маргинализирани групи често живеят в домове без елементарна вода и санитария, дори когато се намират в махали/местности, където има достъп. Причините включват ситуации с незаконно ползване, ниско качество на наето под наем място за живеене, незаконно живеене, както и дискриминация на етнически малцинства. (Предизвикателствата на пренаселените места и незаконните селища без достъп се разглеждат в област 2.1.)

	ДА	ДО ГОЛЯМА СТЕПЕН	В НЕЗНАЧИТЕЛНА СТЕПЕН	НЕ
3.10.1 Има данни за липса на достъп до безопасна вода и санитария в домакинства живеещи в квартали с достъп		✓		
<p>Политиките за равнопоставен достъп до вода и санитария на населението, което живее в домове без вода и санитария не се различават от тези за достъп до уязвимите и маргинализирани групи. Както отбелязва Съвместният меморандум по социално включване Република България, 2003 г., осигуряването на достъп до вода и санитария в жилищата на по-голямата част от уязвимите групи е значително предизвикателство. Част от населението е принудена да живее при лоши жилищни условия.</p> <p>По-малко от две трети от всички обитавани жилища в страната имат и трите основни характеристики на градското благоустройство: електричество, водопровод и централна канализация.⁴¹ Най-големи проблеми с достъпа до водопроводни и санитарни услуги има при незаконните постройки. За съжаление има огромни квартали, които са възникнали като махали резултат на незаконно строителство като Столипиново (Пловдив) с около 40 000 души население, Факултета (София), Надежда (Сливен), Лозенец (Стара Загора). Правят се неуспешни опити за узаконяване, за събаряне на незаконни постройки, но разрастващи се махали от незаконни сгради в много градове и села, вкл. в центъра на София – Татарли.</p> <p>Едно добро решение би било официализирането на процедура за узаконяване на незаконните постройки, което би наложило законните данъци върху тях и би довело до спадане на общественото напрежение. Приложението на закона следва да се прилага при равни условия за всички.⁴²</p> <p>Градските легенди са единствените, които дават информация за достъпа до вода в незаконните махали, а слуховете са, че потреблението на вода не се заплаща от жителите на махалата, а се поема под формата на кръстосано субсидиране общо от потребителите на съответното съответния оператор на водопроводни и санитарни услуги. В същото време, минавайки по един от централните софийски булеварди през Татарли, непредубеденият гражданин става свидетел как се перат масово килими, одеяла и дрехи с маркуч с голямо налягане без никакъв опит да се пести потреблението на вода. И в делник и в празник от двете страни на булеварда висят гирлянди от дрехи, прострени за да се сушат.</p> <p>Затъмнението по въпроса за заплащането на услугата от махалите с незаконни къщи не е в полза на удовлетвореността на лоялните потребители, а и на социалния мир.</p> <p>От друга страна, при работа на терен, персоналът на операторите на услуги и гражданските организации засичат все повече домакинства, които ползват за социално-битови цели плитки подпочвени води, добити от собствени кладенци. Това са обичайно най-бедните хора, но също и такива, в малките населени места, които са решили да вземат в свои ръце инициативата изтощени от постоянните аварии и липса на нормално налягане в мрежата на оператора.</p> <p>Във все повече домове на градската и селска бедност липсват тоалетни и физиологичните нужди се извършват в задния двор, понякога без никаква преграда за осигуряване на някакво уединение.</p> <p>Източник на информацията: медийни публикации, социални медии, експертно мнение</p> <p>Надеждност на отговора: средна</p>				
3.10.2 Има обществена политика за справяне с липсата на достъп до безопасна вода и санитария в домакинства живеещи в квартали с достъп			✓	
<p>Донякъде въпросът е коментиран в Национална стратегия за намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване 2020 г.: «Жилищните условия на ромите като цяло са все още значително по-лоши, отколкото за останалата част от населението. Съществуват незадоволителни жилищни обекти – без баня, електричество, водопровод и канализация. Нерегулираната или липсваща инфраструктура в ромските махали представлява сериозен проблем. Делът на незаконните постройки е висок. В много случаи неузаконената постройка рефлектира в незаконно свързване към електрически, водоснабдителни и канализационни инсталации, което от своя страна представлява риск за живота и здравето на хората.»</p> <p>Съществува трайна тенденция институциите да negliжират проблемите на бедните, които не са част от ромската общност.</p> <p>Източник на информацията: медийни публикации, социални мрежи, експертно мнение</p> <p>Надеждност на отговора: средна</p>				

3.10.3 Има специфично обществено финансиране в подкрепа на достъпа до безопасна питейна вода и санитария за домакинствата живеещи в квартали с достъп				✓
<p>Няма работещи законови механизми за подкрепа, но реално не са взети стриктни мерки срещу кражбата на питейна вода и/или крайна строгост за редовно заплащане на потреблението на вода.</p> <p>Новият Закон за устойчиво развитие на сектор вода и санитария се предвижда да въведе дефиниция за уязвими потребители и да въведе мерки за защита и гарантиране на минимално потребление на вода.</p> <p>Съществува трайна тенденция институциите да negliжират проблемите на бедните, които не са част от ромската общност.</p> <p>Източник на информацията: експертно мнение</p> <p>Надеждност на отговора: средна</p>				
3.10.4 Има официално диагностициране на проблема и характеристика на различните ситуации (напр. нелегално ползване, етническа дискриминация, ниско качество на жилищна площ под наем)		✓		
<p>Значителна част от ромите, живеещи в градовете, обитават пренаселени квартали, често извън градската регулация, на места без изградена или със зле функционираща водопроводна и канализационна мрежа, нерядко - с нелегално прокарана електрическа мрежа или дори без ток. Все още две пети от ромите живеят в жилища без водопровод, ползвайки вода от външни/улични чешми или съседски имоти, а в четири пети от ромските жилища няма тоалетна⁴³. Съществува трайна тенденция институциите да negliжират проблемите на бедните, които не са част от ромската общност.</p> <p>Източник на информацията: нормативни документи, експертно мнение</p> <p>Надеждност на отговора: висока</p>				
3.10.5 Има интегрирани програми (включващи различни правителствени отдели) за справяне със симптомите и причините за липсата на достъп		✓		
<p>Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012 - 2020) е съставна част от цялостната стратегия на правителството за постигане на реални промени в живота на всички български граждани. Организацията по изпълнението на политиките за равнопоставено интегриране на ромите е изградена на базата на ефективно и целенасочено използване на наличните ресурси на национално, регионално и местно ниво, както и тези на европейско ниво, произтичащи от членството на страната в ЕС и достъпа до Структурните фондове и Кохезионния фонд. Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012 - 2020) на оперативното ниво се осъществява чрез Плана за действие за изпълнение на Стратегията (който до 2014 г. е актуализираният Национален план за действие по международната инициатива "Десетилетие на ромското включване 2005 - 2015 г."). Планът за действие е отворен с цел да се реагира гъвкаво при необходимост от промени и при спазване на съответните бюджетни процедури. Координацията и контролът по изпълнението на Стратегията и на ПД се осъществяват от Националния съвет за сътрудничество по етническите и интеграционните въпроси. Секретариатът осигурява дейността на НССЕИВ в информационно, аналитично, административно и техническо отношение. В оперативен порядък всички мерки по изпълнението на Стратегията и ПД, включително мерките по ресурсното осигуряване се координират, съгласуват и утвърждават от заместник министър-председателя, председателя на НССЕИВ и национален координатор по Международната инициатива "Десетилетие на ромското включване 2005 - 2015 г."</p> <p>Съществува трайна тенденция институциите да negliжират проблемите на бедните, които не са част от ромската общност.</p> <p>Източник на информацията: официални документи, експертно мнение</p> <p>Надеждност на отговора: висока</p>				
Сбор за Област 3.10: 1,4				
Средната надеждност на отговорите за тази област: средна				

ОБЛАСТ 3.11 ХОРА БЕЗ ДОСТЪП ДО БЕЗОПАСНА ПИТЕЙНА ВОДА И САНИТАРИЯ НА РАБОТНОТО СИ МЯСТО

Тъй като хората прекарват много от времето си на работното си място, може да има случаи на работни места без адекватен достъп до вода и санитария

	ДА	ДО ГОЛЯМА СТЕПЕН	В НЕЗНА- ЧИТЕЛНА СТЕПЕН	НЕ
3.11.1 Има данни за липса на достъп до безопасна вода и санитария за работещите на техните работни места	✓			
<p>По Кодекса на труда (1986 г.) чл. 282. (Изм. и доп. - ДВ, бр. 100 от 1992 г.) Работодателят е длъжен да осигури условия за санитарно-битово и медицинско обслужване на работниците и служителите съобразно санитарните норми и изисквания. Според чл. 308. (Изм. - ДВ, бр. 100 от 1992 г.) работодател, при когото работят 20 и повече жени, е длъжен да обзаведе стаи за лична хигиена на жените и стаи за почивка на бременните. Редица подзаконовни актове за различни видове труд разглеждат проблематиката за достъп до вода и санитария на работното място, вкл. за хората с различни видове увреждания.</p> <p>Наредба № 7 от 23.09.1999 г. за минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд на работните места и при използване на работното оборудване изисква осигуряване на личната хигиена на работещите се осигуряват санитарно-битови помещения. Подчертава се, че санитарно-битовите помещения трябва да са разположени близо до работните места, помещенията за почивка, съблекалните, душове и умивалните. Осигурява се необходимият брой тоалетни с умивалници.</p> <p>На работещите се осигурява достатъчно количество питейна вода и по възможност подходящи безалкохолни напитки. В зависимост от броя на работещите и от характера на работата за мъжете и жените се осигуряват или отделни съблекални, душове, мивки и тоалетни, или тяхното отделно използване. За бременните и кърмачките се осигуряват подходящи условия да почиват в легнало положение.</p> <p>Източник на информацията: официални документи, експертно мнение</p> <p>Надеждност на отговора: висока</p>				
3.11.2 Има обществена политика за справяне с липсата на достъп до безопасна вода и санитария за работещите на техните работни места	✓			
<p>Има регламентация по отношение на норми за проектиране на административни сгради и норми за проектиране на обслужващи сгради и помещения към промишлени предприятия, които се явяват работни места. Изискванията са тоалетните да се разполагат равномерно по отношение на работните места на разстояние не повече от 75 м. Тоалетните трябва да са отделно за мъже и жени и с отделни преддверия със самозатварящи се врати. В преддверието се поставя умивалник, сешоар и полица за сапун. Кабините се отделят една от друга с прегради високи 1,8 т от пода. Към всяка кабина се предвижда закачалка за дрехи и поставка за тоалетна хартия. В тоалетните за мъже се предвиждат писоари, индивидуални стенни и подови, като се смята един писоар на едно клекало (една фаянсова чиния). Броят на клекалата (фаянсовите чинии) в тоалетните за мъже и жени се определя в зависимост от броя на хората, ползващи тази тоалетна и работещи в най-голямата смяна, съгласно таблица. Когато характерът на работата и здравословните и безопасните условия на труд го изискват, за работещите се осигуряват необходимите душове с топла и студена вода. Размерите на душовите помещения се съобразяват с броя на работещите и осигуряват условия за измиване съгласно хигиенните изисквания. Когато не се изискват душове, се осигуряват подходящи умивалници с топла и студена течеща вода в близост до работните места и съблекалните. Когато помещенията с душовете или с умивалниците са отделни от съблекалните, между тях се осигурява топла връзка. Близо до работните места, помещенията за почивка, съблекалните, душовите помещения и умивалните се осигурява необходимият брой тоалетни с умивалници.</p> <p>Източник на информацията: официални документи,</p> <p>Надеждност на отговора: висока</p>				
3.11.3 Има специфични обществени фондове за осигуряване на достъп до безопасна питейна вода и санитария за работещите на техните работни места		✓		
<p>При разкриване/оборудване на работни места за работници и служители от уязвимите групи се прилага Методика за отпускане на средства за финансиране на проекти по чл. 25, ал. 1 от Закона за интегриране на хората с увреждания от 17.04.2018 г.</p> <p>Тази Методика има за цел да се създаде необходимата организация за провеждане на конкурси от Агенцията за хората с увреждания за финансиране на проекти на работодатели/органи по назначаването в съответствие с разпоредбите на чл. 25, ал. 1 от Закона за интеграция на хората с увреждания. Работодателите могат да кандидатстват пред Агенцията за хората с увреждания с предложение за отпускане на средства за покриване на инвестиционни разходи за осигуряване на достъп на лица, имащи увреждания на опорно-двигателния апарат или зрителни увреждания, както и при наличието на подходящи и основателни доказателства от страна на работодателя за наложителността от извършване на дейности по осигуряване на архитектурен достъп до сградата и вътре в нея, в т.ч. и до близкото до работното място санитарно помещение.</p>				

Като се има предвид, че това е най-голямата изследвана група – 3 171 700 души в България, необходимо е да се пристъпи към по-ясна регламентация на условията на достъп до чиста вода и санитария за работещите, особено за тези, които работят извън административни сгради – в земеделието, в строителния сектор, в сферата на уличната търговия и пр.

Източник на информацията: официални документи

Надеждност на отговора: висока

Сбор за Област 3.11: 2,7

Средната надеждност на отговорите за тази област: висока

Секция 4.

ОСИГУРЯВАНЕ НА ФИНАНСОВА ДОСТЪПНОСТ НА ВОДАТА И САНИТАРИЯТА ЗА ВСИЧКИ

ОБЛАСТ НА ДЕЙНОСТ	СЪОТВЕТНАТА СЕКЦИЯ Е В ПУБЛИКАЦИЯТА „НИКОЙ НЕ Е ИЗОСТАВЕН“.
4.1 Има обществена политика за осигуряване на финансова достъпност на услугите за вода и санитария	Секция 6.1
4.2 Тарифни мерки	Секция 6.2
4.3 Мерки за социална защита	Секция 6.3

КОЛИЧЕСТВЕНА ИНФОРМАЦИЯ ЗА ФИНАНСОВАТА ДОСТЪПНОСТ

Социалната поносимост на цената на водоснабдителните и санитарните услуги, съгласно Закона за регулиране на водоснабдителните и канализационни услуги, е определена на база минимално месечно потребление на вода за питейно-битови нужди от 2,8 куб. м на едно лице, и не надхвърля 2,5 на сто от средния месечен доход на домакинство в съответния регион.

	2016 (индикативна година)	2006 (индикативна година)	ИЗТОЧНИК (отбележете дали това е официален източник)
Средно разполагам доход на домакинство (или разходи) (EUR за година)	5840	2220	НСИ – Средна годишна работна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение

ОБЛАСТ 4.1 ОБЩЕСТВЕНИ ПОЛИТИКИ ЗА ОСИГУРЯВАНЕ НА ФИНАНСОВА ДОСТЪПНОСТ

Цената за предоставяне на услугата вода и санитария, дали чрез мрежи или самоснабдяващи се, и включваща таксите за пречистване на отпадъчни води, може да представляват сериозна финансова тежест, особено за най-бедните домакинства. Социалната достъпност е обща и нарастваща грижа. Обаче, в много случаи, националните и местните политики не се занимават с този проблем.

Законът за регулиране на водоснабдителните и канализационните услуги, чл. 1 ал. (1) урежда регулирането на цените, достъпността и качеството на водоснабдителните и канализационните услуги, извършвани от експлоатационните предприятия за водоснабдителни и канализационни услуги, наричани „ВиК оператори“. Водоснабдителните и канализационните услуги са услугите по пречистване и доставка на вода за питейно-битови, промишлени и други нужди, отвеждане и пречистване на отпадъчните и дъждовните води от имотите на потребителите в урбанизираните територии (населените места и селищните образувания), както и дейностите по изграждането, поддържането и експлоатацията на водоснабдителните и канализационните системи, включително на пречиствателните станции и другите съоръжения.

Също така съгласно чл. 3. ал. (1) от този закон, водата за питейно-битови нужди е основна жизнена потребност по смисъла на **Закона за социалното подпомагане**, както и ВиК услугите са дейности от обществен интерес. За съжаление в **Закона за социално подпомагане и Правилника** към него няма изрична референция към достъпа до вода и санитария.

В **Закона за водите** в Глава единнадесета „а“, Раздел II, „Планиране на развитието на водоснабдителни и канализационни системи“, същото се осъществява с регионални генерални планове на ВиК и генерални планове за ВиК на агломерации над 10 000 е. ж. При регионалният генерален план се обхваща цялата обособена територия а генералните планове на агломерации обхващат само съответната агломерация и съдържат анализ на цената и качеството на предоставените ВиК услуги в обособената територия и прогноза за раз

вие на ВиК услугата с цел удовлетворяване на потребителите, намаляване на загубите на вода и осигуряване на добро качество на услугата при социална поносимост на цената.

Стратегия за развитие и управление на водоснабдяването и канализацията в Република България 2014-2023 г. (одобрена с Решение на Министерския съвет № 269 от 07.05.2014 г.) публикувана на страницата на МРРБ.

	ДА	ДО ГОЛЯМА СТЕПЕН	В НЕЗНА- ЧИТЕЛНА СТЕПЕН	НЕ
4.1.1 Има данни за финансовата достъпност на услугите вода и санитария	✓			
<p>Извършено наблюдение и съставена от КЕВР - сравнителна таблица за нарастване на цените на ВиК услугите през периода 2007-2014 г. за регионалните ВиК оператори (налична на страницата на КЕВР в сектор ВиК). КЕВР съгласува приемането на бизнес планове на операторите на водоснабдителни и санитарни услуги с данните на НСИ за изчислената социална поносимост по обособени територии.</p> <p>Източник на информацията: официални документи,</p> <p>Надеждност на отговора: висока</p>				
4.1.2 Политиките за вода и санитария включват финансовата достъпност като една от целите си	✓			
<p>Прилагането на принципа за единна цена за ВиК услуга на обособената територия, въведен в чл. 14, ал. 2 на ЗРВКУ през 2015 г., ще доведе до увеличение на цените за потребителите, които до момента са заплащали цени за ВС „Гравитачна“ или „Смесена“. Нуждите от инвестиции във ВиК сектора, както и намаляващите фактурирани количества отчитани от дружествата, ще доведат до последващо увеличение на единните цени по региони през регулаторните периоди.</p> <p>Чл. 7 на ЗРВКУ въвежда общите принципи, от които КЕВР следва да се ръководи при осъществяване на своята дейност, сред които този за икономическа обоснованост на цените на ВиК услугите (т. 4), създаване на условия за ВиК операторите да експлоатират и поддържат системата и да влагат инвестиции при намаляване на експлоатационните разходи (т.6), създаване на условия за привличане на средства за инвестиции и участие на частния сектор в предоставянето на ВиК услуги (т. 11).</p> <p>Член 13, ал. 1 на ЗРВКУ посочва принципите, от които КЕВР следва да се ръководи при регулирането на цените на ВиК услугите - включително съответствие между икономическата част на бизнес плана и предлаганите цени (т. 1), възстановяемост на икономически обоснованите разходи (т. 2), прилагане на икономически обоснована норма на възвръщаемост на вложения капитал (т. 3) и избягване на кръстосано субсидиране между потребителите (т. 6). (описано в Анализ на КЕВР на проблеми, свързани с критериите по прилагане на принципа за социална поносимост на водоснабдителните и канализационните услуги).</p> <p>Стратегията за развитие на ВиК сектора и Планът към нея, както и разработваната в момента Стратегия за финансиране на ВиК сектора и новият Закон за водоснабдяване и канализация имат за цел да дефинират по-надеждно достъпността на водата, понятия като уязвими потребители и финансови механизми за предпазване на най-уязвимите потребители при предстоящото значително поскъпване на услугата.</p> <p>Източник на информацията: официални документи,</p> <p>Надеждност на отговора: висока</p>				
4.1.3 Социалната политика се занимава с финансовата достъпност на услугите вода и санитария			✓	
<p>Определената социална поносимост на цените на ВиК услугите по райони и области за 2015 г., е представена на страницата на КЕВР, изготвена с данни от НСИ включваща: съгласно приетата норма с §1, ал. 1, т. 1 от ДР на ЗРВКУ (изм.-ДВ, бр. 58 от 2015 г.), че социална поносимост на цената на ВиК услугите, е налице в случаите, когато тяхната стойност, определена на база минимално месечно потребление на вода за питейно-битови нужди от 2,8 куб. м на едно лице, не надхвърля 2,5 на сто от средния месечен доход на домакинство в съответния регион, като до 31.07.2015 г., преди изменението в ДВ, бр. 58 от 2015 г. прагът на социалната поносимост се е изчислявал с 4 на сто от средния месечен доход на домакинство в съответния регион (описано в Анализ на КЕВР на проблеми, свързани с критериите по прилагане на принципа за социална поносимост на водоснабдителните и канализационните услуги).</p> <p>Източник на информацията: официални документи, експертно мнение</p> <p>Надеждност на отговора: висока</p>				
4.1.4 Има политика за разглеждане на финансовата достъпност на самоосигуряващите се с водоснабдителни и канализационни услуги			✓	

Не са уредени практики и не са извършвани изследвания по тези проблеми, няма публикувана официална информация.

В **Закона за водите** Глава трета „Използване на водите и водните обекти“ в Чл. 40 е определено, че използването на водите и водните обекти е общо и индивидуално според това дали титулярите на правото са неограничен брой лица или индивидуално определени лица. Физическите лица - собственици или ползватели на недвижим имот, разположен в границите на населените места и селищните образувания, имат право на безвъзмездно водовземане до 10 куб. м на денонощие за собствени потребности от намиращите се в него повърхностни и подземни води, както и в случаите на ползване на индивидуални системи за отопление и/или охлаждане с обща инсталирана мощност до 50 kW, използващи като първичен енергиен източник енергията на сухите зони в земните недра и на подземните води с температура до 20 °C, с изключение на минералните води.

Източник на информацията: официални документи, експертно мнение

Надеждност на отговора: висока

4.1.5 Има специфична публична политика да отговори на опасенията за финансова достъпност

✓

Стратегията за развитие и управление на ВиК и Планът към нея, както и разработваната в момента **Стратегия за финансиране на ВиК сектора и новият Закон за водоснабдяване и канализация** имат за цел да дефинират по-надеждно достъпността на водата, понятия като уязвими потребители и финансови механизми за предпазване на най-уязвимите потребители при предстоящото значително поскъпване на услугата.

Източник на информацията: официални документи, експертно мнение

Надеждност на отговора: висока

Сбор за Област 4.1: 1,6

Средната надеждност на отговорите за тази област: висока

ОБЛАСТ 4.2 ТАРИФНИ МЕРКИ

Разработването на тарифата дава няколко възможности да разрешава въпроси свързани с финансовата достъпност, такива като социални тарифи или чрез внимателно разработена система за прогресивна тарифа. Преференциалните тарифи се финансират най-вече чрез по-високи тарифи за други потребители. Няма въведени в действащото законодателство такива мерки, позволяващи заплащане на различна цена за потребени прагови количества вода.

	ДА	ДО ГОЛЯМА СТЕПЕН	В НЕЗНАЧИТЕЛНА СТЕПЕН	НЕ
4.2.1 Обществените власти са анализирали различните възможности да разрешават въпроси на финансовата достъпност чрез тарифни мерки		✓		

Институтът за икономически изследвания към БАН прави 2015 г. сравнителен анализ на прилаганите от държавните в ЕС мерки за подпомагане потреблението на ВиК услуги.

Извършен и официално изготвен, и публикуван на страницата на Комисията за енергийно и водно регулиране **Анализ на проблеми, свързани с критериите по прилагане на принципа на социална поносимост на водоснабдителните и канализационните услуги**.

При промяна в **ЗРВКУ** отпада възможността услугите „които се предлагат по потребителски групи в зависимост от потребяваното количество вода и технологията на добиване и доставяне на водата“ да се таксуват различно. Въвежда се задължение ВиК операторите да прилагат принципа на единна цена на ВиК услуга на обособената територия. Принципът се спазва задължително за цените на ВиК услугите „доставяне на вода на потребителите и/или на други ВиК оператори“ и „отвеждане на отпадъчните води“. Цената за ВиК услугата „отвеждане на отпадъчни води и пречистване“ може да се определя диференцирано за групи потребители в зависимост от степента на замърсеност по реда на този закон и актовете по неговото прилагане.

<p>Източник на информацията: официални документи, експертно мнение</p> <p>Надеждност на отговора: висока</p>				
4.2.2 Тарифните мерки са включени в стратегията за разрешаване на проблеми с финансовата достъпност		✓		
<p>Стратегията за развитие и управление на ВиК и Планът към нея дискутират възможностите за въвеждане на различни тарифи за различни прагови количества на потребление на вода и/или занижени тарифи за финансово уязвимите групи от населението.</p> <p>Очаква се новата Стратегия за финансиране на сектора и новия Закон за водоснабдяване и канализация да дефинират необходимите понятия и да регламентират необходимите мерки.</p> <p>Източник на информацията: официални документи, експертно мнение</p> <p>Надеждност на отговора: висока</p>				
4.2.3 Осъществени са тарифни мерки за решаване на проблеми с финансовата достъпност			✓	
<p>Една от дискутираните възможности за подобряване на финансовата достъпност на услугата е в новия Закон за водоснабдяване и канализация с въвеждането на различни тарифи (вероятно две) за прагово потребление на водни количества и/или финансов ценз, под който ще се предоставя безплатен достъп до вода (предложението е за 50 л./човек/ден).</p> <p>Единствено ВиК Търговище е въвел такива мерки за първите 20 куб.м вода, за да избегне преминаване на прага на социална поносимост на цената на услугата си.</p> <p>Източник на информацията: официални документи, експертно мнение</p> <p>Надеждност на отговора: висока</p>				
4.2.4 Осъществените тарифни мерки за решаване на проблеми с финансовата достъпност допринасят за финансовата устойчивост на предоставяната услуга			✓	
<p>Предлаганата политика за въвеждане на целеви тарифи гарантиращи достъпа до услуги на най-уязвимата част от населението би способствала за набиране на незначителни средства в сравнение с нуждите на сектора и не би могла да гарантира неговата финансова стабилност.</p> <p>Предлаганите тарифи са по своята същност механизъм за кръстосано субсидиране между различните групи потребители, което от една страна не се насърчава от българското законодателство (ЗРВКУ), а от друга не е най-добрата политика в период на драстично увеличение на цената на услугата, което ще се окаже непосилно за по-голямата част от потребителите.</p> <p>ВиК Търговище продължава да е в много трудна финансова ситуация и след въвеждането на двутарифно заплащане на услугата.</p> <p>Източник на информацията: официални документи, експертно мнение</p> <p>Надеждност на отговора: висока</p>				
Сбор за Област 4.2: 1,5				
Средната надеждност на отговорите за тази област: висока				

ОБЛАСТ 4.3 МЕРКИ ЗА СОЦИАЛНА ЗАЩИТА

Мерките за социална защита предлагат няколко възможности за разрешаване на проблеми свързани със социалната поносимост без да се модифицира формирането на съществуващите тарифи за вода и санитария. Те могат да бъдат насочени към недопускане на не плащане на сметките за вода (предпазни мерки) или за плащане на воден заем (компенсационни мерки). Тези мерки се финансират най-вече от общи (местни, регионални и национални) данъци.

Официално изготвен и публикуван на страницата на Комисията за енергийно и водно регулиране **Анализ на проблеми, свързани с критериите по прилагане на принципа на социална поносимост на водоснабдителните и канализационните услуги.**

Въпросите са засегнати в подготовения проект на **Закон за устойчиво развитие на ВиК сектора.**

	ДА	ДО ГОЛЯМА СТЕПЕН	В НЕЗНАЧИТЕЛНА СТЕПЕН	НЕ
4.3.1 Обществените власти са анализирали въздействието на различните алтернативи за разрешаване на въпросите на финансовата достъпност чрез мерки за социална защита		✓		
<p>В публикувания Анализ на проблеми, свързани с критериите по прилагане на принципа на социална поносимост на водоснабдителните и канализационните услуги са разгледани изискванията за поносимост на ВиК услугите, размера на социалната поносимост спрямо доходите на домакинствата по децилни групи и надхвърлянето на размера на социално поносимата цена.</p> <p>Източник на информацията: официални документи, експертно мнение</p> <p>Надеждност на отговора: висока</p>				
4.3.2 Мерките за социална защита са включени в стратегията за разрешаване на въпросите по финансовата достъпност		✓		
<p>Разработваната Стратегия за финансиране на ВиК сектора разглежда различни механизми за разрешаване на въпросите по финансовата достъпност на услугата. В подготовения проекта на Закон за водоснабдяването и канализацията е предвиден раздел Защита на уязвими потребители и/или ползватели на ВиК услугите.</p> <p>Източник на информацията: официални документи, експертно мнение</p> <p>Надеждност на отговора: висока</p>				
4.3.3 Осъществени са мерки за социална защита за разрешаване на въпроси по финансовата достъпност			✓	
<p>Няма въведени в действащото законодателство на такива мерки, позволяващи заплащане на различни цена за потребени количества вода, като защита на социално слаби и уязвими групи потребители.</p> <p>Източник на информацията: официални документи, експертно мнение</p> <p>Надеждност на отговора: висока</p>				
Сбор за Област 4.3: 1,6				
Средната надеждност на отговорите за тази област: висока				

Оценка на резултата

СЕКЦИЯ	ОБЛАСТ НА ДЕЙСТВИЕ	СБОР	НАДЕЖДНОСТ
Водещи управленски рамки за осигуряване на равнопоставен достъп до безопасна вода и санитария	1.1 Стратегическа рамка за постигане на равнопоставен достъп	2,8	Висока
	1.2 Секторни финансови политики	1,8	Висока
	1.3 Права и задължения на ползвателите и другите правоимащи	2,2	Висока
Намаляване на географските различия	2.1 Обществени политики за намаляване на географските различия по отношение на достъпа	1,2	Висока
	2.2 Обществени политики за намаляване на географските несъответствия по отношение на цената	1,8	Висока
	2.3 Географско разпределение на външната подкрепа за сектора	2,5	Висока
Осигуряване на достъп за уязвимите и маргинализирани групи	3.1 Обществени политики за посрещане нуждите на уязвимите и маргинализирани групи	1,0	Висока
	3.2 Хора със специфични физически нужди	2,0	Висока
	3.3 Ползватели на здравни и болнични заведения	2,4	Висока
	3.4 Ползватели на учебни заведения	1,8	Висока
	3.5 Ползватели на старчески домове	2,4	Висока
	3.6 Затворници	2,4	Висока
	3.7 Бежанци живеещи в бежански лагери и центрове	1,4	Висока
	3.8 Бездомни хора	0,6	Средна
	3.9 Пътуващи и номадски общества	1,6	Висока
	3.10 Хора живеещи в сгради без вода и санитария	1,4	Средна
	3.11 Хора без достъп до вода и санитария на работните си места	2,7	Висока
Осигуряване на финансова достъпност на водата и санитарията за всички	4.1 Обществени политики осигуряващи финансова достъпност	1,6	Висока
	4.2 Тарифни мерки	1,5	Висока
	4.3 Мерки за социална защита	1,6	Висока

БЕЛЕЖКИ

- 1 <http://www.nsi.bg/sites/default/files/files/pressreleases/Population09.pdf>.
- 2 http://www.nsi.bg/sites/default/files/files/pressreleases/Population2016_722R06L.pdf
- 3 <http://www.nsi.bg/bg/content/11472/%D1%80%D0%B5%D0%B0%D0%BB%D0%B5%D0%BD-%D0%B1%D0%B2%D0%BF-%D0%BD%D0%B0-%D1%87%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D0%BA-%D0%BE%D1%82-%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5%D1%82%D0%BE-%D0%B8-%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%BF-%D0%BD%D0%B0-%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%80%D0%B0%D1%81%D1%82>
- 4 http://www.nsi.bg/sites/default/files/files/pressreleases/SILC2016_VTLG9JX.pdf
- 5 Стратегия по заетостта на Р. България, 2008-2015, МТСП
- 6 <http://www.nsi.bg/sites/default/files/files/pressreleases/Population09.pdf>.
- 7 http://www.nsi.bg/sites/default/files/files/pressreleases/Population2016_722R06L.pdf
- 8 www.moew.government.bg/.../Nalichni_vodni_resursi_2014.doc
- 9 Цветослав Стоев, Отвеждане и пречистване на битовите отпадъчни води от домакинствата през 2005 и 2015 г.
- 10 Цветослав Стоев, Отвеждане и пречистване на битовите отпадъчни води от домакинствата през 2005 и 2015 г.
- 11 Анализ на разходите в сектор „Води“ и източници за тяхното финансиране, www.moew.government.bg/wp-content/uploads/file/Water/.../Analiz_7_Finansirane.doc, 30.04.2018
- 12 <http://eea.government.bg/bg/soer/2015/finances/index>, 30.04.2018
- 13 http://tbinetnet.ohchr.org/_layouts/TreatyBodyExternal/Treaty.aspx?CountryID=26&Lang=EN
- 14 2010 г.
- 15 2010 г.
- 16 Съвместен меморандум за социално включване, Брюксел, 03 февруари 2005 г.
- 17 Национален доклад за социалните услуги, България, 2003 г., стр.12
- 18 Предпроектно проучване по проект BG 0204.01 “Урбанизация и жилища на ромите в България”
- 19 Стратегия за развитие и управление на водоснабдяването и канализацията в Република България 2014-2023 г.
- 20 Д-р Мария Йорданова и Димитър Марков; Пенитенциарната политика и система в Република България; Център за изследване на демо-кратията, 2011
- 21 Правата на човека в България през 2017 г., Български хелзински комитет, 2018
- 22 Правата на човека в България през 2017 г., Български хелзински комитет, 2018
- 23 <http://e-vestnik.bg/19100/kazarmite-kray-harmanli-kato-bednyashki-kvartal-ot-aziya/>
- 24 <http://www.dw.com/bg/%D0%B1%D1%8A%D0%BB%D0%B3%D0%B0%D1%80%D0%B8%D1%8F-%D0%B8-%D0%B4%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D0%BD%D0%B0-%D1%81%D0%B8%D1%80%D0%B8%D0%B9%D1%81%D0%BA%D0%B8%D1%82%D0%B5-%D0%B1%D0%B5%D0%B6%D0%B0%D0%BD%D1%86%D0%B8/a-17113050>
- 25 Правата на човека в България през 2017 г., Български хелзински комитет, 2018
- 26 Бедността сред нас – Каритас за възрастните, бездомните, бежанците, „Каритас България“, София, 2016
- 27 Доклад за дейността на Държавната агенция за бежанците при МС за 2017 г.
- 28 Годишен доклад на омбудсмана като национален превантивен механизъм, Омбудсман на Република България, 2015 г.
- 29 Годишен доклад на омбудсмана като национален превантивен механизъм, Омбудсман на Република България, 2015 г.
- 30 Доклад за дейността на Държавната агенция за бежанците при МС за 2017 г.
- 31 <http://www.ploshadtaslaveikov.com/kakvi-sa-bezhantsite-i-kakvo-da-pravim-s-tyah/>; 07.05.2018

- 32 <http://www.ploshtadslaveikov.com/kakvi-sa-bezhantsite-i-kakvo-da-pravim-s-tyah/>; 07.05.2018
- 33 Бедността сред нас – Каритас за възрастните, бездомните, бежанците, „Каритас България“, София, 2016
- 34 Изисквания за идентифицирането на интегрирани проекти за осигуряване на съвременни социални жилища за маргинализирани групи, 2011, <https://www.eufunds.bg/archive/documents/1374246298.pdf>
- 35 Тарифа за таксите за социални услуги, финансирани от републиканския бюджет (обн. ДВ, бр. 58 от 27 юни 2008 г).
- 36 <https://geopolitica.eu/spisanie-geopolitika/112-2011/broi3-2011/1556-lykatusheniqta-na-demografskiq-protekcionizym>
- 37 Доклад за качество на извършваните превозни услуги съгласно изискванията по чл.28 от Регламент №1371/2007 Януари - Декември 2016 г.
- 38 https://www.capital.bg/politika_i_ikonomika/bulgaria/2015/11/13/2648878_bdj_vs_putnicite/
- 39 Наредба № 33 от 3.11.1999 г. за обществен превоз на пътници и товари на територията на Република България
- 40 Наредба № 33 от 3.11.1999 г. за обществен превоз на пътници и товари на територията на Република България
- 41 Национален доклад за социалните услуги, България, 2003 г., стр.12
- 42 Уязвими групи и дискриминация през 2014 г. Годишен доклад на Института за модерна политика
- 43 Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012 - 2020)

Земя завинаги

Ситуационен анализ за равнопоставен достъп до вода и санитария в България

в подкрепа на политическия процес
за реализиране на човешкото право
на достъп до вода и санитария

Диана Искрева
д-р Каталина Вълкова
Зорница Димитрова
Павлина Делчева